

ואטהר ואתקדש בקדושה של מעלה

ד"ר אבי וינרוט, עו"ד

לעילוי נשמות:

אבי מורי ה"ה משה אהרן ב"ר מרדכי אליעזר וינרוט ז"ל
אמי מורתי ה"ה דרייזל וינרוט ע"ה בת ר' אריה אפטרגוט ע"ה
חמותי, אצילת הנפש, ה"ה נעכא (נלי) בת מנחם הלוי שטרנטל ע"ה

ויקרא

פרק כג

א וידבר יי אל משה לאמר: ב דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי יי אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי: ג ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש כל מלאכה לא תעשו שבת הוא ליי בכל מושבתתיכם: ד אלה מועדי יי מקראי קדש אשר תקראו אתם במועדים: ה בחדש הראשון בארבעה עשר לחדש בין הערבים פסח ליי: ו ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות ליי שבעת ימים מצות תאכלו: ז ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו: ח והקרבתם אשה ליי שבעת ימים ביום השביעי מקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תעשו: ט וידבר יי אל משה לאמר: י דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן: יא והניף את העמר לפני יי לרצונכם ממחרת השבת יניפנו הכהן: יב ועשיתם ביום הניפכם את העמר כבש תמים בן שנתו לעלה ליי: יג ומנחתו שני עשרונים סלת בלולה בשמן אשה ליי ריח ניחח ונסכה יין רביעת ההין: יד ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלהיכם חקת עולם לדורתיכם בכל מושבתתיכם: טו וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהיינה: טז עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה ליי: יז ממושבתתיכם תביאו לחם תנופה שתיים שני עשרונים סלת תהיינה חמץ תאפינה בכורים ליי: יח והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר בן בקר אחד ואילם שנים יהיועלה ליי ומנחתם ונסכיהם אשה ריח ניחח ליי: יט ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים: כ והניף הכהן אתם על לחם הבכרים תנופה לפני יי על שני כבשים קדש יהיו ליי לכהן: כא וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו חקת עולם בכל מושבתתיכם לדורתיכם: כב ובקצירכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני יי אלהיכם: כג וידבר יי אל משה לאמר: כד דבר אל בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש: כה כל מלאכת עבודה לא תעשו והקרבתם אשה ליי: כו וידבר יי אל משה לאמר: כז אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפרים הוא מקרא קדש יהיה לכם ועניתם את נפשתיכם והקרבתם אשה ליי: כח וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפרים הוא לכפור עליכם לפני יי אלהיכם: כט כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה: ל וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה והאבדת את הנפש ההוא מקרב עמה: לא כל מלאכה לא תעשו חקת עולם לדורתיכם בכל מושבתתיכם: לב שבת שבתון הוא לכם ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם: לג וידבר יי אל משה לאמר: לד דבר אל בני ישראל לאמר בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים ליי: לה ביום הראשון מקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תעשו: לו שבעת ימים תקריבו אשה ליי ביום השמיני מקרא קדש יהיה לכם והקרבתם אשה ליי עצרת הוא כל מלאכת עבודה לא תעשו: לו אלה מועדי יי אשר תקראו אתם מקראי קדש להקריב אשה ליי עלה ומנחה זבח ונסכים דבר יום ביומו: לח מלבד שבתת יי ומלבד מתנותיכם ומלבד כל נדריכם ומלבד כל נדבתיכם אשר תתנו ליי: לט אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחגו את חג יי שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון: מ ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמתם לפני יי אלהיכם שבעת ימים: מא וחקתם אתו חג ליי שבעת ימים בשנה חקת עולם לדורתיכם בחדש השביעי תחגו אתו: מב בסכות תשבּו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכות: מג למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני יי אלהיכם: מד וידבר משה את מועדי יי אל בני ישראל:

במדבר

פרק כט

א ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם: **ב** ועשיתם עלה לריח ניחוח ליי' פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים: **ג** ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרונים לפר שני עשרונים לאיל: **ד** ועשרון אחד לכבש האחד לשבעת הכבשים: **ה** ושעיר עזים אחד חטאת לכפר עליכם: **ו** מלבד עלת החודש ומנחתה ועלת התמיד ומנחתה ונספיהם כמשפטם לריח ניחוח אשה ליי': **ז** ובעשור לחודש השביעי הזה מקרא קדש יהיה לכם ועניתם את נפשתיכם כל מלאכה לא תעשו: **ח** והקרבתם עלה ליי' ריח ניחוח פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים יהיו לכם: **ט** ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרונים לפר האחד לכבש האחד לשבעת הכבשים: **יא** ושעיר עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכפרים ועלת התמיד ומנחתה ונספיהם: **יב** ובחמשה עשר יום לחודש השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו וחקתם חג ליי' שבעת ימים: **יג** והקרבתם עלה אשה ריח ניחוח ליי' פרים בני בקר שלשה עשר אילים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים יהיו: **יד** ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרונים לפר האחד לשלשה עשר פרים שני עשרונים לאיל האחד לשני האילים: **טו** ועשרון עשורן לכבש האחד לארבעה עשר כבשים: **טז** ושעיר עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספה: **יז** וביום השני פרים בני בקר שנים עשר אילים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים: **יח** ומנחתם ונספיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפטם: **יט** ושעיר עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספיהם: **כ** וביום השלישי פרים עשתי עשר אילים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים: **כא** ומנחתם ונספיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפטם: **כב** ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספה: **כג** וביום הרביעי פרים עשרה אילים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים: **כד** ומנחתם ונספיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפטם: **כה** ושעיר עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספה: **כו** וביום החמישי פרים תשעה אילים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים: **כז** ומנחתם ונספיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפטם: **כח** ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספה: **כט** וביום הששי פרים שמונה אילים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים: **ל** ומנחתם ונספיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפטם: **לא** ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספיהם: **לב** וביום השביעי פרים שבעה אילים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים: **לג** ומנחתם ונספיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפטם: **לד** ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספה: **לה** ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו: **לו** והקרבתם עלה אשה ריח ניחוח ליי' פר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים: **לז** ומנחתם ונספיהם לפר לאיל ולכבשים במספרם כמשפטם: **לח** ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספה: **לט** אלה תעשו ליי' במועדיכם לבד מנדריכם ונדבתיכם לעלתיכם ולמנחתיכם ולנספיהם ולשלימיכם:

דברים

פרק טז

א שְׁמֹר אֶת חֻדוֹשׁ הָאָבִיב וְעִשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֲדָשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאָךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרָיִם לְיָלֶה: **ב** וְזָבַחְתָּ פֶּסַח לַיהוָה צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם: **ג** לֹא תֹאכַל עִלְיוֹ קֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עִלְיוֹ מִצֹּת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזוֹן יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם יֵצִאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: **ד** וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֵר בְּכָל גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא יֵלִין מִן הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרְבַי בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבָּקָר: **ה** לֹא תֹאכַל לְזָבַח אֶת הַפֶּסַח בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: **ו** כִּי אִם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת הַפֶּסַח בְּעֶרְבַי כַּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד יֵצִאתָ מִמִּצְרָיִם: **ז** וּבִשְׁלֵלָתְךָ וְאִכְלָתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בַבָּקָר וְהִלַּכְתָּ לְאֵהָרָיִךָ: **ח** שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלֶאכֶה: **ט** שִׁבְעָה שִׁבְעַת תִּסְפֹּר לְךָ מִהַחֵל קִרְמֶשׁ בְּקִמָּה תִחַל לְסַפֵּר שִׁבְעָה שִׁבְעוֹת: **י** וְעִשִׂיתָ חֹג שִׁבְעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֵּת נְדָבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כְּאֲשֶׁר יִבְרַכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: **יא** וְשִׂמַּחְתָּ לְפָנָיו יְיָ אֱלֹהֶיךָ אַתָּה וּבְנֶיךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתֶּךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיְתוּם וְהָאֲלֻמְנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם: **יב** וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרָיִם וְשִׂמַּחְתָּ וְעִשִׂיתָ אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: **יג** חֹג הַסֹּכֶת תַּעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים בְּאַסְפָּה מִגְרֶנְךָ וּמִקִּבְּךָ: **יד** וְשִׂמַּחְתָּ בַחֲגֵךָ אַתָּה וּבְנֶיךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתֶּךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהַיְתוּם וְהָאֲלֻמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ: **טו** שִׁבְעַת יָמִים תִּחַג לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ כִּי יִבְרַכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ וְהִיִּיתָ אֶשׁ שְׂמֵחַ: **טז** שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֶת פָּנָיו יְיָ אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בַּחֲגֵי הַמִּצֹּת וּבַחֲגֵי הַשִּׁבְעוֹת וּבַחֲגֵי הַסֹּכֶת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת פָּנָיו יְיָ רִיקָם: **יז** אִישׁ כִּמְתַנֵּת יָדוֹ כְּבִרְכַת יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ: **יח** שִׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לְךָ בְּכָל שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְשִׁבְטֶיךָ וּשְׁפֹטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפַּט צֶדֶק: **יט** לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט לֹא תִכִּיר פָּנִים וְלֹא תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֶר עֵינֵי חֹכְמִים וַיִּסְלְפוּ דְבָרֵי צֶדִיקָם: **כ** צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדָּף לְמַעַן תִּחְיֶה וַיִּרְשָׁתָּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: **כא** לֹא תִטַּע לְךָ אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ אֲצֵל מִזְבַּח יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לְךָ: **כב** וְלֹא תִקֵּים לְךָ מִצֵּבָה אֲשֶׁר שָׂנֵא יְיָ אֱלֹהֶיךָ:

עִבְדֵת פּוֹלְחָנָא לֹא תַעְבְּדוּן: לוֹ שְׁבַעְתִּי יוֹמִין תִּקְרְבוּן קוֹרְבָנָא לְשָׁמָא דִּי פְּגִישִׁין תְּהוּוֹן
 לְצִלָּאָה קָדָם יי על מִטְרָא כָּל עִבְדֵת פּוֹלְחָנָא לֹא תַעְבְּדוּן בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה מְאַרְעֵי קְדִישׁ
 יְהִי לְכוּן וְתִקְרְבוּן קוֹרְבָנָא קָדָם יי: לוֹ אֵילוּן זְמַנֵּי סְדְרֵי מוֹעֲדֵיָא דִּי דְתַעְרְעוּן יְתַהוּן
 מְאַרְעֵי קְדִישׁ לְקֶרְבָּא קוֹרְבָנָא לְשָׁמָא דִּי עֲלֵתָא וּמִנְחָתָא נְכֶסֶת קוֹדֶשִׁין וְנִיסוּכִין פְּתָגַם
 יוֹם בְּיוֹמֵיהּ: לח בְּרַן מִן יוֹמֵי שְׁפִיָא דִּי בְּרַן מִמְתְּנוּתֵיכוֹן וּבְרַן מְנַדְרֵיכוֹן וּבְרַן מְכַל נְסִיבְתֵיכוֹן

פ"י יונתן

נמלכת הקדה נמוג אחס מעלים ענמכס לפני ואני פותח לכם האולרות והרוחות
 שבהם וכן מפרש עלתא:

(לו) כנישין תהוון לצלאה קדם הי על ספרא. פי עלרו מללאת להחפלה
 על מטר וכן הוא בפסיקתא נמקם אני כופל בפניכס הרוחות והגשמים שהחוקקו

רמב"ן

אבן עזרא

לו. עצרת היא. עצרתי אתכם לפני, כשר שזימן את
 בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיע זמן
 ליפטר אמר בבקשה מכס עכבו עמי עוד יום אחד
 שקשה עלי פרידתכם, לשון רש"י, ודברי אגדה הם
 בויקרא רבה. ועל דרך האמת, כי ששת ימים עשה
 ה' את השמים ואת הארץ (שמות כ יא), ויום השביעי
 הוא שבת ואין לו בן זוג, וכנסת ישראל היא בת זוגו
 שנאמר ואת הארץ, והנה היא שמינית. "עצרת היא",
 כי שם נעצר הכל. וצוה בחג המצות שבעה ימים
 בקדושה לפנייהם ולאחריהם כי כולם קדושים וכתובם
 ה', ומנה ממנו תשעה וארבעים יום שבעה שבועות
 כימי עולם, וקדש יום שמיני כשמיני של חג, והימים
 הספורים בינתיים כחולו של מועד בין הראשון והשמיני
 בחג, והוא יום מתן תורה שהראם בו את אשו הגדולה
 ודבריו שמעו מתוך האש. ולכך יקראו רבותינו ז"ל

(לו) שבעת ימים תקריבו אשה. ואס אינו שזה
 כאלה מג הפסח: עצרת הוא. יש אומרים
 שטעמו קהלה כטעם עצרת צוגדים והטעם המתברר כל
 ישראל לשלש רגלים ולא דברו נכונה כי הנה כמוז בפסח
 וזיוס השביעי עצרת וכתיב ופנית צנקר והלכת לאהלך
 והקרוז שהוא כמו נעצר לפני ה' שיהיה צטל מכל עסקי
 העולם ופירושו עצרת הוא כל מלאת עצודה לא תעשו
 וכן כמוז בעצרת מועד הפסח:

בכל מקום חג השבועות עצרת, כי הוא כיום שמיני של חג שקראו הכתוב כן. וזהו מאמרם (תגינה יז) שמיני
 רגל בפני עצמו הוא לענין פז"ר קש"ב. ותשלומין דראשון הוא, כי הוא אצילות הראשונים ואינו כאחדות

(לז) אלה מועדי ה'. שאלתם חיינים להקריב בהם אשה
 ופירושו כי צכולס יש בהם עולה ומנחה וזת
 ונסכים כי עד עמה לא הזכיר רק אשה לצדו וימכן להיומו
 עולה לצדה או מנחה לצדה:
 (לח) מתנותיכם. ג' רגלים ונדרי הנזור והיסוד
 ונדבותיהם:

ספורנו

כי אמר איוב אולי חטאו בני וכי וזה מפני השמחה הקודמת
 ובהיות שביום שביעי של פסח נעצרו ישראל עם משה יחזרו
 לשורר לאל יתברך כאמרו אז ישיר משה ובני ישראל קדש אותו
 היום להיות עצרת לה' אף על פי שלא היתה התשועה בתחלת
 היום וזה באר במשנה תורה באמרו וכיום השביעי עצרת לה'
 אלהיך לא תעשה מלאכה ובהיות שהיה יום החמשים ליציאת
 מצרים יום מתן תורה אשר בו נעצרו ישראל יחזרו לעבודת האל
 יתברך קראוהו רבותינו ז"ל (מועד קטן פרק ואלו מגלחין) עצרת.
 אמנם בתורה לא הזכיר אותו היום בזה השם כלל וזה מפני
 שקלקלו ישראל את המושג בעצירתם ויתנצלו את עדים מהו

(לו) עצרת הוא. ענין העצירה הוא לא בלבד לשכות ממלאכת
 הדייט אבל היא עם זה אוהרת עמידה איזה זמן במקומות הקדש
 לעבוד במקומות ההם את האל יתברך בתורה או בתפלה או
 בעבודה כענין ושם איש מעבדי שאול ביום ההוא נעצר לפני ה'
 והוא אמרו קדשו צום קראו עצרה ועל זה הדרך אמר יהוא קדשו
 עצרה לבעל. אמר אם כן שזה היום אחר חג הסכות אשר בו
 שלמו כל שמחות הרגלים הוא קדש להיות יום עצרת שיעצרו
 במקומות הקודש ותהיה שמחתו שמחה של תורה ומעשים טובים
 כאמרו ישמח ישראל בעושי וזה כענין ויהי כי הקיפו ימי המשתה
 וישלח איוב ויקדשם והשכים בבקר והעלה עולות מספר כלם

אור החיים

תמונה לה', שמשמע אפילו עולות, ואין עולות זאין ציוס
 טוב כחומרס (בנייה יט) לנכס ולא לנצוה, אלא ודאי שאין
 הכמוז מדבר אלא צוולו של מועד:

לו. מועדי ה'. אמר רבי עקיבא אלו ימי מועד שאסורין
 נמלאתה עד כאן (נמו"כ), ונראה כי לזה גמר אומר
 ומלכד ממנומיכס וגו' כל נדריכס וגו' כל נדבותיכס אשר

מנחת שי

(לז) להקריב אשה. השיין דגושה: (לח) מלבד שבתת ה'. חסר וא"ו כתיב וכל דכותא באורייתא חסר ומסר עליה כולהון חסריס
 ומסורת דמסר עליה לית כותיה חסר טעותא היא דבכולהו נוסחי דיקי כולהון חסרי וא"ו כתיב. הרמ"ה ז"ל: מתנותיכם. בהעתק
 הללי מתנותיכם ירושי מתנותיכם עכ"ל. וע"פ המסורת מלא וכן הוא בספרים וכן מסר הרמ"ה מתנותיכם א' מלא וא' חסר וסי'
 מלבד שבתת ה' ומלבד מתנותיכם דין מלי דמלי מלא יו"ד ומלא וא"ו מכל מתנותיכם דקרח חסר וא"ו ומלא יו"ד כתיב:

עִבְדֵת פּוֹלְחָנָא לֹא תַעְבְּדוּן: לוּ שְׁבַעְתִּי יוֹמִין תִּקְרְבוּן קוֹרְבָנָא לְשָׁמָא דִּי בְּנִישֵׁין תְּהוֹוִן
 לְצִלָּאָה קָדָם יי על מַטְרָא כָּל עִבְדֵת פּוֹלְחָנָא לֹא תַעְבְּדוּן בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה מְאַרְעֵי קְדִישׁ
 יְהִי לְכוּן וְתִקְרְבוּן קוֹרְבָנָא קָדָם יי: לוּ אֵילִין זְמַנֵּי סְדְרֵי מוֹעֲדֵיָא דִּי דִתְעַרְעוּן יְתַהוֹן
 מְאַרְעֵי קְדִישׁ לְקֶרְבָּא קוֹרְבָנָא לְשָׁמָא דִּי עֲלָתָא וּמִנְחָתָא נְכֶסֶת קוֹדֶשִׁין וְנִיסוּכִין פְּתָגִם
 יוֹם בְּיוֹמֵיהּ: לח פֶּר מִן יוֹמֵי שְׁפִיָא דִּי פֶּר מִמְתְּנוּתֵיכוֹן וּכְר מְגֻדְרֵיכוֹן וּכְר מְפָל נְסִיבְתֵיכוֹן

פ"י יונתן

כמלאכת העדה כפג חלס מפעלים עממס לפני ואני פומס לכס האולרות והרומות
 טכנסה וכן מפרש עלתא:

(לו) בנישין תהוון לצלחה קדם הי עז סטרא. פי' עלרו מללאת להמטלל
 על מטר וכן הוא בפסיקתא כפסח אני כופל בפניכס הרומות והגשמים שהוקקו
 אוצר החכמה

רמב"ן

אבן עזרא

לו. עצרת היא. עצרתי אתכם לפני, כשר שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיע זמן ליפטר אמר בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד שקשה עלי פרידתכם, לשון רש"י, ודברי אגדה הם בויקרא רבה. ועל דרך האמת, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ (שמות כ יא), ויום השביעי הוא שבת ואין לו בן זוג, וכנסת ישראל היא בת זוגו שנאמר ואת הארץ, והנה היא שמינית. "עצרת היא", כי שם נעצר הכל. וצוה בחג המצות שבעה ימים בקדושה לפניהם ולאחריהם כי כולם קדושים וכתובם ה', ומנה ממנו תשעה וארבעים יום שבעה שבועות כימי עולם, וקדש יום שמיני כשמיני של חג, והימים הספורים בינתיים כחולו של מועד בין הראשון והשמיני בחג, והוא יום מתן תורה שהראם בו את אשו הגדולה ודבריו שמעו מתוך האש. ולכך יקראו רבותינו ז"ל בכל מקום חג השבועות עצרת, כי הוא כיום שמיני של חג שקראו הכתוב כן. וזהו מאמרם (תגינה יז) שמיני רגל בפני עצמו הוא לענין פז"ר קש"ב. ותשלומין דראשון הוא, כי הוא אצילות הראשונים ואינו כאחדות

(לו) שבעת ימים תקריבו אשה. ואם איננו שזה כאלה חג הפסח: עצרת הוא. יש אומרים שטעמו קהלה כטעם עלתא כוגלים והטעם המתכרות כל ישראל לשלש רגלים ולא דברו נכונה כי הנה כמוז בפסח וציוס השביעי עלתא וכתיב ופנית צנקר והלכת לאהלך והקרוז שהוא כמו נעזר לפני ה' שיהיה צטל מכל עסקי העולם ופירוש עלתא הוא כל מלאכת עבודה לא תעשו וכן כמוז בעלת מועד הפסח:
 (לז) אשה מועדי ה'. שאלת חייבים להקריב בהם אשה ופירושו כי צולס יש בהם עולה ומנחה וזמ ונמכים כי עד עתה לא הזכיר רק אשה לצדו ומכן להיותו עולה לצדה או מנחה לצדה:
 (לח) מתנותיכם. בג' רגלים ונדרי הנזור והיחיד ונדבותיהם:

ספורנו

כי אמר איוב אולי חטאו בני וכו' וזה מפני השמחה הקודמת ובהיות שביים שביעי של פסח נעצרו ישראל עם משה יחזו לשורר לאל יתברך כאמרו או ישיר משה ובני ישראל קדש אותו היום להיות עצרת לה' אף על פי שלא היתה התשועה בתחלת היום וזה באר במשנה תורה באמרו וביום השביעי עצרת לה' אלהיך לא תעשה מלאכה ובהיות שהיה יום החמישים ליציאת מצרים יום מתן תורה אשר בו נעצרו ישראל יחזו לעבודת האל יתברך קראוהו רבותינו ז"ל (מועד קטן פרק ואלו מגלחין) עצרת. אמנם כתורה לא הזכיר אותו היום בזה השם כלל וזה מפני שקלקלו ישראל את המושג בעצירתם ויתנצלו את עדים מהו

(לו) עצרת הוא. ענין העצירה הוא לא בלבד לשבות ממלאכת הדיט אבל היא עם זה אזורת עמידה איזה זמן במקומות הקדש לעבוד במקומות ההם את האל יתברך כתורה או כתפלה או בעבודה כענין ושם איש מעברי שאול ביום ההוא נעצר לפני ה' והוא אמרו קדשו צום קדאו עצרה ועל זה הדרך אמר יהוא קדשו עצרה לבעל. אמר אם כן שזה היום אתר חג הסכות אשר בו שלמו כל שמחות הרגלים הוא קודש להיות יום עצרת שיעצרו במקומות הקודש ותהיה שמתתו שמחה של תורה ומעשים טובים כאמרו ישמח ישראל בעושי וזה כענין ויהי כי הקיפו ימי המשטה וישלח איוב ויקדשם והשכים בבקר והעלה עולות מספר כלם

אור החיים

תתנו לה', שמשמע אפילו עולות, ואין עולות צאין ציוס טוב כחומרס (נייה יע). לכס ולא לגזוה, אלל ודאי שאין הכמוז מדבר אלל צולו של מועד:

לו. מועדי ה'. אמר רבי עקיבא אלו ימי מועד שאסורין כמלאכה עד כאן (נמו"כ), ונראה כי לזה גמר אומר ומלכד מתנוחכס וגו' כל נדריכס וגו' כל נדבותיכס אשר

מנחת שי

(לז) להקריב אשה. השי"ן דגושה: (לח) מלבד שבתת ה'. חסר וא"ו כתיב וכל דכותא באורייתא חסר ומסר עליה כולהון חסרים ומסורת דמסר עליה לית כותיה חסר טעותא היא דככולהו נוסחי דיקי כולהון חסרי וא"ו כתיב. הרמ"ה ז"ל: מתנותיכם. בהעתק הללי מתנתיכם ירוש' מתנותיכם עכ"ל. וע"פ המסורת מלא וכן הוא בספרים וכן מסר הרמ"ה מתנותיכם א' מלא וא' חסר וסי' מלבד שבתת ה' ומלבד מתנותיכם דין מלי דמלי מלא יו"ד ומלא וא"ו מכל מתנתיכם דקרא חסר וא"ו ומלא יו"ד כתיב:

שמות

פרק לב

א וַיֵּרָא הָעָם כִּי בָשָׂשׁ מִשֶּׁה לַרְדֹּת מִן הַהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים
אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי זֶה מִשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מָה הָיָה לוֹ: **ב** וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
אֶהֱרֹן פְּרָקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם וְהִבִּיאוּ אֵלָי: **ג** וַיִּתְּפְּרוּ כָּל הָעָם אֶת
נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל אֶהֱרֹן: **ד** וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיִּצַר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מִסֹּכָה
וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֹתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: **ה** וַיֵּרָא אֶהֱרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנָיו וַיִּקְרָא אֶהֱרֹן
וַיֹּאמֶר חַג לַיְיָ מִחֹר: **ו** וַיִּשְׁכְּמוּ מִמַּחֲרַת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׂוּ שְׁלָמִים וַיִּשָּׁב הָעָם לֶאֱכֹל וְשָׂתוּ וַיִּקְמוּ
לְצַחֲקוֹ: **ז** וַיְדַבֵּר יי' אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר לָךְ רַד כִּי שָׁחַת עַמֶּךָ אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: **ח** סָרוּ מֵהָר מִן הַדָּרָךְ
אֲשֶׁר צִוִּיתֶם עֲשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסֹּכָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ וַיִּזְבְּחוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֹתָ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: **ט** וַיֹּאמֶר יי' אֶל מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם קִשָּׁה עֹרֵף הוּא: **י** וְעַתָּה הִנֵּיחָה
לִי וַיִּחַר אַפִּי בָהֶם וְאֶכְלֶם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לַגּוֹי גְדוֹל: **יא** וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת פָּנָיו יי' אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה יי'
יַחַר אַפֶּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גְּדוֹל וּבִיד חֲזָקָה: **יב** לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֹאמֹר
בְּרָעָה הוֹצִיאֵם לְהָרֵג אֹתָם בְּהָרִים וּלְכַלֵּתָם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה שׁוֹב מִחֲרוֹן אַפֶּךָ וְהִנַּחֵם עַל הָרְעָה
לְעַמֶּךָ: **יג** זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עַבְדֶּיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אַרְבָּה אֶת
זַרְעֶכֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲתָן לְזַרְעֶכֶם וְנָחְלוּ לְעַלְמִים: **יד** וַיִּנָּחֵם יי' עַל
הָרְעָה אֲשֶׁר דָּבַר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: **טו** וַיִּפֹּן וַיֵּרַד מִשָּׁה מִן הַהָר וּשְׁנֵי לַחַת הַעֲדוּת בְּיָדוֹ לַחַת כְּתָבִים
מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים: **טז** וְהַלְחֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הִמָּה וְהַמְכָתֵב מִכְּתַב אֱלֹהִים הוּא
חֲרוֹת עַל הַלְחֹת: **יז** וַיִּשְׁמַע יְהוָשֹׁעַ אֶת קוֹל הָעָם בְּרָעָה וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה: **יח**
וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוּת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוּת חֲלוּשָׁה קוֹל עֲנוּת אֲנֹכִי שָׁמַע: **יט** וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל
הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת הָעֵגֶל וּמַחֲלַת וַיִּחַר אַף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַף מִיָּדוֹ אֶת הַלְחֹת וַיִּשְׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הַהָר: **כ**
וַיִּקַּח אֶת הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר דָּק וַיִּזֹּר עַל פְּנֵי הַיָּם וַיִּשְׂק אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
כא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן מָה עָשִׂה לָּךְ הָעָם הַזֶּה כִּי הִבַּאתָ עָלָיו חֲטָאָה גְדוֹלָה: **כב** וַיֹּאמֶר אֶהֱרֹן אֶל
יִזְרוּ אֵף אֲדוֹנֵי אֲתָה יָדַעְתָּ אֶת הָעָם כִּי בָרַע הוּא: **כג** וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי
זֶה מִשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מָה הָיָה לוֹ: **כד** וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זָהָב הַתְּפָרוּקוּ
וַיִּתְּנוּ לִי וְאֲשַׁלְכֶהוּ בָאֵשׁ וַיִּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה: **כה** וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי פָרַעָה אֶהֱרֹן
לְשִׁמְצָה בְּקַמְיָהֶם: **כו** וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיְי' אֵלַי וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לְוִי: **כז**
וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר יי' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ חַרְבּוֹ עַל יָרְכוֹ עֲבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה
וְהָרְגוּ אִישׁ אֶת אָחִיו וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת קָרְבּוֹ: **כח** וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי לְוִי כַדְּבַר מֹשֶׁה וַיִּפַּל מִן הָעָם
בַּיּוֹם הַהוּא כִּשְׁלֹשֶׁת אַלְפֵי אִישׁ: **כט** וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מָלְאוּ יַדְכֶם הַיּוֹם לַיְי' כִּי אִישׁ בָּבְנוּ וּבְאָחִיו וְלִתְת
עַלְיֶכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה: **ל** וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אַתֶּם חֲטָאתֶם חֲטָאָה גְדוֹלָה וְעַתָּה אֶעֱלֶה
אֶל יי' אוּלַי אַכְפְּרָה בְּעַד חֲטָאתְכֶם: **לא** וַיִּשָּׁב מֹשֶׁה אֶל יי' וַיֹּאמֶר אֲנִי חֲטָאָה הַזֶּה חֲטָאָה גְדוֹלָה
וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב: **לב** וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חֲטָאתָם וְאִם אֵין מַחֲנֵי נָא מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ: **לג**
וַיֹּאמֶר יי' אֶל מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חֲטָא לִי אֶמְחֹנּוּ מִסְפָּרִי: **לד** וְעַתָּה לָךְ נָחָה אֶת הָעָם אֶל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ
הִנֵּה מְלֹאכֵי יָלָךְ לִפְנֵיךָ וּבַיּוֹם פָּקְדֵי וּפְקוּדוֹתַי עֲלֵהֶם חֲטָאתָם: **לה** וַיִּגַּף יי' אֶת הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת
הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶהֱרֹן:

כט

ר' עזריה מברטנורא

נפסקין ומנעלי גזירה ל'. ולא לא רבנא אצליות קודם הרגל אלא התחיל אצליותו ברגל. אין ימי הרגל עולים למנין ז'. אלא עולין למנין ז'. ופענמה דאצת עולה

למנעון שנתת ימי אצליות. מטום דזכרין צלנטי טורא דה, כגון השמים המטה ופרעיה הראש אשכור בגלוי הרמף. והחילה כהמין. שהאצל אסור בהן בשבת. אצל הרגל אין אסר לין מדידי אצליות טורא דנ. לפיכך נפסקין לגמרי. ולא לא תל אצליות כלא קודם הרגל כגון שנתת המטה כמון הרגל אינו עולה למנין שנתת. ומתחיל למנות שנתת אחר הרגל. ומושהו בבת המוקדש. ולכן למנעון השלונעין כל שנתת לקרנן. בטלה ליה תורה הרגל. והיו כשנת שאינה נפסקת. אצל צמון המוקדש שמי אלה אמר שנתת על ראשון של שנתת היה חונג

רבי איליעזר אומר: משחורב בית המקדש — עצרת פשפת. רבן גמליאל אומר: ראש השנה ויום תפפורים פרוגלים. ותקמיום אומרים: זה פדבריי זה ולא

מועד קטן פרק ג

משנה ו

השבת למניין שלישים, ואינה נפסקת את האבילות. שהזכירם להמינין לאחר השבת באבילות של שבעה ושל שלושים. יש מברורים הטעם, לפי שבשבת נאמר "עונג" ולא "שמחה" (יבמותו יוסף). ויש מברורים, לפי שאי אפשר לשבעת הימים בלא שבת ואילו היתה השבת מפסקת לא היו לעולם שבעת ימים (שור יורה דעה סימן ת). הרמב"ם: רגלים מפסקין — מכילים את האבילות. אם כבר התחיל לנהוג בה קודם הרגל, וראינו עולין — למניין שבעה, כגון אם לא נהג אבילות קודם הרגל אלא שני ימים, צריך להשלים המישה ימי אבילות לאחר הרגל. כגם, ההלכה היא (לפי חמקת הגמרא), שהקורבן את מהו אפילו שעה אחת קודם לרגל, בטלה ממנו גזירת שבעה; ואם לא נהג אבילות קודם הרגל, כגון שקבר את מהו בתוך הרגל, אין ימי הרגל עולים למנין שבעה, ומתחיל למנות שבעה אחר הרגל. ומכל מקום עולים ימי הרגל למנין שלישים (רמב"ם הל' אבד י, ח).

באור משנה ו

רבי איליעזר אומר: משחורב בית המקדש, עצרת פשפת — חג השבועות. שאינו אלא יום אחד, דינו כשבת, שעולה למנין שבעה ואינו מפסיק. אבל בזמן המקדש, שמי שלא הביא קרבנות ראייה וחגיגה בהם השבועות, יכול היה לתבאם כל ששת הימים לאחר החג, שיש לעצרת תשלומים כל שבעה כמו לכל רגל, היה דין העצרת לענין אבילות כדין שאר הרגלים, שמתפסקים את האבילות ואינם עולים למנין שבעה. ורבן גמליאל אומר: ראש השנה ויום תפפורים פרוגלים — שמתפסקים ואינם עולים. ותקמיום אומרים: לא פדבריי זה ולא פדבריי זה — לא מדבריי רבי איליעזר ולא מדבריי רבי

מועד קטן פרק ג

ר' עזריה מברטנורא

ה הקיבר את מהו. שמת לו עם קודם הרגל, וימי אצליות קודם הרגל אשתי ימים: כשלה ממנו גזירת שבעה. אצל לא טלה היינו גזרת אשתי.

זריינו אסור מספורת.

ומיום אחר הרגל אשתי יום עם האי שבעה כפר עת האשתי. ופסק הלכה שיקופר את מהו אפילו ששה שנה קודם הרגל כגון נמנו טורח שנתת. ימים קודם הרגל האול ונכנס אחד מימי הגלות קודם לרגל חזי רגל ומנעול את השאר לגמרי שבת עולה. שנת שבעי אצל עולה למנין ז'. ואינה נפסקת. שאינה מנעולת את השאר. אלא ויבט וממלכל אחר שנת: הרגלים נפסקין ואינם עולים. אם רבנא אצליות קודם הרגל הרגל

כח

משנה ה

הקובר את מתו שלשה ימים קודם לרגל — פקולה היקמו גזרת שבעה: שמונה — פקולה היקמו גזרת שלשים: מפני שאומר: שפת עולה ואינה נפסקת. רגלים מפסקין ואינן עולין.

באור משנה ה

מכאן ועד סוף פרקו עוסקות המשניות בזני אבילות במועד, ובהקדמה לכך באה משנתו ללמד, שרגל הפוגע באבילות של שבעה או של שלושים, מבטל את האבילות. — ולהבנת המשנה יש להקדים, שאכל כל שבעת הימים הראשונים אסור בהוצאת הגוף ובכביסו בזני ובעולת המנוח ובשתי מלאכה ובשאלה שלום. והיינו בעצמות האיש ובכפית המטה, ואסור לקרוא בתורה, ועוד ועוד ורמב"ם הל' אבד פרק ה. פירוש החומ"ם והברטנורא על המשנה הבאה, אסורים אלו נקראים במשמעות "גזרות שמונה" ורמב"ם הל' אבד פרק ה. פירוש החומ"ם על המשנה שלשים ימים נהג האבל בקצת דברי אבילות. והיינו שאסור ללבוש בגד חדש או בגד לכן מנהגין, ואסור בתפפורת, ובספורת הירשה, וללכת בסחורה ועוד ורמב"ם הל' אבד פרק ו. פירוש החומ"ם והברטנורא על המשנה הבאה, אסורים אלו נקראים במשמעות "גזרות שלשים". כגמרא אמר, ששלשה שלבים הם באבילות: "שלשה ימים לבני, ושבעה להספד, ושלושים לגיהוד ולתפפורת" (כלומר שאסור בהם בנהרות ובתפפורת). מכאן ששלשה ימים הראשונים הם עיקר אבילות.

הקובר את מתו שלשה ימים קודם לרגל — היינו שנהג אבילות קודם הרגל שלשה ימים, פקולה היקמו גזרת שבעה: שמונה את שבעת ימי האבילות לאחר הרגל. כגם, גזירת שלשים לא בטלה, והיינו תוא להשלים לאחר הרגל את האבילות של שלושים. שמונה — הקובר את מתו שמונה ימים קודם לרגל, ונמצא שכבר נהג יום אחד לפני הרגל באבילות של שלושים, פקולה היקמו גזרת שלשים — לגמרי, ואינו חייב עוד לנהוג לאחר הרגל דיני אבילות של שלושים. מפני שאומר — חכמים: שפת עולה — למנין שבעה; השבת שבתוך ימי השבעה מצטרפת לשבעת ימי האבילות, המאל ונהגים בה אבילות מדברים שבצניעה; וכן עולה

ר' עובדיה מברסעורא ר' עובדיה מברסעורא

פְּדֻמֵי זֶה, אֵלֶּא עֲצֵרָת פְּדֻמֵי, רֵאשֵׁי דְהִשְׁנָה וְיוֹם דְּהִפְפוּרִים פִּשְׁפֹּת.
ר' יוחנן קורטא ר' יוחנן קורטא ר' יוחנן קורטא
ר' יוחנן קורטא ר' יוחנן קורטא ר' יוחנן קורטא
ר' יוחנן קורטא ר' יוחנן קורטא ר' יוחנן קורטא

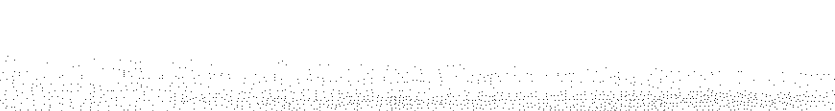
דמלתא גענין פסקה הסולה, דעלמית פומן הוה כרגלים, והאם השנה ויום הכיפורים כרגלים.
והי שמה זו מה קודם אחד מאלו או שיהיה אחת. בעלה ממונה מורית אעפ"י, ואם מה
שבעה ימים קודם אחד ימימים טובים אלו. בעלה ממונה מורית לו, ומה שמה לו מה שיהיה
אחד קודם מה הכופות בעלה ממונה מורית לו כדלמורין, והי שהיה שולין למנוח לו. והשני
דהנין רגלים מפסיקין והנין שולין, איך שולין למנוח לו, אבל שולין למנוח לו, הרי י"ד יום,
ובמינוי טעלה הוא רגל לפני עצמו, ומחשבו כאלו הוא לו ימים, הרי י"ד יום, מונה ענד ט'
ימים עד לו דיון, ומורית אעפ"י דלמנוח הוא אשכנז כדלמורין, ובעלית המטה כדלמורין
לפלו מלכות גופן, והלנין כל גופו, והטור כדלמורין, ובעלית המטה כדלמורין, ובעלית
המטה, ובעלית מלכות, ובעלית אלו, והיי כדלמורין, ובעלית המטה כדלמורין, ובעלית
המטה כדלמורין, והיי כדלמורין, והיי כדלמורין, והיי כדלמורין, והיי כדלמורין, והיי כדלמורין,
כלל, ולא שבה שפמו והפילו ממנו עליו מה האכלית, והטור לקרות דמורית בין דמורית
אעפ"י בין דמורית אעפ"י פה, ולא יכילו הקרע שעליו, ומורית אעפ"י היא אעפ"י ועל
מאלין לו, אטור לנשים כדלמורין, או כדלמורין, והטור דממסורה, ובעלית המטה,
ולכה כדמורית עט דמורין, ולא שיהיה אמרת אם יש לו אשה ורגלים, ולא אלה הקרע שעלין:

באור משנה ז

אין קורעין — בחול המועד את הבגדים על המת, וְלֹא חוּלְעִין — את
המת, שנתהגים היו בשעת הלויית המת לסלק את החליק מעל הכתף
ולגלות את הכתף וחזרו: **וְאֵין מְבַרְרִין** — סעודה ההבראה, היינו סעודה
ראשונה, שדרידיו של האבל נותנים לו לאחר הקבריה ואוכלים עמו, לפי
שאסור לאבל לאכול סעודה ראשונה משלו (ולדעת הרמב"ם כל יום ראשון
אסור לאכול משלו), כל הדברים הללו אינן עושים בחול המועד. **אֵלֶּא קוּרְבָּין**
עֵל קֶמֶת — היינו אביו ואמו, אחיו ואחותו (כין מן האב בין מן האם), כמו
ובתו ואשתו, אבל אחרים אינן קורעים ואין חולעים ואין אוכלים סעודה
ההבראה עם האבל בחול המועד. **וְאֵין מְבַרְרִין** — אין נותנים לקרובי המת
את סעודת ההבראה בחול המועד, **אֵלֶּא עַל מַטְוֵה זְקוּפָה** — כדרכה, ולא
על מיטה כפורה כדרך שהיו נוהגים בחול, שאין כפיית המיטה נוהגת כמועד,
אין מוֹלִיכִין — את סעודת ההבראה, למית האבל — בין במועד בין

ר' עובדיה מברסעורא

ר' יוחנן קורטא ר' יוחנן קורטא ר' יוחנן קורטא
ר' יוחנן קורטא ר' יוחנן קורטא ר' יוחנן קורטא
ר' יוחנן קורטא ר' יוחנן קורטא ר' יוחנן קורטא
ר' יוחנן קורטא ר' יוחנן קורטא ר' יוחנן קורטא

לגבותי. תנפת להם עם שני כפשי השלמים
 היתה נעשית כשרון חיים. וכהן גדול ויבנה י
 בו נוטל אחת מן הכפרות. והשניה מתחילת
 לכל המושקות. ויהי פניתי. מהפארים
 במקלות פרק רביעי. תמישי. שמיני ואחר
 עשר ו-י. תידידי ומספון פדיו.
 ונזהרת מצות זו בפרים וכו'. כמו
 שפרטים במצות העמל ושמי שמי.

**שח. מצות שבתה מלאכה
 פיום אצרת**

לשפת מכל מלאכה וזלתי מה שמקנה
 לצרן אכל נפש בהם ששה כסרן. שזה
 הנקרא חג השבועות. שנאמר לקראתם
 בעצם היום הזה מקרא קודש. וכבר קמחי
 במצות שבתה יום ראשון של פסח שפסוד
 היה (נעה דע) שכל קמח שנאמר במורה
 מקרא קודש — ענינו לומר קודשו שלא
 לעשות בו מלאכה. והם שש כמות וכו'.
 כושרשי המצות. שפספיק על צד
 תפישת מכל תמימי טובים. וכו' ונזהרת,
 לקצת דעיה נכתב בלאו ואסור מלאכה היום
 טוב (נעה דע) שלאחר זה פעות השם
 ואי"ה ספון הענין.

**שט. שלא לעשות מלאכה
 פיום חג שבועות**

שלא לעשות מלאכה היום עזרת. שזהו
 יום ששי כסרן. שנאמר ופסחם לכם
 ממנו תישבת וכו'. תפסוד חמישים יום וכו'.
 ופרוש מפרשת חשפה בלומי פחותה יום
 ראשון של פסח. שבו דיער תחלתו. ודאי
 בשבת בראשית אם כי לא ידענו אי חזון
 ונמצא. שהחשים יום קלים בששה כסרן.
 כיוצא המשה יקשו נמים נספן שהוא קלא
 לעולם. ונשעה חשקה מאד שהוא חסר
 לעולם. ונשעה כסרן. הרי חמישים. ויום
 החמישים זה. שיהיה יום שבתה בו חסר.
 וזה חג השבתה. ונקרא גם כן חג השבתה

שליש סאת חטים תרשחת ושפין אותן
 וכוונתי פתן כדרך כל המנחות. ונתחתי
 אותם ומינין פתן שני עשרונים פרותם
 עשרה נפה. ולקחתן אותן ועשיתן מנח שתי
 תלות ומביא שאור וס כ. ב. ונתנה לתוך
 העשרון. וארץ כל הלה (ס ע. א.) שבעה
 ספחים. והקפה ארבעה. ונבחה ארבע
 אצבעות. ומקבעה הין. ואופין אותן מערב
 יום טוב. ולקחתי אחר העשין הין נאכלת
 למהני פל אחת יום וחצי הילה. ואחיה
 מנחה היא ראשונה לכל המנחות הפאות מן
 החטים. ומקריבים עם הלהם. שבעה
 כפשים ומימים ופר כן קרן אחד וארלים
 שניו לעולה. ושירי להקטאת. ושני כפשים
 לשלמים. ואלו הם הקרבנות האמורות
 בספר וקרן ופרש מקרא כן כמקרא רביעי
 ממצותה וכו'. כ. שזה הקרבן. וכא עם
 הלהם. תולין מוסקף היום. ואחר הנפה
 הלהם. היה נאכל למהני עם כפשי
 השלמים.

משיך המצות. פה שאתו זכונים

לכרעה (נעה ס. א.) שמורה לענותן מקבעה
 פדי שיהי המינות. כמו שאמר הכתוב
 תמימות תהיה. ואמר זכונם לכרעה,
 אוקחי הן המינות בזמן שקמהל מקבנה.
 ומפל מקום פירשו המקרשים (חם נעוה שם
 כד. י. וכו' למרש) שאם שפח ולא קנה
 מקבעם — מזה לקחתי כל היום. ויש
 אמרים שם. שמי ששפח ולא קנה יום אחד
 שאין יכול למנוח שרי באותה עתה. לפי
 שכל מצות אחת הם. ומינין ששפח מנח
 יום אחד. הרי כל החשבון קטל מונח. ולא
 חזרו מותרו שפדורנו לקרא ח. אלא מי
 ששפח יום אחד מזה האהרה עם כל
 ישאל. ומצות מן המכור ויביא מדיים
 והספס ו כ. כח) למנוח עושהו. ומכור
 אשר קדשנו וכו'. ומי שפכה בלא ברכה
 יצא. ואינו רשאי לחזור ולמנוח בכרעה. (חם
 פניתי. כפסכת מקחות ואי"ה ספון הענין.)
 ונזהרת מצות זו מפיצות העמר
 מדאורקא בכל מקום פוכרם. (בפון פיה
 שיש עמו שם קרב וקמה פשוטתו שאין לו בית
 המקדש ולא מנח מנין אנו הימים והשבועות)
 והעובר על זה ואלא קפרי נמים אלו פטל
 עשה.

**שז. מצות קרבן מנחה חדשה
 מן החטים פיום אצרת**

לקריב בהם חג השבתה להם המן
 מן חשב חדשה. וזהו נקרא כמות מנחה
 חדשה. והם שתי כפרות כמו שכתוב
 ממישבועותם תביא להם מנחה שתיים שני
 כשירים וזהו כן ויבנה י. כן שתיי מביאין

המנחה היא ספירת העמר קפוי ושבועותיה
 כמו שכתבתי. ער כאן.
 מושרשי המצות. על צד תפישת. לפי
 שקל עקרן של ישראל אינו אלא החמה.
 ומפני המורה נבדלו שמם וארץ. וכמו
 שנאמר אם לא בריתי נמים ולילה וכו'.
 והיא הקנה הסכה המורה בספי וקבועה. וכמו
 כרי שקבעו המורה בספי וקבועה. וכמו
 שאמר השם והכפר זה לך האחת כי
 אני שלחתי בהוצאתך את העם ממצרים
 תקבדון את האלילים על ידתי היה בלומי.
 שמתבלו בחמה שהיא העקר המדול
 שפשבול זה הם נגאלים והיא הכללת הטובה
 שלמה. וענין גדול הוא להם יותר מן
 המורה מעבדות. וכן יעשה השם למשה
 את בצאתם מצרות לקבלת החמה. כי
 הטפל עושיין את לעולם אל העקר. ומפני
 כן. כי הוא כל עקרון של ישראל וקבועה
 נגדלו ועליו לכל המדלה שעלי אליה.
 נעשרנו למנוח ממחות יום טוב של פסח

**שכ. מצות קרבן מנחה חדשה
 מן החטים פיום אצרת**

ער יום מנחה החורה להראות בנפשו החפץ
 המדול אל היום הנכבד הנספה ללבו כעבד
 ישאר על יממה קמדי קחי יבוא העם
 הנכבד אליי שיצא לחרות. כי המנח מראה
 לאדם כי כל ישעו וכל חספיו להגיע אל
 הין. והוא. וזה שאנו מונין לעמר. בלומי.
 הין וכן נמים עברו מן המנח ואין אנו מניין
 כך וכן נמים יש לנו לין. כי כל זה מראה
 לנו כענין החוק להגיע אל חפון. ושל כן לא
 נדעה להגיע לקפון שתי הלהם של עשרתי. ואל
 יקשה עליו לומר אם כן אחי שקבעו רב
 תמימי של שקבנה שבועות אלו. לקמה לא
 מפרו מעוט תמימי תפשיורים. לפי שאין
 לשנות מפעם החשפון באמצעו. ואם חשאל
 אם כן לקמה אנו מתחילין אותו מקחות
 חשפה. ולא נמים ראשון המקבנה כי היום
 הראשון ננחה פלו להקפוח חנם המדול.
 והוא יצאה מערים. שהוא את וממנה
 פחדו העולם והבשגחה השם תפוד על
 בני אדם. ואין לנו לערב בשיחתו ולהחזיר
 ענינו שום וכו' אחי. ועל כי חפון החשפוי

ששיתים וזהו כן ויבנה י. כן שתיי מביאין

פרק חמישי [ולפינו הוא פרק עשירי] בעזרת הצור.

ערבי פסחים וכו'. כבר ביארנו בתחלת המסכתא על חלקי הששי שבזאת המסכתא שהוא בא לבאר סדר י"ג הפסח כלו ויצטרף בו דין אכילה בערב הפסח, וכבר ידעת שענין הסדר כלו בנוי על ארבעה כוסות שנים קודם המזון ושנים לאחר המזון, ועל זה הצד יחלקו עיני הפרק לשלושה חלקים:

הראשון לבאר דין אכילה בערבי פסחים ותכונת עמידתו כלפי הפסח ר"ל בענין הסכה;

והשני סדר שקודם המזון;

והשלישי סדר שלאחר המזון;

זהו שורש הפרק דרך כלל אלא שיתגלגלו הרבה ענינים ארוכי הרבה כענין סוגיית התלמוד על הדרך שקדם: **והמשנה** הראשונה ממנו תחל בכיאר חלק הראשון והוא שאמר:

ויש מפרשי' אותו בדרך כלומר שלא יהי' לו פחות מארבעה כוסות של יין, ור"ל שצריך להשתדל בכל כוז עד שיהא לו יין כשיעור ארבע כוסות אפי' היה עני נמור, וארבע כוסות אלו תקנת הכמים אותו לקידוש ואחר להגדה ואחר לברכה המזון ואחר לנמור את ההלל, ואמרו בכראשית רבה ארבע כוסות אלו כנגד ארבע נאולות והוצאתי והצלה ונאלתי ולקחתי, והענין לומר שכל אתת נאולה בפני עצמה:

הראשון נאולת השעבוד והוא והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים ר"ל אותן העבודות הקשות שהיו משתעבדים בהם;

ונאולה שניה והצאתי אתכם מעבודתם ר"ל מכל שיעבוד אף משיעבוד הרגיל בכל מלכות והוא שיעבוד מסים וארנוניות וכיוצא בהם;

והשלישית ונאלתי אתכם בורע נטויה כלומר שאף בשאר הנאולות אפשר להיותם עומדים ביניהם בשפלות ובכוזי אלא שהכה (כשונאיחם) ועשאם ארונים וזה זרוע נטויה:

הרביעית שלקחם לו לעם קדוש ונתן לנו את תורתו והוא חכמת הכל ועליו נאמר ולקחתי, וכיורשמי

רמו בהם כנגד ארבע כוסות שנאמרו בענין פרעה בפרשת שר המשקים והם כוס פרעה בידו, ואשחט אותם אל כוס פרעה, ואתן את הכוס על כף פרעה, ונתת כוס פרעה בידו, שענינם היה סבה לנאולת מצרים, וכן פרשוהו כנגד ארבע מלכות שנשתעבדו בישראל והם הנמשלים בדניאל לחיות רעות ורמו להשקותם ארבע כוסות, קח את כוס (היין) החימה (ירמי' ב"ה), כוס זהב בכל ביד ה' (ירמי' ג"א), ורות ולעפות מנת כוסם (תהלים י"א), כי כוס ביד ה' ויין חמר מלא מסך ויגר מזה אך שמריה ימצו ישתו וכו' (שם ע"ה), ועל רמו דבר זה תקנו בטוס רביעי שפוך חמתך על הגוים וכו', ויש מפרשים בו על שם שאנו רגילים לתורות ולהכיר טובה למי שגמלנו עד שאחר אכילה אנו מודים ומברכים, ואותם שאוכלים אותנו בכל פה דורמים ואוכלים ואין כפיהם שבת לשם, והם שנאמר עליהם אוכלי עמי אכלו לחם ה' לא קראו, ועל זה נהגו לומר שפוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך ועל הממלכות אשר בשמך לא קראו, רמו לאמרו על אכילתם ה' לא קראו, ואמרו עוד בתלמוד המערב וכנגדם עתיד הקב"ה להשקות לישראל ארבע כוסות של נחמה ה' מנת חלקי וכוס, כוסי רייה, כוס ישועות אשא תרין כלומר שמלת ישועות משמע תרין, ואפשר שלא נזכרו אלא שלש לרמו נאולה שלישית עד שיהא בהם רמו לנאולה משלש גלויות:

וזהו ביאר המשנה וכו' והלכה היא ודברים שנכנסו תחתיה כגמרא אלו הם:

כבר ביארנו באיסור זה של אכילה מתחלת שעה עשירית ולמעלה שלא נאמרה אלא משעם אכילת מצה לתיאבון ולמדנו ששאר ערבי ימים טובים וערבי שבתות אין לחם סרך באיסור זה אלא אוכל אף משעה זו ולמעלה, ולא סוף דבר שלא נאמר משעה הסמוכה למנחה (אלא) שיהא מיהא נאמר מגוף המנחה ולמעלה, אלא אפי' מן המנחה ולמעלה מותר ואפי' לכתח"ל אוכל והולך עד שתחשך אף להתחלת אכילה אלא

דף צט ע"ב. ערבי פסחים סמוך למנחה וכו', זה שהוא תופס לשון ערבי מפני שזה הפרק

מקומו בסוף פסח שני, וזה שכבר ביארנו בפתיחת החבור שזאת המסכתא ומסכת פסח שני היתה בחבור רבינו הקדוש מסכת אחת לבר ונקרא שמה מסכת פסחים אלא שכימי הנאונים חלקה לשתיים, ולהיות ידיעת עיני זה הפרק הכרחית, העתיקוהו ממקומו וסדרוהו בסוף זאת המסכתא, ואמנם אמרו ערבי פסחים רובו אל שני הפסחים, ר"ל פסח ראשון ופסח שני, על שם שזה היה מונח בסוף הכל כמו שביארנו, ואע"פ שפסח שני מצה וחמץ עמו בבית, מכל מקום מצותו שיאכל מצה בתאבון ומפני זה אמר ערבי פסחים סמוך למנחה, ופירושו כגמרא מנחה קטנה שהיא בתשע שעות ומחצה וממך לזה הוא סוף שעה תשיעית שהוא תחלת שעה עשירית, ולא סמוך למנחה גדולה שהוא זמן שחיתת הפסח, שאין המעם כשום דילמא ממשיך ואתי לאימועי למעבר פסח, אלא משום מצה שלא יאכלנה על השוכע ור"י בכך בסמוך למנחה קטנה, ואע"פ שלענין מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים ^{שמונה עשרה} המנחה מן המנחה ולמעלה פירשנה בפרק מקום שנהגו על מנחה גדולה, כוז מפני שהוא צריך להכנת שבת או להכנת יום טוב וצריך ריוח מרובה אבל לענין אכילת מצה לתיאבון דיו בכמוך למנחה קטנה, ומשם ולמעלה לא יאכל אדם עד שתחשך אע"פ שהתפלל תפלת המנחה, שאילו לא התפלל אף בחול אסור, אלא אע"פ שהתפלל, ומעם הרבר כדי שיאכל מצה כתאבון, ויש שואלים ואף כשתפקיע אכילת מצה לתאבון האין אפשר לו לאכול והלא חמץ ומצה אסורים לו, חמץ מן הדין ומצה ממה שאמר בתלמוד המערב האוכל מצה בערב הפסח כבא על ארוסתו בבית חמיו, ואם תאמר במיני הרגימא, והלא בזה לא נאמר, וכמו שאמרו אבל טבבל הוא במיני תרגימא כמו שיתבאר, ותירצו שלא אסרו כבא על ארוסתו אלא כמצה הראויה לצאת בה ידי חובתו הא מצה עשירה או בצקות של עכים או של אורז ודוחן לא ובא לאסרם משם מצה לתיאבון, והוא הדין אף במיני תרגימא ושלא לאכול מהם אכילה מרובה, ושטא תאמר והלא אמרו הקמחים וצקות של עכים אדם סמלא ברמו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה והרי מצה באחרונה על השוכע היא ואלמא לתיאבון לא קפדינן, זו שניה במי שאין לו אלא כזית מצה משומרת ודאי צריך לאכלה לבסוף אבל כל שיש לו צריך גם כן שיאכלנו בתחלת מעודה לתיאבון:

ואפי' עני שבישראל לא יאכל עד לשיסב, ר"ל שלא יאכל אלא בהסכה דרך חירות כדי שירמזו בה טימן לחירות ונאולה ויתעורר לשבח מי שגמלנו טובה כנאולה וחירות משעבוד קשה ומגונה:

ולא יפתחו לו מארבע כוסות של יין וכו', לשון יפתחו לו יש אומרים שהוא יוצא לשני והוא חוזר על נבאי צרקה מלשון אין פותחין לעני העובר ממקום למקום מכבר בפנדיין ר"ל שזה פנדיין כלומר לא יפתחו לו נבאי צרקה המחלקים לעניים בכדי צרכם, אע"פ שבשאר ימים טובים יש להם לצמצם להם בכאן לא יפתחו לו מארבע כוסות של יין, ואפי' היה עני הנמול מן התמחוי שהוא עני שבעניים וכמו שאמרו מי שיש לו מנן מעודה אחת לא יטול מן התמחוי,

מעשה הלכות ת"ב וימים נוראים רב יב

קרקע אחר מנחה ולא אכל בציים :
קצה במ"ב אומר הש"ץ עננו אף
 בשחרית. וא"א שש"י תיכף אחר
 קינות. אפילו קודם חצות הניח הפליין :
 [בנ"י על מ"ש רמ"א בהג"ה סי' תקנ"ז
 מי שאכל במ"ב יאמר נחם בבהמ"ו כ'
 רבינו זצ"ל בש"ע שלו. וז"ל למד ממ"ש
 ב"כ ס"ס תרי"ח ולא דמי דהא אמרינן
 בשבת שם ימים שאין בהם קרבן מוסף
 כו' ואין בהם הזכרה בבהמ"ו ול"ד לחנוכ'
 דשם משום פרסומי ניסא ואם בא כו'
 וגם דקביעא] : א

הלכות ימים נוראים

קצו א"א קודם כל סליחה כרחם אב .
 וכו' כ"א קודם סליחה הראשונה
 וקודם עקידה. בפסוק אין מי כו' שונים
 החרו הראשון. אין לימר אשמנו כ"א
 פעם א' ולא ג' פעמים :
קצז בר"ה וי"ב מתפללין מעומר ולא
 בכריעה. גם אין להרים קול
 יותר מבתפילה כל השנה (עי' ש"ע שלו
 סי' קפ"ז ס"ק י"א וס"ק כ"ב) כל הרשעה
 כלה

פעולת שכיר

שומדד לפניו ונתרבה שיעור חלה מטעם זה ומנע
 ככל ע"ש ליתן לכהן כ"א בערב ספח שהעיסה מרובה
 סי' קצה א) אע"פ שז"ל דלא מקרי הזכרה אלא
 כשמוכיר עמו של יום. יום חג פלוני הוה
 או ר"ח או הזכרון או יום הכפורים הוה ובמנוכה
 שנת ימי חנוכה אלו ובפורים בימים ההם
 בזמן הזה בימי מרדכי ואסתר כו' בשלשה עשר
 לחדש אדר כו' אבל נחם שלא הוזכר בו דהאי
 יומא קא גריס ואינו אלא תפלה ותחנונים לרחם
 על אבילי ציון ועל בנין ירושלים דמישך שייך
 כולי שתא ז"ל דלא מקרי הזכרה כלל. וכראה
 שאם בא להזכיר בכל השנה בתפלה ובהמ"ו
 ניסח נחם רשאי שאינו אלא תוספת תפלה בכרכת
 ירושלים. מ"מ סברת רבינו זצ"ל כיון דבירושלמי
 (ס"ד דכרכות הל' ג') קרי לנוסח נחם מעין המאורע לענין תפלה. ואפשר מפני שאין לנו
 לקרוא א"ע אבילי ציון וירושלים אלא ביום ט"ב שכל מנות הנוהגות באכל נוהגות בט"ב ה"ה
 לענין

ישראל. ב' ע"ח משכיל לאסף. (נד)
 ג' מ' רועה ישראל. ד' ק"ה הודו לד'
 ה' קל"ד הללו את שם. ו' ס"ו הריעו
 לאלקים. כל המזמורים הללו חל א'
 מהם בשבת נדחה מפני שיר ש"ש.
 ולמחרת השבת מתחיל משיר שפסק.
 ואומר בכל יום כסדר הנ"ל ואחרון
 נדחה. שביעי של פסח י"ח למנצח לעבד
 אחרון של פסח קל"ז הודו לה' כי
 טוב (נה).

קצא בשבועות אין להעמיד אילנות
 כי מאחר שאינו אלא מנהג ולא
 מדינא. ועכשיו חוק העמים הוא ונכון
 לבטל!

קצב שש"י לשבעות יום א' י"ט. ב'
 ס"ה (נו) :

הלכות תשעה באב

קצג שבת חזון לא שינה מבגדי שבת
 כלל אפילו חל ט"ט בשבת אין
 לנהוג אבילות בפרהסיא וכ"ה לאבל.
 (עי' ש"ע שלו סי' תקנ"א ס"ק ג')
קצד סעודה המפסקת אכל על גבי

תוספת מעשה רב

סופר וכן בסוכות יום ב' משום לולב :
 (נד) יש אומרים משום רבינו ז"ל לחיפך.
 יום ב' פ'. יום ג' ע"ח.
 (נה) ותיבתך לאחר הפסח. ישב ללמוד
 במרישות גדול למאר אמר
 שהם ימי חבנה לקבלת התורה עד חג
 השבועות.
 (נו) אך הר' יעקב כהנא, מסופק במדומה
 לו שגם ביום א' אמר מוטור
 ס"ח. ועב"ז נהג לימר שניהם. ומאר שמח
 רבינו ז"ל והגדל לו השמחת יותר מכל
 רגל. ועלו לבו בשמחת מתן תורה וחאריך
 בשולחנו במאכל ובמשחה ושבתים :
 דעת

יב וְתַעֲבֹדוּן בְּיוֹם אֲרָמוֹתַי כֹּון ית עוֹמְרָא אִימַר שְׁלִים בַּר שִׁתְיָה לְעֵלְתָא לְשָׁמָא דִּיִּי:
 יג וּמְנַחְתְיָה תִרִין עֲשָׂרוֹנִין סְמִידָא פְתִיכָא בְּמִשְׁחָ זֵיתָא קוֹרְפָנָא לְשָׁמָא דִּיִּי מְטוֹל לְאַתְקַבְּלָא
 בְּרַעְוָא וְנִיסוּכִיָּה חֲמַר עֵינְבֵי רַבְעוֹת הֵינָא: יד וּלְחֵם וּקְלֵי וּפִירוּכִין חֲדָתִין לָא תִיכְלוּן עַד
 בְּכֶרֶן יוֹמָא הַרְדִּין עַד זְמַן אִיתוּיִיכוּן ית קֶרְפֶּן אֱלֵהֶבֶן קִים עֲלֵם לְדַרְיִכוּן בְּכָל מוֹתְבִיכוּן:
 טו וְתִימְנוּן לְכוּן מְבַתֵּר יוֹמָא טָבָא קְמָאָה דְּפַסְחָא מִן יוֹם אִיתוּיִיכוּן ית עוֹמְרָא דְּאַרְמוֹתָא

אבן עזרא

דמב"ן

להשיג כי נדרך נבואה ידע היו' שיהיה זו תנופת העומר
 שיום השבת יהיה הקניעות והעד מערך הלחם שהיה
 צענה והזכיר הכמוץ אין יחשבו צענה הראשונה ולא
 הקריצו שלמים והעולה הנזכרת ואחר כן הנזכר' צפנתם
 ואחר כך אמר בשבועותיכם שצעה שבועות ולא אמר
 שבתות ואין ראיה כי תחלת השבוע יום ראשון וטמאה
 שבועים יוכיח והנה ארמוז לך סוד אחד שכל המועדים
 תלויים ביום ידוע מהחדש ולא נאמר צחג השבועות (מספר)
 (ס"א יום מועד) צעזור הספירה שהיא מנחה וחז"ל
 העתיקו כי צחג שבועות היה מתן תורה ועליו נאמר כי
 חג ה' לנו. יש אומרים כי כל לרצונכם פירושו להיות לכם
 לרצון צעזור והניף את העומר לפני ה' לרצונכם וטעמו
 שתיפו צרונכם והטעם שחתנו כצט בן שנתו כדי שתהיו
 נרלים והמכתישים אמרו כי בן שנה איננו כצן שנתו כי
 בן שנתו עוד אין לו שנה וצן שנה שיש לו שנה חמימה
 והנה לא קראו צחגות המוצא כצט אחד בן שנתו לעולה
 ונפרשה אחרונה כצטים צני שנה שנים עשר:
 (יד) ולחם. מחדש והעד כי הפסח יאכלו על מנחה
 ומזורים לולי הקבלה היה נראה כי ספירת
 הימים כשנות היוכל והמכתישים אמרו כי טעם תמימות
 שלא תעלה צמספר השנת הראשונה שיחל ממחרת':

השביעי שבתון וכל מלאכת עבודה לא נעשה, ואחר
 כן אמר כי כאשר נבוא אל הארץ נביא ממחרת השבת
 הזאת הנזכרת עומר התנופה והיא השבת הראשונה
 הנזכרת כאן, ולימד שלא ינהג העומר במדבר ובחוצה
 לארץ. אבל "ממחרת השבת השביעית" (פסוק טז)
 "ושבע שבתות" (פסוק טז) לא יתכן לפרש אותם יום
 טוב, אבל תרגם בו אונקלוס לשון שבוע. וא"כ יהיו
 שתי לשונות בפסוק אחד, והמפרשים אמרו כי הוא
 דרך צחות, כמו רוכבים על שלשים עירים ושלשים
 עירים להם (שופטים י ד). ובמקום אחר (דברים טו ט)
 פירש "שבעה שבועות", וכן באי השבת עם יוצאי
 השבת (מ"ב יא ט), שבוע, וכן מתי יעבור החדש ונשבירה
 שבר והשבת ונפתחה בר (עמוס ח ה), כי בעבור שיש
 בכל שבעה ימים שבת אחת וחשבון הימים ממנו,
 יקרא שבוע אחד שבת אחד. והוא לשון ידוע ומורגל
 בדברי רבותינו, שפעמים בשבת ב"ד יושבין בעירות
 (כתובות ב.). ויתכן שיהיה כל "השבת" הנזכר בפרשה
 שבוע, ויהיה טעם "ממחרת השבת", לומר כי ביום
 הנפת העומר יתחיל לעשות השבוע במנינו, אם כן
 יהיה היום ההוא ממחרת השבוע שעבר, כאילו אמר,
 יהיה יום התנופה ממחרת שבוע לימים העוברים
 וראשון לשבועות שיספור עד שישלים שבע שבתות.

ובעבור שהזכיר (בפסוק ו) "ובחמשה עשר יום", אמר שיניף את העומר ממחרת השבוע הנזכר ויספור ממנו
 שבע שבתות. ואין לטעות ביום ארבעה עשר, כי לא הזכיר ממנו רק "בין הערבים" (פסוק ה). וטעם תמימות
 תהיינה (פסוק טו), כי השבת עם ששת הימים תקרא שבת שלימה. ופירוש "ממחרת השבת", כמו במחרת
 השבת, וכן עד ממחרת השבת השביעית תספרו, וכן ביום (ההוא) [זבחכם] יאכל וממחרת (לעיל יט ו). ואמרו
 כי לא יבא ב"ת במלת מחר ומחרת, ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם (שמות יח ג), ויעש ה' את הדבר
 הזה ממחרת (שם ט ו), וכן כולם:

טו-טז. וטעם וספרתם לכם. כמו ולקחתם לכם (להלן פסוק מ), שתהא ספירה ולקחה לכל אחד ואחד, שימנה
 בפיו ויזכיר חשבוננו כאשר קבלו רבותינו, ואין כן "וספר לו" (לעיל טו ג) "וספרה לה" (שם פסוק כח)

אור החיים

טו. וספרתם לכם וגו'. אומרו לכם, ללד שיעו ה' לספור
 שבע שבתות, ואמרו ז"ל (וה"ק ח"ג טו.) כי ללד שהיו
 צטומאה מנרים ולנה ה' להודווג לאומה זו, דן זה כמשפט
 נדה שדינה לספור ז' נקיים, ולנה שיספרו שבעה שבועות,
 ואז יהיו מוכשרים להכניסתם לנה לחופה, והגם כי שם
 שבע ימים וכאן שבעה שבועות ללד הפלגת הטומאה, וגם
 היותם בכללות ישראל, שיער הממים דעים כי כן משפטם,
 ועיין מה שפירשמי בפסוק (שמות יט א) צמודש השלישי

מנחת שי

(ג) בשמן. הבי"ת רפה: ונסכה. ונסכו קרי וכן כתב הרמ"ה ז"ל. ובמנחות פרק שתי מדות אמר ר' אלעזר כתיב ונסכה וקרי ונסכו
 הא כיצד נסכה דמנחה כי נסכו דין מה יין רביעית אף שמן נמי רביעית. ועיין תורת כהנים וקרבן אהרן וחזקוני פסיקתא דר'
 טוביהו לקח טוב ילקוט דף קפ"ה עמוד ג' ויקאנטי:

שְׁבַע שְׁבוּעֵין שְׁלָמִין יְהוּוִין: מִן עַד מִבְּתַר שְׁבוּעָתָא שְׁבִיעָא תִּימָנון חֲמִשִּׁין יוֹמִין וְתִקְרָבוּן

פ"י יונתן

(טו) שְׁבוּעָתָא. פ"י שְׁנוֹעַ מִמֶּנּוּ לְאִסְוִי (שְׁמַת) (י"ט):

רפכ"ן

בשבת למה לי, סלקא דעתך אמינא הואיל ובענינא דמועדות כתיבא תיבעי קדוש בית דין כמועדות, קא משמע לן. והכלל, כי לא יזכיר בתורה כן בכל המצות שהן חובת הגוף רק מפני צורך ענין. ואין "ממושבותיכם תביאו לחם תנופה" (פסוק יז) כמו "מכל מושבותיכם", אבל טעמו "מארץ מושבותיכם" להוציא חוצה לארץ, כמו שנאמר (במדבר טו ב) כי תבואו אל ארץ מושבותיכם אשר אני נותן לכם. וכך שנינו (מנחות פג:) כל קרבנות הצבור והיחיד באין מן הארץ וחוצה לארץ חוץ מן העומר ושתי הלחם. ואפילו לדברי האומר עומר בא מחוצה לארץ (שם פד.), מודה בשתי הלחם שאינן באין אלא מן הארץ:

דעת זקנים

מלינו שום כגש חלוק צנוק היין ולכן כתיב ונסכו להכא זה"א למדרש ונסכה לחולה מנחה קאי דאי כתיב ונסכו הוא אמינא דאכל עשרון ועשרון קאי. ולפי הפשט משמע כי אחד משני עשרוני' הוי מנחת העומר שהוא עשרון והעשרון השני הוא עשרון למנחתו ותדע שאין צנסכו כי אס רביעית כמו צסאר נכסיס:

אור החיים

שפירשמי צפרשת צרלשית (ג א) צפסוק וכל אלהים ציוס השציעי:
 ובדרך רמו רמו צאומרו וספרתם על דרך אומרס ו"ל כי נשמות עם צני ישראל הס צצחית הלוחות, וצאמצעות חלואי הנפש וטומאת המיעוב יתלכלכו וחסין אורס, ואמרו רצותינו ו"ל (מנחות טש א) כי הלוחות של סנפרינון היו, לזה אמר וספרתם לכם, פירוש צאמצעות מנין זה אתס מאיריס כסנפרינון את עלמיתס:
 מבחרת השבת ביום וגו'. פירוש מעכסיו קודס שחכסו לארץ, ממחרת השצת, וכנגד אתר צילתס לארץ אמר מיוס הצילתס וגו', ולזה הקדיס ממחרת השצת להיומה מצוה שיצנה אז, מה שאין כן מיוס הצילתס שהוא אתר צילת לארץ:

מנחת שי

(טו) שבע שבתות תפיסות תהיינה. כל תהיין באורייתא כהרין יודיין וגו' פשוטה וחסר הה"א כתראה בר מתורת כהנים וחומש הפקודים דכתיבין בנו"ן כסופה ומלא הה"א בתראה ואנון י"א תרין מנהן בתורת כהנים כפרשת ספירת העומר ותשעה בחומש הפקודים באלה מסעי ובכללהן ותהיינה מחלה תרצה כדמסיר הכא במסרה דרפוסא ומסורת דמסרא גבי תרין דספירת העומר תרין מלאים בתורה טעותא הוא דהא כוליה דאלה מסעי בכלליה נסחי דכוותא ומלאים ודילמא מסורת בת"כ בלחוד קא מסרא וספרי הוא דאישתבשו ומסרו בתורה סתם. הרמ"ה ז"ל: (טז) עד מפחרת השבת השביעית תספרו וגו'. יש טפחא במלת תספרו. וכתיב בהגהת סמ"ק שיש להוכיח מכאן דחמשים יום לא קאי אתספרו. ע"ש סימן קמ"ה וכן כתבו התוספות במנחות פ"ו דהכי קאמר קרא עד ממחרת השבת השביעית שהוא יום חמשים תספרו. אי נמי חמשים יום אוהקרבחם דבתריה קאי וה"ק עד ממחרת השבת השביעית תספרו ולא עד בכלל וביום חמשים יום והקרבחם מנחה חרשה וגו' וכ"כ הסמ"ג עשין ר'. ודוגמת זה מצאנו בפ' והכהו לפניו כדי רשעתו במספר ארבעים יכנו וגו' ושנינו בפ"ג דמכות כמה מלקין אותו ארבעים חסר אחת שנאמר במספר ארבעים מנין שהוא סמוך לארבעים ובגמרא מ"ט דת"ק אי כתיב ארבעים במספר ה"א מ' במנין השתא דכתיב במספר ארבעים מנין שהוא סוכם את ארבעים ע"כ ר"ל שמלת במספר אינה דבוקה למלת ארבעים שא"כ ה"ל למכתב מ' יכנו במספר אבל פירושו במספר שהוא סוכם ומשלים לארבעים. ודברים אלו הם מדרכי תורה וסודותיה כמו שהאריך הר"ר יהודה בר בצלאל בס' באר הגולה סוף באר הראשון ובס' גור אריה פ' אמור ופ' כי תצא ועיין עוד בהרא"ש סוף פסחים:

והזכיר בשבת "בכל מושבותיכם" (לעיל פסוק ג), והטעם מפני שהותרה מלאכה במקדש בתמידין ומוספין אומר שינהג האיסור בכל מושבותינו, כי איננו אלא לומר בכל מושבותיכם לא בבית השם, וכך אמרו במכילתא (ויקהל א) במושבות אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר בבית המקדש. וכן נאמר (לעיל ג ח) חוקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם, כאיסור חלב ודם, כי הוא נאסר מפני הקרבנות. וכן אמרו במסכת קדושין (לז:), מושבותיכם דכתב רחמנא בחלב ודם למה לי, סלקא דעתך אמינא הואיל ובענינא דקרבנות כתיב בזמן דאיכא קרבן אין בזמן דליכא קרבן לא, קא משמע לן. ושם אמרו, מושבותיכם דכתב רחמנא

רשב"ם

(טז) מנחה חדשה. להתיר חדש במקדש כי הוא זמן כישול תבואות:

מנחת העומר שהוא עשרון והוא נא עם זה הנצט והעשרון השני הוא עשרון למנחתו ותדע שאין צנסכו כי אס רביעית כמו צסאר נכסיס:

ללאת וגו' והוא מאמר הכתוב כאן וספרתם לכם, פירוש סיבת ספירה זו היא לסיבתכם לטהרתכם שזולת זה תיכף היה ה' נותן להם המורה:

וידרך זה ידויק על נכון טעם ממחרת השצת, ולא מיוס השצת עלמו, כי כן משפט הספירה שהיו כל הימים שלמים, ולצד שיוס ט"ו צניסן שהוא יום השצת האמור כאן, מקלח היום היו עדיין צארץ מנרס, לזה יצו ה' לספור ממחרת, והגס כי זה היה צפסת מנרס, כמשפט הזה יעשה צאומו פרק עלמו, מדי שנה צשנה, כי כמו כן יעשה צסוד ה' כידוע ליודעי מן:

ובפי הפשט לזכרון העובר ציוס השצת לזכרון כי שצת ימיס וגו' (שמות לא יז) והמשכיל יצין, ועיין מה

אברהם כשנחם נזכרה נרצה, דהא פריקו דאשת חילי ספמא דמונתא לאשת זנונית, ודא איהו עיטא דיתב דקישא פריקו הוא לבטי, לקרבא קרבא דא, פגרו אשת חילי, דתפרידן אשת זנונית מפנה, ואשתארו ישראל פלא ערבובינא אחרא, ופרידן אינון בעלקמא דין וכעלקמא דאחתי. (ש"ל רישא מדינא)

רפי אבא נרפי חיליא הוה אולי פאורחא, אמר רפי חיליא, פתיב וספרתם לקבם משחרת השבת מילים דבילקבם את עמר התנופה, מאי קא מילירי, אמר ליה, הא אוקמוה תברייא, אכל טא חזי, ושראל פד חילי פמאצריב, הוה פרושחא אחרא, והוה אחרון פמאצריבא, פאחמא דא פד ריבא יתבא פולמוי דמסאבובתא.

פתוק מדבש

מיר נתקיימה בה הקללה של עבדת כסנף ונפלה נזקה של אשת זנונית, דהא פריקו דאשת חילי ספמא דמונתא לאשת זנונית כי הבריקה והטהרה של אשת חיל היא עם המוח לאשת זנונית, וסחמת הפחד היא בודהת, ודא איהו עיטא דיתב דקישא פריקו דהא לקבוי לקרבא קרבא דא וזו היא העצה שנתן חזקיה לבניו להקריב קרבן זה של מנחת העומר, כלומר זה הוא הטעם של מצות הקרבת מנחת העומר, פגרו אשת חיל בשביל שאשת חיל שהיא השכינה תטהר מדיניה ותיחיד עם בעלה ז"א, ואו ממילא דתפרידן אשת זנונית מפנה שהכרת מפרה האשת זנונית, כי לא מסבול את אור הגדול המתגלה בעת היחוד, ואשתארו ישראל פלא ערבובינא אחרא ואו גם ישראל נשארים בלא תערובת אחרת של הקליפות, ופרידן אינון בעלקמא דין וכעלקמא דאחתי לכן אשריהם בעולם הזה וכעולם הבא. (רמ"ק ומפרשים) (ש"ל רישא מדינא)

רפי אבא נרפי חיליא, הוה אולי פאורחא אלו רבי חברים היו חולכים כדרך, אמר רפי חיליא לדבי אבא, פתיב וספרתם לקבם משחרת השבת מילים דבילקבם את עמר התנופה, מאי קא מילירי כמה מדבר הפסוק, כלומר מה הענין והסוד של ספרת העומר, אמר ליה רבי אבא, הא אוקמוה תברייא חזי ככר ביאר החברים שעמו במדרישים, אכל ענה נפרש כזה האופן, כי טא חזי, ושראל פד חילי פמאצריב הוה פרושחא אחרא בא דהא, בני ישראל כשרוי במצרים היו ברשות הסטרא אחרא, ויהוה אחרון פמאצריבא והיו נאחזים בטומאה, כי נטמאו בטומאת מצרים כששפים וכעפרה דהוה, לכן היו ברשות הסטרא אחרא בנזף ובפשי, פאחמא דא פד ריבא יתבא פולמוי דמאבובתא כאשר זו כשהיא יושבת בימי טומאתה.

(כפרי ה כה) ונקבתה ונזרעה זרעי, ואויסופת חיליא ורחימו לגבי פעלה.

זנונים ערקת מן מקדשא, דלא למקרב לגבייה, דאלקלאל פחדוה זמנא דאשת חיל אבדיקת גרמיה, איהי אהקריבת לגביה, אהאבירי גא, ועל דא לא פעיא לקרבא לקבוינא, וערקת מפניה, ואשתארו ישראל ופרידן פלא ערבובינא אחרא, לגבי רוא דמתיקנונתא.

וסחרא דא, פתתיק אחתי, וכד ארחת דא לגבי דא פבריקו דיליה,

פתוק מדבש

ריאיה להחייח עם בעלה, ועליה נאמר ונקמתה ונזרעה זרע שעל ידי היחוד היא נשמרת קדושת, ועל ידי זה נאויסופת חיליא ורחימו לגבי פעלה היא מוסיפה ת ואחבה אל בעלה ז"א, כי נשמות בני ישראל מעלים אליה מ"ן, והיא מעלה אותם לז"א לצורך היחוד.

אשת זנונית ערקת מן מקדשא דלא למקרב לגבייה אשת זנונית שהיא הנוקבא דקליפה בודחת מן המקדש, שהיא השכינה, שלא להקרב אליה, דאלקלאל פחדוה דאשת חיל אבדיקת גרמיה כי אם בעת שאשת חיל בודקת ומטהרת עצמה כעין ו הסוסה על ידי מנחת העומר והספירה, איהי אהקריבת לגביה הנוקבא דקליפה ומקורבת אליה, אהאבירי מעלקמא מיר היתה נאבדת מן העולם, כי היחה מחברת ו דינים התקופים שהשכינה פולטת ממנה, והיתה חלה עליה הקללה של רכבתה בטנה ו ירכה, כי היא סטה תחת בעלה, ועל דא לא פעיא לקרבא לקבוינא, וערקת ועל כן אינה רוצה להתקרב אל המקדש שהוא השכינה, ובורחת ממנה, ונאשתארו ול זפרידן פלא ערבובינא אחרא ואו נשארים ישראל נקיים בלא תערובת אחרת של הקליפות, לגבי רוא דמתיקנונתא אצל סוד האמונה שהיא השכינה.

מונח צמירי (נמצוי רכב פ"ט אום ה) ח"ל מעשה נסחי שמים זנונים ו לו, והסיה שמת שמוה נעיר חמק, נקח נעלה של חמת ממן לקפואת לה ולהסוקוסה מים המרים צילוליס, לצומה טעיר שיהיה שמוה שמוה עם וכו', שמה לה שמומה, מלי הולמס ממין ושמה, שמה יי ועשי קן וכי, הלס ושמה מים המרים ונמללם טוסנה, מונה לזמה לזמה שמומה שומס וקלמסה, מנזק ועסקו ו סמ וז, כיון שעסקו ו לו, הריסה המים המרים מיר ממנו, עי"ל.

שאמ רוא דסחרא דא פתתיק אהתי הסוד של סתר חזת, היא ענין של שתי אהיות, הורמוות על אשת חיל ואשת זנונית וכד ארחת דא לגבי דא פבריקו דיליה וכאשר יי שיחיה דימיה את ריח של מים המרים של הבודקה שבפיה של אחרות הסחרה, אז

ובמאן דמטיי טהויר להאי יוקמא, ויהושפנא לא אתאביד מניה, פד מטיי להאי ללילא, לבעי ליה למלצי פאורייתא, ולאחפרא פה, ולנטרא דכיד עלאה דמטיי עליה פתוחא ליליא, ואחפרי.

וְאִלְפִנָּא (דף זה שיא) דאורייתא דבעי ליה למלצי פהאי ליליא, אורייתא דבעל פה, בגין דיתדכוון (שיא דיתדפק) פתרא,

מפשושא דנחלא עמיקא, לקטר פהאי יוקא ליה חורא שפכתא, ויהחפר פה, וישתפוחון פתרא פוזוגא חד לעלא, פדין מפרויי עליה ואמרי, פתוק מדבש

וקמאן דמטיי טהויר להאי יוקמא ומי שמגיע טהור לזה היום של חג השבועות, ויהושפנא לא אחאביד מניה והחשבון לא נאכד ממנו, כי לא הפסיק ולא החסיר שום יום מלפפור ספירת העומר, או פד מטיי להאי להאי כשמגיע לזה הלילה, לבעי ליה למלצי פאורייתא ולאחפרא פה הוא צריך לעסוק בתורה ולהחמיר בה, ולנטרא דכיד עלאה דמטיי עליה פתוחא ליליא, ואחפרי ולשמור את הטהרה העילווה שמגיע עליה בזה הלילה, וטהור על ידה.

הנה כל מיט ללות אלו סופרים פסרים העומר, וכלל שבעות עתנו כבר לון סופרים, והומר אפי לילה אלא צום נמשל המוסף, לכן צריך האדם שמירה אל הטהרה של משל ממנו, והוא על ידי שלא יבן כל הלילה אלא יפסוק במורה, וכוון לקטש את השכינה, ועיי' יפה לזיום נניש היכלא למלמא, לזיום לו מלק צמוד העליון. (רמ"ק ומפשיס)

וְאִלְפִנָּא (דף זה שיא) דאורייתא דבעי ליה למלצי פהאי ליליא ולמדנו, כי חלק ההורה שצריך לעסוק בה בלילה הזה, אורייתא דבעל פה היא תורה הטהרה שצריך לעסוק בה למסד של המקרא שצריך לעסוק בו בזה

שבעל פה, דהיינו סודות הטהרה וספר הזהר. חוק מסד של המקרא שצריך לעסוק בו בזה הלילה כדי להמשיך עיי' ל"א את הכמר לז"א (ממשל צעשי' צדקים מ שטשטיס). בגין דיתדכוון פתרא כדי שהשכינה וישאל יטהר יחד, מושפאנא דנחלא עמיקא עמיקא ממשויע של נח העמק שהוא הבניה, כלומר אכר הלאמר על לל שבעות נמשמורמ הנקר מעט קורל עולם השטה, או אנו נעשים שטעינין זמטווייתא, ומולכים את הכלה הכלולה לצוי הטעילה, וטובלמ נמקוה העליונה שהוא סוד מינו המסד הנמשכט ממינא לז"א כלקמן וגם אנו יקראל הכטעינין שלה מקפלים סוד הטהרה מטס, לקטר פהאי יוקא אח' בזה היום בהפלת מוסף, ליהי חורה שפכתא ויהחפר פה יעל ז"א שהוא סוד המור שנכתב, ויחמיר עם המלוכות שהיא סוד המורה שעל ספ, וישתפוחון פתרא פוזוגא חד לעלאה וימלכו יחד צמוד סמל למעלה, פדין מפרויי עליה ואמרי או אורייתא

וְאִלְפִנָּא פחת האי טלא, פד קריבו ישוראל לטורא דיסיני, פדין נחת ההוא טלא פשלימו, ואיפי, ואחפיקת דוחמקת מפריוהו, ואחפרי פיה פמלקא וקנסת ישוראל, ומפילו אורייתא, והא אוקמנא. וכתחורא זמנא ודאי פל התחלים דחילקים אל חים, לאחפראח ולאחפראח, וכלא אחקשויו (שיא אחקשויו) ואחפרי פיה פמלקא קדישא.

תא חזי, פל פד נש דלא מני חושפנא דא, אינון שבע שפחות תמיתמות, למקוצי לדבחייתא דא, לא אקורי טהור, וללא פלקלא דטהור הוא, וללא חורא פדאי למחוי ליה חולקא פאורייתא. פתוק מדבש

ואיפתי גחת האי פשא ומטי ירד הטל הזה, וישראל נטהרו על ידו, פד קריבו ישוראל לשורא דפיני כקריבו ישראל לחר מיני נמו שבעות, פדין נחת ההוא טלא פשלימו או ירד הטל הזה כעלמות, כי אז טלו ישראל ומקשרו נמשמור, וירד מוסט טל ואדפי ועל ידו נטהרו ישראל, ואחפיקת דוחמקת מפריוהו ומו פסקו ויהמס מהם, לזייט הווחמא סמיל הנמט נמוה נמעה עך הדמע, ואחפרי פיה פמלקא וקנסת ישוראל ומחמרו ישראל נמלך שהוא ז"א ונכנסה ישראל שהוא המלוכה, ומפריז אורייתא, ולו קעלו את המורה, והא אוקמנא והרי כבר צאלמי ענין זה כרמי.

וכהודא וקנא ודאי נומן שהוא נמקיים והרי מה שמכונ פל התחלים דוחפבים אז ליים כל הזייט דזי"א הלכו ועלו אל הים העליון שהוא היסוד לזינה, דאחפרי פיה פמלקא וקנסת מרי לזינה ולחמקת ממשמת המלוכה, ולו וקנא וקנסת דוחפריז וקנסתו פיה פמלקא וקנא ודאי נמלך כמור עליית מ"ן, והמלוכה כמור היסוד, נמקשרו ומצונו נמלך הקדוש ז"א. (רמ"ק ומפשיס)

תא חזי, פל פד נש דלא מני חושפנא דא בא וראה, כל אדם שלא מנה זה החשבון, אינון שבע שפחות תמיתמות אחס השבע שבחות של ספירת העומר, שצריכים להיות הממונת שלא יחסי אפילו יום אחד מלפפור, למקוצי לדבחייתא כדי לזכות לטהרה מאחיות הקליפות, דא לא אקורי טהור זה האישי אינו נקרא טהור, וללא פלקלא דטהור הכל נאכד ממנו מפני שלא נהג הטהרה כראוי לה, וללא חורא פדאי למחוי ליה חולקא פאורייתא ואינו כדאי שיהיה לו חלק בחורה, כי חסרה לו הטהרה הראויה לחורה, ואין ענין זה נקנה להצאיק.

ספר

גיתי למקנא פלשטי פלה, בגין דחשפתח לגמר פתקשיטתא וחקונתא לגבי מלפא פדא לאות.

זכארה חולקיהון דחברייא, פד יתבע מלפא לפרטורגיתא מאן פקין פלשטיקא ואתיר עטרקא ושוי פקונתא, ולית לך פעלמא מאן דנדע לתקנא פלשטי פלה, אלא חברייא, ופאה חולקיהון פעלמא דין וכפעלמא דאתי.

תא חזי, חברייא מתקני פהאי ליליא פלשטיקא לבלה, ומעשתי לה פעטרקא לגבי מלפא, ומאן מתקין ליה למלפא פהאי ליליא, לאשפתחא פה פבלה, לאודוונגא פה פמטרורגיתא, נהרא קדישא עמיקא

מתוך מדבש

וכי שמעון, בשעה שנתקצו החברים כוח הלילה אליו, גיתי למקנא פלשטי פלה נבוא לחקן את המכשיתים של הכלה שהיא השכינה, כלומר שעל ידי לומר המורה נעלה מין אל השכינה, בגין דחשפתח לגמר פתקשיטתא וחקונתא כדי שחמצא למחר בעת היחוד מקושטת בתכשיטיה וחיקוניה, כלומר שמהי מקושטת נכ"ל נדפי סם אדני, על ידי הכונה שמונחית בטוס כל ספר מנ"ל ספרים שאומרים נליל שבעות זכור אמת, והם מיקון כרכוסה, לגבי מלפא פדא יאות כדי להעלותה כדאי אל המלך ו"ס ללכך היסוד.

זכארה חולקיהון דחברייא אשרי חלקם של החברים, פד יתבע מלפא לפרטורגיתא מאן פקין פלשטיקא כשישאל המלך מן המלכה, מי חיקן את הכשיטה, ואתיר עטרקא ושוי חקונתא ומי תאיר עטרותיה שהם המוחין, ומי שם את חיקוניה שהם

חיקון פרצופה, ולית לך פעלמא מאן דנדע למקנא פלשטי פלה, אלא חברייא ואין לך בעולם מי שידע לחקן את הכשיטה הכלה, אלא החברים, לפי שהם בעלי חקבלה המקראים בניג בסוד האצילות, וכל חקוני השכינה חלויים בהם, ופאה חולקיהון פעלמא דין וכפעלמא דאתי אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא. (נמ"ק ומק"מ ומפרשים)

תא חזי, חברייא מתקני פהאי ליליא פלשטיקא לבלה בא וראה, החברים על ידי לימוד תורתם מתקנים בליל שבעות את הכשיטה הכלה שהיא השכינה, וקעשתי לה פעטרקא לגבי מלפא ומעטרים אותה בעטרותיה, דדיינו שמשמכים לה מוחין כדי

שחיהו ראיה לעלות אל המלך לסוד היחוד. ושואל ופאן מתקין ליה למלפא פהאי ליליא ומי מתקן את המלך שהוא ז"א בוח הלילה, לאשפתחא פה פבלה כדי להמצא עם הכלה, לאודוונגא פה פמטרורגיתא להחיה עם המלכה, כלומר סו"ס יהיה ממוק לפרטיקל עם השכינה, ומשיב נהרא קדישא עמיקא דכל פהרין הוא הנהגת הקדו

ההנהגה

ספר

תקנו

(ישעיה נ"ב) ואני זאת פרייתי אותם אמר ידויה, רוחי אשר עליך, ודברי אשר שמעתי בפיה רגלי.

ועל דא חסדי קדמאי לא הוו גיימי פהאי ליליא, והוו לעאן פאורייתא, ואמרי גיתי לאחמנא ורמא קדישא לך ולבנך פתרון עלמין, והדוא ליליא פגמא ישוראל אקעטרך עלילה, ואתייא לאודוונגא פיה פמלפא, וחקונתיהו מתעשתי על רישיתהו דאיעון דזכאן להכי.

מתוך מדבש

ואמרים על מי שהשתתף בחקוני השכינה בליל שבעות, ואני זאת פרייתי אותם אמר ידויה פרי הקב"ה אמר יאני זאת ברייתי, דיינו השכינה שהיא בריתי היא עמד, רוחי אשר עליך וגם רוחי שהוא שפע מדיא הנקרא רוח ישרה עליך, ודברי אשר שמעתי בפיה ועל ידי דברי תורתך אשר שמתי בפך, דיינו ע"י הכל הפה של לימוד התורה שקושטת בו את השכינה, עיי"ז חוכה למשיכ לא ימושו מפך ומפי זרעך ומפי דעי זרעך. אמר ה' מעתה ועד עולם.

כמה האריעל בשעה"ל (נדרת של שבעות) ח"ל ונדע כי כל מי שלא יסן נלילה הוא כלל אפילו נגע אמת, ויהיה עוסק כמורה כל הלילה, מנסה לו ששלים עמו, ולא יאיר לו שום נוק בשנה היאה וכו', ולא עוד אלא שהולכת מיי האלים בשנה הלילה נענין ז"ה כי אם לא יסן כלל רדפי עלה עמו בשנה היאה, עיי"ל.

ועל דא חסדי קדמאי לא הוו גיימי פהאי ליליא ועל כן חסידים הראשונים לא היו ישיבים בוח הלילה, של חג השבועות, והוו לעאן פאורייתא והיו עוסקים בחורה כל הלילה, ואמרי, גיתי לאחמנא ורמא קדישא לך ולבנך פתרון עלמין ואמרו נבוא לנחול את החורה שהיא ירושה קדושה לנו ולבנינו בשני העולמות, וההוא ליליא פגמא ישוראל אקעטרך עלילה וכוה הלילה כנסת ישראל שהיא השכינה מתעטרת עליהם, ואתייא לאודוונגא פיה פמלפא והיא באה להתייחד עם המלך שהוא ז"א בתפלת המוסף, וחקונתיהו מתעשתי על רישיתהו דאיעון דזכאן להכי והא שניהם מתעטרים על ראשיהם של אלו החוכים לכן, כלומר זרין שניהם מאירים ומשפיעים הארות מיוחד העלין לאותם שסייעו אל היחוד על ידי עסק תורתם בליל שבעות.

מִמְלַכַּת כְּהֲנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ אֱלֹהִים
 הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבַּר אֶל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: חֲמִישִׁי ז וַיָּבֵא מֹשֶׁה
 וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיֵּשֶׁם לְפָנֵיהֶם
 אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה:

רש"י

שפתי חכמים

והס צעני ולפני לכלוס: (ו) ואתם תהיו לי ממלכת

הכונה במקום הזה:

כהנים. שרים כמה דלת אמר וזני דוד כהנים היו*: אלה הדברים, לא פחות ולא יותר:

* ט"ב ח

אבן עזרא

רמב"ן

(ו) ויבא משה. אל מחנה ישראל. ואין צורך להזכיר כי ירד: וישם לפנייהם. כמו וזאת המורה אשר שם משה ואמר הגאון כי הוא על דרך שימה נפיהם. והטעם מורה שזעל פה שהוא פי המורה שזכנז:

ו ממלכת כהנים. ותהיו ממלכת משרתי: וְגוֹי קְדוֹשׁ. לדבקה באל הקדוש, כמו שאמר קדושים תהיו כי קדוש אני ה' (ויקרא יט ב). והנה הבטיחם בעולם הזה ובעולם הבא: וישם לפנייהם את כל הדברים האלה. טעמו

שאמר להם הנה נתתי לפניכם הדברים, בחרו לכם היום אם תעשון כן, ולכן ענו אותו כל אשר דבר ה' נעשה (פסוק ח), כטעם ראה נתתי לפניכם היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הדע (דברים ל טו). וכן אלה המשפטים אשר תשים לפנייהם (להלן כא א), שיאמרו שאם יבחרו ויקבלו עליהם לעשותם. ועל כן אמר שם (כד ג) ויבא משה ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים, ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה. וכן וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל (דברים ד מד), שאמר לדור הבא

ספורנו

בעל הטורים

(ו) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. ובוזה תהיו סגולה מכלם כי תהיו ממלכת כהנים להבין ולהורות לכל המין האנושי לקרוא כלם בשם ה', ולעבדו שכם אחד, כמו שיהיה ענין ישראל לעתיד לבא, כאמרו ואתם כהני ה' תקראו וכאמרו כי מציון תצא תורה: וְגוֹי קְדוֹשׁ. בלתי נפסדים, אבל תהיו קיימים לעד באיש, כמו שיהיה הענין לעתיד לבא, כאמרו והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו ואז"ל (סנהדרין פרק חלק) מה קדוש

(ו) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. אלו זכו ישראל היו כולם כהנים גדולים ולע"ל תחזור להם שגא' ואחס כהני ה' תקראו: ממלכת. ד' נמס'. ממלכת כהנים ממלכת יהויקים ויתן להם משה את ממלכת קיסון מלך האמורי ואת ממלכת עוג מלך הבשן ששיל ממלכת כהנים זכו למלוכה ויתן להם ממלכת העכו"ם: וְגוֹי קְדוֹשׁ וְגוֹי לֹא יִדְעוּךָ אֲלִיךָ יִרְאוּ וְשָׂנִים צִרְמִיָּה עַל חוֹרֶבֶן הַצִּיּוֹן וְגוֹי גָדוֹל יַעֲוֹר מִיִּרְכַּמִּי אֲרַךְ וְגוֹי גָדוֹל וּמַלְכִים רַבִּים יַעֲוֹר מִיִּרְכַּמִּי

רשכ"ם

(ו) ממלכת כהנים. שרים כמו ובני דוד כהנים היו:

אור החיים

כלי יקר

משה ואהרן חוזרים הדברים, ולהיות שעד עתה היה מדבר על כל ישראל, ועשאתם סגולה, אם כן יאמר משה כי אין הפרש עוד בינם וצין ישראל, לזה אמר ואחס, פירוש אחת ואחיק תהיו לי ממלכת כהנים, כנגד אהרן, וְגוֹי קְדוֹשׁ, כנגד משה ומשפחתו, על דרך אומרו וקדשת את הלויס: או ילכה לומר להם, כי מעתה יהיו הם צבחינת פמליה של מעלה, כי למעלה יש להאדון משרתיו, ומשמשים לפניו במרום, ולהם יקרא כהנים, גם יש לפניו צבא רב הנקרא קדוש, דכתיב (דמיל ח יג) אחד קדוש, ואמר ה'

נאמר לשון ואהיה עמך לאברהם כמו ליצחק וזו היא המדרגה השניה האמורה כאן ואביא אתכם אלי, כי זה דומה למאמר ואהיה עמך, ואח"כ כשבא יעקב חבל נחלתו חוט המשולש העלה אותו ה' למדרגה גדולה מזו לקרא אותו אם כמו שהאם מושלת על הבת כך צדיק מושל ביראת ה' כמו שדרשו רז"ל (מ"ק טז): וזה שנאמר ביעקב (בראשית לב כח) כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל. אע"פ שגם ליעקב נאמר (בראשית לא ג) ואהיה עמך. מכל מקום אח"כ

ו וְאִתּוֹן תְּהוֹן קְדָמִי מְלָכִין קְטִירֵי בְּלִילָא ו וְאִתּוֹן תְּהוֹן לְשָׁמִי מְלָכִין וְכִהְיִין וְאִתּוֹן קְדִישָׁא אֲלֵין

פ"י יונתן

(ו) מלכין קטירי בלילא. פי' שמהיו אחר קבלת התורה מוכרחין צקשר כתר תורה ואפשר לומר השני כחרים שקשרו המלחמה לכל אחד מישראל אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וק"ל:

אור החיים

והוא יהיה פרח אדם ידו בכל (בראשית טו יב), הרי כי מגיד לה שורשו כי הוא זה, ועשו על פי יצחק כאומרו ועל חרצף, פירוש שאתה מאוחה בחינה:

ואישא עיני ואראה מיצת הקודש, הוא ארון ישראל, אשר התנהג עם העמים בצדר זה, להקדים לכל אחד מהם מצוה שיש להם טענה כנגדה, כי אולי שידע שיקבלו, כיון שאין להם טענה כנגדה, ונתחכם ברוך הוא כדי שלא יטלו שבר על קבלת מצוה ראשונה שאין להם עליה מענה, ופתח דבריו להם רוממות אל, להשמידים מנחלת שדי (איוב לא ז), וצחר לו יה לעמו סגולה, והנה דרך זה אומרו והייתם לי סגולה, הוא גזירת הפסוק, וכפי זה טעם אומרו בתוס' וא"ו, לתוספת שבר, מלבד שאר פרטי המושג מהמעלות, עוד לכס שמהיו סגולה, כזכר, ולא הולרך להזכירם כי מוצינים ממשמעות תוספת וא"ו של והייתם וגו', עוד ירצה בתוספת וא"ו, לרמוז ענין אחר, והוא, כי לא יטעה לבצט לחשוב, כי הוא הארון ברוך הוא חס ושלום נריך להם לשום דבר, לא כן הוא, אלא סגולה, כמלכים שחפצים בדבר סגולה, שהוא כלי יקר, הגם שאין להם צורך בו, גם אחס תהיו לי אבן יקרה, בערך כל העמים, ולא שהדבר הוא אצלי לצורך, כי לי כל הארץ, פירוש, ומעשה לא יודק לומר שיש לי צורך בדבר, וכאומר (איוב לה ז) אם נדקת מה תתן לו, כי הכל שלו יתברך:

בחן צמה שצרא והכיר בחינת הרע והבדילנו ממנו, וצחן בחינת הטוב וקדשנו בו, והוא מאמר הזוהר (תיקוני זוהר מקונא כא דף נא). בפסוק ועשה לי מטעמים באשר אהבתי ממנות עשה ולא כאשר שנחתי ממנות לא תעשה, וכן הוא מאמר רז"ל בצפרא אמר ה' למשה אמור להם לישראל דברי תורה שאני נותן לכם רפואה הם לכם, חיים הם לכם עד כאן, כפל לומר רפואה, וחיים, כנגד מצות לא תעשה ומנות עשה, רפואה לכל תהלו באכלכם או בעשותכם מהמעשים הרעים, וחיים הם בעשותכם מעשים אשר יעשה אחס האדם והי בהם, ותמלא כי בעת לזות ה' על דברים האסורים יאמר אל תשקצו את נפשותיכם (ויקרא יא מג), אל תטמאו וגו' (שם יח ד), גם יזכיר העריות בשם תועבה וכדומה. לזה להגיד נח האלהים כי כל מחשבותיו הם לשמור אותנו להיות צחינת הקדושה ולזנו להיות קדושים, ויש לך לדעת כי כל צחינת מעשה הרע יש לה שורש צחינת רוח הטומאה, וכל צחינת מעשה הטוב היא צחינת שורש הקדושה והטהרה, והנה כל מצוה שזנו ה' עליה לכל עשותה שמה הוא שם צחינת הרע שממנו הוא, כמו שמתאר שיקון הניאוף שורש צחינת הרע כך שמו, הגזל כמו כן כך שם שורש צחינת הרע, ובעת עשות האדם מפעל הרע הנה הוא מחזיק שורשו הרע, ובעת שיהיה נזהר מעשותו הנה הוא ציטולו, וכמו שפירשו במאמר רבותינו ז"ל (ילקוט הילים נב) בפסוק (י) כי הנה אויביך ה' וגו':

עוד ירמוז למה שאמרו ז"ל (ע"ז נב:) ישראל שעמדו על הר סיני פסקה וזהמתן, וזו היא סגולתן מכל העמים שלא פסקה וזהמתן, עוד ירמוז סתר עליון, לפי מה שקדם לנו כי ענפי הקדושה נתפזרו בעולם, ואין מציאות להם להתברר וזלח באמצעות ישראל, וציומר באמצעות עסק התורה, שהיא כאבן השואבת יצוניה במקום שהם, ואוחס נצווי הקדושה גם להם יקרא סגולה, והוא אומרו והייתם קרינן ציה והייתם, פירוש צה"א מלאפ"ס, כי הם יהיו היות סגולה, מכל העמים אשר נפלו שם, באמצעות התורה, כמאמרם ז"ל (זוהר ח"ב קפח:) וכמו שכתבנו כמה פעמים הדברים במעשה מלרים, ואומרו כי לי כל הארץ, כאן רמוז שיש לו סגולה מפורת בכל הארץ, וזה טעם פיזור ישראל בארבע רוחות העולם, לחזור אחר הסגולה שהיא אצידתם, והנה זולת עונם של ישראל היו יכולים השגת הדבר בלא פיזור בעולם, אלא בכח עונם מורתם היו מולכים בכל העולם, ושואצים כל צחינות הקדושות מכל מקום שהם, ובאמצעות המטא תש כוחם ולריכין לרדת שמה לברר הטוב ההוא:

ודע כי מעשה האדם יגיד על שורש נפשו, אם שורש ראש ולענה שהוא צחינת הרע, או אם שורש המתוק והערב שהוא צחינת הקדושה, וכבר כתבתי ענף מזה בפרשת ויחי בפסוק ראובן בכורי וגו' (מע ג), ובוה מלאנו מאור הצריחה שצאנו עליה, כי טענה נלחת טענו ג' הכחות, עשו, ישמעאל, עמון ומואב, כל אחד למה שנוגע לו, עשו אמר כי שורש נפשותם הוא מצחינת הרע ההוא ששמו רצחה, ממנו הוא כמעשהו, ובעת קבלתם הדבר זה הוא שלילת הויתם, וכמו כן עמון ומואב וישמעאל, וזה הוא שדקדק כל אחד ואמר כל עצמו של אציהם וכו', פירוש כל הויתו הוא צנויה מצחינת הרע ששמה רוצח, וכמו כן אמרו מואב וכו' עצמה של ערוה, פירוש שאתה מצוה עליה להם היא פירוש הם צחינתה ואין יקבלו ההפכיות אם כן זה הוא ציטולם, וכן ישמעאל אמר כל עצמו של אציהם לקטים היה, פירוש צחינת הרע הנקראת לקטים, ומעשיהם היה מגיד על צחינת נפשם מאיזה מקום צאה, והנה עמון ומואב הוכיחו בטענתם מעיקר הויתם שהיתה מצחינת הניאוף, אצל אדום וישמעאל לא הוכר הדבר מעיקר הצנין, אלא ישמעאל על פי מלאך שאמר

ו ואתם תהיו די וגו'. נריך לדעת למה הולרך לומר ואחס, כיון שעד עשה להם היה מדבר, ואולי כי על

יהיה געשיות חמרי' לגמרי' על ידי פעל' זה, וכן האבילה הוא ג"כ ענין חמרי' בודאי יהיה פעל זה שיהיה בקדושה ואם לא כן נעשה פעל זה חמרי' גשמי' וכמו שהחבאר למעלה. ולכך יש לאדם בוותר לקדש עצמו במעשה שבו גוטה האדם אל החמרי' שלא יהיה הפעל הזה נעשה גשמי' חמרי' לגמרי'. ודבר זה נחבאר אצל נשילת ידים: בפסוק ידועת תטומאה (שבועות י"ח, ב') אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל

הפורש מאשמו סמוך לוטמה הוויין לו בנים זכרים וזכרית ולהבדיל בין הטמא ובין הטמא ובין הטמא וטמיר ליה אשה כי חוריע ריב"ל אמר הוויין לו בנים זכרים ראויים להוראה זכרית בהבדיל ולהורות אמר רבי יוחנן כל המבדיל אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל המבדיל על חיי' במוצאי שבת חוויין ליה בנים זכרים וזכרית ולהבדיל בין הטמא ובין הטמא ובין הטמא וטמיר ליה אשה כי חוריע ריב"ל אמר הוויין לו בנים זכרים ראויים להוראה זכרית להבדיל ולהורות אמר רבי יוחנן כל המבדיל יפה אמר ר"א כל המקדש עצמו בשעת תשמיש הוויין לו בנים זכרים שהאמר התקדשתם והיייתם קדושים וטמיר ליה אשה כי חוריע וילדה זכר ע"כ. ויש לשאל במדלש אף על גב דאסמכמון אקרא מכל מקום צריך טעמא, דמה ענין זה כאשר הוא פורש מאשמו סמוך לוטמה הוויין לו בנים זכרים או ראויים לחוראה, וכן כאשר מבדיל על חיי' שיהיה לו בנים זכרים או בנים ראויים לחוראה, אבל פ"י ה' כי הפורש מאשמו סמוך לוטמה, עושה פרישה והבדלה בין דבר לדבר, כי ראוי שיהיה הבדל בין הטומאה ובין הטהרה, בפ"ט טומאה כמו זאת ואת שהיא וסוטה האשה שמה תראה דם בשעת תשמיש, ולפיכך הפורש מאשמו סמוך לוטמה עושה הבדל כמו שראוי להבידיל ולפיכך הוויין לו בנים זכרים, כי הווכר נמשל בצורה בכל מקום אשר הצורה הוא שמבדיל בין דבר לדבר, כי אין הבדל בין דבר לדבר מצד החומר כי החומר משותף לכל הדברים, רק ההבדל הוא מצד הצורה בלבד שמצד הצורה יוכל הדבר מה שהוא, ולפיכך שני אנשים אסורים לישא אשה אחת מפני שכל אחד נמשל בצורה ויהיו משותפים ביחד כאשר יהיה להם ביחד אשה אחת, ודבר זה אי אפשר כי כל צורה נבדל לעצמה, אבל

ולשון חכמי' ר"ל כי חכמי' אף מן המלאכים בשביל שנתן לו כלי חמדה שבו נברא העולם, והוה שאמר כוא שנתן לו שתי קדושות, ומה שאמר גם כן רבי אבין משל למלך שעשו לו ג' עטרות נתן שתיים בראש בניו ואחת בראשו, פ"י ג' קדושות אלו כי השם יהי' נבדל לגמרי' והם ג' מדריגות, האחד שאינו גשם, והשני שאינו כח הגשם, והשלישי שאין לו שום חכור כלל אל הגשם, והח"ע כי הם ג' מדריגות, שהגוף הוא גשם הנפש כח בגשם והשכל יש לו הקשר עם הגשם והוא קשר מצדיותו, ולפיכך אומרים ק' ק' קדוש הראשון שאינו גשם, קדוש השני שאינו כח הנפש שהוא כח בגשם, קדוש השלישי שאינו כמו השכל שהוא קשור עם הגשם, אבל השם יהי' נבדל לגמרי'. ומדריגת ישראל מעלתם מדריגתה זאת שאין מדריגתה גשמי' ואינו כח בגשם, אבל שלא היה למדריגתה זאת צירוף וחכור אל הגשם, דבר זה בודאי אין לומר שהי' ישראל הם בני אדם וקדושתם יש להם צירוף אל הגשמי', ולפיכך שתי עטרות נתן בראש בניו ואחת היא השלישי נתן בראשו. אמנם כל זה כאשר האדם מקדש עצמו בדבר המתיר הוה הוא החתקה והבדלה לגמרי מן הגשמי, לכך ראוי לאדם לנסוג במדריגתה הקדושה לקדש עצמו אף מן הדברים שאינם אסורים מן החורה רק הם קדושה לאדם מן החמרי' ובהו יש לו קדושה גמורה עד שנקרא קדוש: וברכות לה במתנוחה תנא והתקדשתם ואמרי' לה ראשונים והיייתם קדושים אלו מים אמרונים כי קדוש אני זה שמון ערב אני ה' זו ברכה ע"כ, ור"ל כי האדם בעת אכלו ראוי שיתקדש ולא יאכל בזהמת ידים, כי דבר זה הוא אכילה חמריית לגמרי' כמו בהמה, ולפיכך תקנו נטילה ראשונה, וכן מים אחרונים גם כן בשביל קדושה שלא יהיו ידין מטואבות מן האכילה, ובשביל כך היה האכילה שלו בתענוג לגמרי' כמו בהמה, והוה שתקנו מים אחרונים, כי קדוש אני זה שמון ערב שדבר זה קדושה על קדושה כאשר יסוד בשמן ערב הוה נקיות לגמרי'. ובהו תראה כי יש לאדם להתקדש עצמו באכילתו, כמו כאשר האדם המתקרב לשמש עם אשתו שאו יהיה מקדש עצמו שיהיה בקדושתו, שאם לא כן

ולפיכך אני נותן לאלו שני חלקים ולכם חלק אחד, כך העליונים שאין חייב הרע מצוי ביניהם קדושה אחת להם שנאמר ובמאמר קדישין שאילתא אבל התחתונים לפי שיעיר הרע מצוי בהם הלאו יעניל שתי קדושות והח"ד והתקדשתם והיייתם קדושים, רבי אבא אמר חורי משל לפני מדינה שעשו שלש עטרות למלך מהו עשה המלך הניח בראשו אחת ובראש בניו שתיים כך בכל יום העליונים מכתוירים לפני חכמי' שלש קדושות לומר קדוש קדוש קדוש מה חכמי' עושה נותן אחת בראשו ושתיים בראשו של ישראל הח"ד כי קדוש אני והתקדשתם והיייתם קדושים במדרש הוה בא לכאור אף כי התחתונים הם בעלי גשם יש לישאל קדושה על המלאכים, ובח"ד זה כי הקדושה שנתן השם ית' למלאכים שהם נבדלים מן החמרי', אבל לא נתן להם רק קדושה אחת אבל לישאל נתן להם שתי קדושות, מפני שהאדם בעל חומר ולפיכך נחשב האדם כמו שכור שהוא גשמי לגמרי' שאין עמו השכל כך האדם הוא גשמי בעל חומר, וכ"ל להרחיק את האדם מן החמרי' נתן לו שיהיה קדוש קדישים שלא נמצא דבר זה במלאך, אף על גב שתמצא אצל המלאך קדושה כזכרית ובמאמר קדישין שאלתא אבל שיהיה קדוש קדישים דבר זה לא נמצא בהם אבל האדם נמצא אצלו קדוש קדישים והיינו שיש באדם סלקו הגשמי על ידי החורה וזה האדם קדוש קדישים כי החורה היא קדוש קדישים, ובודאי המלאך יש לו מדריגתה זאת שנתמא קדושותו בפעל אצלו ודבר זה לא נמצא אצל האדם כי הוא גשמי, אבל מצד שהאדם דבק בקדוש הקדשים היא החורה השכלית העליונה שאין המלאכים מגיעים שם, והוה שאמר שהוא כמו השכור אשר השכור בעל גשם זמפני שהוא בעל גשם יש לומר זה לאדם החורה האלהית ובהו חזרום הוא קדוש הקדשים, כלומר המדריגה העליונה שהוא קדושה על קדושה:

ואל תחמה ארץ אפשר שתהיה לאדם הגשמי קדושה עליונה יותר קדושה מן המלאכים, כי דבר זה בודאי ובבירור כי על ידי החורה נבנס האדם לקדוש הקדשים למקום שאין נבנסים מלאכי' שרדו, ולכך אמר בספסת אבות (פ"ה) חכמי' האדם שנתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם,

קדוש כלומר שתהיה קדוש וקרוב ששם קדושים שהם בלא גוף, ומאחר ושה רק פרישה והבדלה מן הגשמי וראוי אל האדם להיות מתקדש עוד זיק עצמו עוד מדברים האלו, וכל אשר ל זהו יחור קדוש ויחור נבדל כאשר ו יחור, והוה שאמר שם אמר אביי מ פילי דחכמים נקרא קדוש, אמר ליה שאינו מקיים מילי דרבנן קדוש הוא י אבל רשעי נמי לא מקרי, אלא אמר עצמך במותר לך, פ"י דאביי סברי גקיים מילי דרבנן קדוש, מפני שהקדוש מן החטא ואינו נמשך אחר החמרי, מ מילי דרבנן נקרא קדוש שהי' מרחיק חטא שהוא בגוף אף שאינו מן החורה קדוש, ואינו דומה למי שהוא מקיים י אשר גור עליו, אף כי כל המצות י כלם שיהיה קדוש מן החטאים, אבל שמו קדוש רק זה שהוא פורש עצמו שהוא חטא מצד חגוף אף כי אינה מצד ז נקרא קדוש בעצמו, כי מילי דרבנן ו קדושה, ורבה תקשה דהו משמע ו יש שהוא מקדש עצמו מרגונו, ולכך האדם קדוש, ודבר זה אינו כי שאחר זורו נקרא העובר דברי חכמים רשע יים דברי רבנן, אלא קדש עצמו במותר ששהתורה אמרה שיהיה האדם קדוש ישוה מדבר המתיר, כי הערה בעצמה י פרישה בכלר רק שהוא מצות החורה, פירש עצמו מדבר המתיר דבר זה שה פרישה, ולכך נקרא השניות איסור וני שהוא פרישה יותר ונפרט איסור יא פרישת מן הערה שהוא דבר חמרי: (ויק"י פכ"ד) ר' אבין אמר בה חרמי, רבי אבין אמר משל למלך שהיה לו יין והושיב בה המלך שומרין מהו זס שכורים לעת ערב בא ליתו להם לשכורים שני חלקים חלה שומרנו כאות ו לו ארונים המלך חלה חלקינו ולנו חלק אחת נותן לאלו שני חלקים ולנו חלק להם אלו שכורין הו ודרכו לשחתם אהם נזירים ואין דרככם לשחת יין

ענין סדר ליל פסח

הנה ביציאת מצרים נבררו ישראל ונבדלו מכל העמים, להיות מתעלים במדרגתם ממדרגת האנושיות החומרית, ולהיות ראויים להתעטר בעטרות הקדושה. ומה שעד אותו הזמן היה חשך החומדיות מתגבר בגוף וגורם לאור התורה הקדושה שלא יאיר, הנה מאחר שסבלו ישראל הענוי והשעבוד הגדול שסבלו, נתסיסה מוזת הדין, ונשאר המקטרג בלי טענה, ונזמנו לאור באור העליון. והנה בלילה הזה כל זה מתחדש ומתעורר מה שנעשה בראשונה, וזה עצמו סיוע אל הגאולה האחרונה שתעשה.

ואמנם עיקר הסדר תלוי בארבעה דברים, והם: פסח, מצה, מרור, וארבע כוסות, ועתה נבאר ענינם.

הנה צרוף הגלות, כבר ביארנו, שזה היה מה שטיהר את ישראל והוציא מהם הזוהמא, כדי שיוכלו אחר כך לקבל אור הקדושה, וזה ענין המרור, שהוא „וימררו את חייהם“.

ואולם כשהגיע הזמן שיגאלו, הוצרך שיגלה להם גלוי מאור קדושתו יתברך, ובו יתדבקו נשמותיהם של ישראל, וימשכו אחריו, ויתעלו משפלוחם, ויתפרדו מן הטומאה שהיו שקועים בה, וזה נעשה על ידי קרבן פסח, ובו נאמר להם: „משכו וקחו לכם“ (שמות י"ב כ"א) שפירשו ז"ל: „משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה“ (מכילתא ומדרש רבה על אחר).

אמר זה פסדך קהלת, פאזילנות ועופותיכם, ומקספך פאזילנות ומקספך קהלתנות

ומקספך קהלתנותם כפי מקשער בתקליט תדקדוקי.

וקנה, פחטאן, ירד מאד מפרדנותו, ונקלל בו מן הנשף

והנכיצריות ששור גדול, וכמו שזכרנו, וקלל השין קאנאשי ירד

מפרדנותו וצמד פפרדנות שקלה מאד, פלתי ראוייה למעלה

תקנה הנצחית שתתעטר לה פראשונה, ולא נשאר מותר

ומזון אלא למדנות פחותה ממשך פחיתות רב, ופחיתות זאת

הוליד חולדות בעולם, פלים פפרדנות השקלה הזאת שזכרנו

ואמנם, אף על פי כן, לא חרל מהפצא פכלל מדרגת

השין קאנאשי - מסד שרשו האמת - פחיתות אגלית מן

הפחיתות שהיה השין הזו או פומן קלקולו, ולא נדחה אדם

הראשון הגמרי, שלא יוכל לשון אל פפרדנות העליות, אכל

וגמא פפעל פפרדנות ופחיתות כחיות אל פפרדנות

תעליות.

והנה נתן הארון ברוח רוחו, לפני המתלדוים הים שמוצא

פאותו הזמן, אמת בפחיתות, שתיחזיקו, וישפדלו להחזעלות מן

הפחיתות הלשון ולשון עולם פפרדנות העליות, והניח

להם זמן לדבר, כמו ששצורה תקנה העליות היוותו נאות

להשפדלות הזו - וצל ברך מה ששפדנות עתה לה, לשפדנות

שזכרנו לעיל - כי הנה, פל מה שזוא ששפדלות ארון

שפדנות לו נכחו.

והנה ראתה התקנה העליות הזו, שזוה הנהשפדלות

ותחלק לשני ונפשי, פראש - שתינה בתחלה זמן

ההשפדלות לשששים שפדלות, ואתר פך לעתפים שפדום;

והנה כי השין קאנאשי פלו, הנה ארון עברו שיקבע ענינו

תקנה מן המקלוקליים שנהיי בו; ולפי סדר הנהגות,

חלק ב

פרק רביעי

פענין ישראל ושאר העולם

מן העניות העולם העליונים ששפדנותו והפברך שמו, הוא ענין

ישראל ואומות העולם, ששצד קבע העליות והוא היותם

שונים באמת, ומצד ענינו הזוהי פחיתות שמו גדול,

והקלילים פמנינים מתחלפים העמרי. והנהשפדנות נכאר בענינו זה

פראר מקספיק, ונפרש מה שפדנותו שמו זה הנה, ומה שפדו

מתחלפים זה קנה.

ובן אדם הראשון קדם חטאו הקנה פמסאב עליון מאד משה

שזוא האדם עמה - וקבר בארנה ענינו זה פחלק א פרק ג -

זמדנות האנושיות לקנה נצחית, כמו שזכרנו, ואילו לא קנה

חוטא, הקנה משפלות, ומשפלות עזר עליו עזרו; והנה,

פאותו הפסאב הזוהי לו להוליד חולדות, מספר משער

מתקנתו ותפרך שמו, על פי אמנת מה שאיי לשלמות

תקנתים פסובו ותפרך שמו, והנה כלים העניים עמו בשום

הזוא.

ואמנם המתלדות האלה שתנה ראוי שיליד, נזוהי ושצרו

מלפניו ותפרך שמו, משפדנות פסברות פמנינים, פראש -

שזוהי כולם ראשונים וחספלים, ששלים ונפשיים, ונשכרים זה

שזוהי

שירים

ועוסים

בדורות

האנושיות

פחיתות

חולדות

אדחיר

משמח

נשאות יבולת

להאנושית

להחזונם

ולרכוש שוב

פעלחה

שאכרה

כפולה העליות

נחנה למספר

לפי האדם

ונפל בתו

שירת מקוסות

בתמפרד

העליות האתי

לשירים

הושיות

לעוסים

לעוסים

לעוסים

לעוסים

לעוסים

האומות
מסדרי
האומות
העולם הבא

והואילם, לעולם הבא, לא תבא אנה אומות וזלת ישראל, וקונן חסדי אומות העולם נתן מצאיות – בכתובה נוספת וקפחת על ישראל עצמם, וקוני נספלים להם בקבלת נוספיל לאדם, ובכתובה זו יגיע להם מה שיעצו מן הטוב, ואין בקונןם שיעניו יותר מזה קל.

מלאכים
שרים שנתו
באומות
בפרטות
והשחת ד'
בית היא רק
כללית

והנה, בשעה שנגזק העולם קו, שם הקדוש ברוך הוא שבעים פקודים מסוג המלאכי, שיהיה הם המלכים על האומות האלה, ומשקופים עליהם, ומשויחיהם על עונותיהם, והוא וקברו שמו לא ישוים עליהם אלא בהשגחה קלית, והשר הוא לשוים עליהם בהשגחה פרטית, כפי שפסר לו הקדוש ברוך הוא על זה; ועל דבר זה נאמר: 'רק אהבם ידעתי מכל משפחות האדמה' (עמס ג. ס); ואלהם, לא מפני זה תצדור הם ושלום ירצחו וקברו שמו מעולם, אלא הענין הוא, אפי' נקלי קוננו וקברו שמו מעולם, אלא הענין הוא, שאינו משוים לקפוחם; ודבר זה תבנהו, כפי שגבראר עור לקנים כפיצתם ושמא.

עיר ומלכות
מעשי ישראל
ומעשי
האומות

והואילם כמעשהיהם של ישראל, תלה האדון ברוך הוא תקון קל בבריאה ועליותו פשוט שוכרנו, ושעבוד ככתובל את הנחתו – לקבלם, להאיר ולהשפיע, או לקסור ולהתעלותם כס ושלום – על פי מעשהיהם, אף מעשה האמות, לא יזיפו ולא יקרינו במציאות הבריאה ובגלותו וקברו שמו או בקרבתו, אלא ימשיכו לעצמם תועלת או תפסד, אם פגורו ואם בנפשו, וזיכורו כפי שר שלום או נתישודג.

יקרה באומות
השמות
פרטית לצד
ישראל

ואמנם, אף על פי שאין הקדוש ברוך הוא משוים על אומות העולם – בפרטותיהם, קבר אפסר שישוים עליהם כפי הדרו או רפיה מיישראלי; אמנם זה בכתובה תפקדוים תאמצעיים שפארו כפדוק תקודים.

ואמנם, ענפי אילנו של אברהם אבינו עלינו בשולם – בסוללים, הנה הם על ששים רבוא, שהם אותם שיעצאו ממצארים, ונעשית מהם אפסר הישראלי, וקהם הולקה ארץ ישראל; וכל הפאים אחרקהם, וקשבים פקחים ומולדות העונפים בסוללים האלה, והנה לקלה נמה המורה, ואז נקרא שעמד אילן זה על פקיו.

ואולם חסד גדול עלשה הקדוש ברוך הוא עם קל האמות, שתלה דינם עור עד ומן ממן המורה, וקחור את המורה על כלם שיקבלנה, ואם היו מקבלים אותה, עדין הנה אפסר להם שיעצו משרדונתם השפלה, וקינו שלא רצו, אז נומר דינם להגדיר, ונסתם השער בפניהם סתום שאין לו פתחה, ואז זה נשאר לכל איש ואיש מן העונפים בפרטותם, שיעצור בעצמו ויקנס פכחיתו חסות אילנו של אברהם אבינו.

והואילם, לא היתה המורה להאביר את האמות האלה, אלא תורה המורה שישארו במדרגה השפלה שוכרנו, והוא מין אלושיות שקרה ראי שלא יקצא אלו לא חסא אדם הראשון, והוא כחטאן נרם לו שיעצא; ואמנם, קינו שיש פהם בחינה אלושיות, אף על פי שהיא שפלה, רצה הקדוש ברוך הוא שיהיה להם מעין מה שראוי להאשיות האמות, והנה שיהיה להם נשקה כעין נשמות בני ישראל, אף על פי שאין מדרגתה מדרגת נשמות ישראל אלא שפלה מהם הרבה, והיה להם מאמות, קנה פתח האלקה נפשיית ונפשיית, גם כן כפי מה שראוי להחיותם, והן מצוות בני נתי.

והנה מתחלת הבריאה נקמה כל הברורים להחיותם אף אם היתה שיהטא האדם; וכמו שגבראו כל שאר התיקים והעונפים על התנאי, וקמאמרם וקרונם להקרה.

ישראל נשלים
מס רבוא
ענפים
ראשים
כוללים
והם מולו
החירה ואי

בזמן מן
חורה יתנה
לאומות שוב
האפסרות
להשלות
ושב דחה

מדרגת
האומות
בני הנ-
בחינת נשמות
ושבע
נפשות בני

ענינים אלו
נצפו והומנו
מתחלת
הבריאה

מרי בקר
ובקר חזושו
לבריא
בשפע קרובו
ובברויה
חרישה
שששעט בת

והנה חקמינו וקדונום לברכה חפרי לענין הגנה מפני כוחו של הקריאה שמשע, וזה, פי הגנה, ככל יום מתחדש כל המשאות פלו מקפידו וקפידו; וזה בשמי הדינות: אמת בדינות המקיים והתמקד, שהנה מתחדש השפע בכל – להתקיים ולתמיד על מצאותו, והשני, פי הגנה כל המצויים ממי שישתמשו שנה הגנה כלם גוררים ונעלמים מקפידו, וקפידו, בדינות האמת והשפעות, מצאיות ומצאיות, המשפיעים לעולם לששעט, הספוג הגורם אל המשפיעות, ומצא כל יום פחדה מתחדש מששע, ובדינות המשא מתחדש כל המשפיעות פלו, ועל זה נאמר: "מתחדש פסוקו ככל יום מששע הברכה".

שליש הברכות
של קיש
שחריה

על השליש הנה חקנו מברכות האלה ומשפיעים, על כל ברכיות קול שיהם מתחשקים לשנים: האחד – כל ברכיות העולם מברכות האלה מתחשקים לשנים – כל מן האנושי, והנה ישאל שיהם מן האדם באלוהים, והנה על סדר זה, סדר הברכה ראשונה בשבח כלל ברכיות ופירושיהם, והם הברכות לעולם והעליות והפארות המושליות פיהם; והשנית בשבח על עונותי של ישראל והאבהה שאהבה והנהוה ששקבם לעבדותו; של ישראל בברכות האלה כל אלה העונות בברכות האנושיות; אחר כך קריאה שמשע; ואחר כך סדר הברכה האנושית, על כלל הנפשות הנעלמות של האדם ברוח הנהוה וקפידו הוא מצאית מברכות פקפידו, וקפידו על פי סודותיהם האנושיות וכל הברכותיה.

אריבעת
הברכות של
קיש ערבית

ויש והנה ענין זה בברכה, שאף הוא מתחשקות המשפיעות פלו ששעט, ואלו כלל הגנה נוסף ענין פקפידו כלל לפי פלו ששעט.

ככל על ששעט הנה נמצא מקום לשוב שיתחזקו כלל, ואף על פי שגברו אבריהם אבינו עלי השלום להיות היא תרעה לך גבריהם מכל האמות, הנה עדין לא היה להם מקום שישקבו להתחזקו ולתפוחו בברכה אלה ששעט, ולפנות לעבודת הריאות להם, מפני הנה שיהיה מקשה עליהם והנפא הריאות, שלא יצאו מהם עדין; ועל פן הצריך שיהיו למצויהם וישפעוהם שם, ובאותו השעבוד הנדול יצפנו כגב בתוך הכור, ויטבירו; והנה ששעט הנהוה הריאה, וקפה את האדון ברוח הוא את השפעוהו והארתו על ישראל, וקפה את הנה לעקרם, והבדיל אותם מפנה, ורומם אותם מן השפלות שיהיו בו, והעלים אליה, ומצאו נאוליה מן הנה נאלת עולם; והשם העליוה חקמה, לאשה שלמה, ויבנה בו ויפדו ומתעשרת בו.

והנה זה חקן שנתקנו לעולם פמו ששעט, וכל הברכות שנתקנו ושפעוהו לנה כקין חליות פו; ועל פן נצטוונו לזכור אותה חמיר ולתפוחו בפיו, שעל ידי זה מתחזק חקן הנהוה עליו, ומתאפין האור פנו, ומתמיד פנו המתעלה הנמשך מן חקן הנהוה.

וי נאוליה עור חקן אחר נכלל בכלל קריאת הפירשיות האלה, והוא לשון האדם, כל פירשית בדינותיו, פאור יחודו וקפידו, וכן לשון פו כל פירשית בברכה, וזה, פי הגנה כלל בדינותיו של האדם הנהוה, והנה בברכה אבריהם שלול, נאוליה חקן הריאה גם פו לך פונוחיותיהם הם רמיש, פתקפידו לרמיש אבריה האדם, ואלו אלו צריך שתקנו באור יחודו וקפידו, וזה חקן על ידי רמיש תבות שפיראית שמשע.

ופירוש
ענינם

כאדם יחודו
רמיש
בדינותיו
ברמיש וכל
אחת נמקנת
כמה את
מקיש
שבתותיה
רמיש

מצות הברכה
ביראות
כפירוש

והוא קולם מלבד מקדושת הנהגה, והשאר כמדוברי פיפי מדברת
הנהגה בעמיתים, ויש עורר עניינים, והנהגה יום, לקל וסוף
מנהגים פפיפי, ענינו; ויש, ויש פקע, והוא עורר השקר
מנהגים, ויש פקע, והוא עורר השקר, והוא עורר השקר
הוא עורר השקר, והוא עורר השקר, והוא עורר השקר.

ענין מיוחד
לתי חבור
שאוחז המקור
שנפסל
בשעת חידוש
בם שוב

והנהגה ע"פ הנהגה, והוא עורר השקר, והוא עורר השקר
הוא עורר השקר, והוא עורר השקר, והוא עורר השקר.

הנהגה
והנהגה

והנהגה ע"פ הנהגה, והוא עורר השקר, והוא עורר השקר
הוא עורר השקר, והוא עורר השקר, והוא עורר השקר.

שבעות סוכות
הנהגה והנהגה

והנהגה ע"פ הנהגה, והוא עורר השקר, והוא עורר השקר
הוא עורר השקר, והוא עורר השקר, והוא עורר השקר.

הנהגה

והנהגה ע"פ הנהגה, והוא עורר השקר, והוא עורר השקר
הוא עורר השקר, והוא עורר השקר, והוא עורר השקר.

הנהגה

והנהגה ע"פ הנהגה, והוא עורר השקר, והוא עורר השקר
הוא עורר השקר, והוא עורר השקר, והוא עורר השקר.

הנהגה

והנהגה ע"פ הנהגה, והוא עורר השקר, והוא עורר השקר
הוא עורר השקר, והוא עורר השקר, והוא עורר השקר.

הנהגה

והנהגה ע"פ הנהגה, והוא עורר השקר, והוא עורר השקר
הוא עורר השקר, והוא עורר השקר, והוא עורר השקר.

הנהגה

חלק ד
פרק שמעון
פמאיון הנהגה

ענין חמק
והנהגה וחס
ענין לחקון
ע"פ

הנהגה
ע"פ

וא ענין חמק והנהגה הנהגה, ויש עורר השקר, והוא עורר השקר
הוא עורר השקר, והוא עורר השקר, והוא עורר השקר.

לא ידמה מעשה אחד מעמי הארץ למעשה אחד מן בעלי התורה; ולא מעשה בעל התורה עצמו שאינו כל כך מקודש במעשיו למעשה המקודש ממנו; ולא מעשה המקודש למעשה המקודש יותר, מן השרידים אשר ה' קורא; וכן על דרך זה עד משה רבנו ע"ה.

אחרי חטאו

דרגת אדם הראשון לפני חטאו, אחרי חטאו,

ודרגת השלמות אילו עמד בנסיון

(הנה בענין*) זה צריך שתדעי בכללות המין האנושי, שכולו תולדות אדם הראשון – שיש בו חילוקים רבים, וזמנים נשתנו עליו. כי קודם חטאו* אדם הראשון, הנה הוא אדם היה מעוטר ומוכתר בעטרות קדושה ויקר רב מאד, עד שבקשו מלאכי השרת לומר לפניו קדוש, כמאמרם ז"ל במדרש (ב"ר פר' ח, ו) ²⁵², והיה בו מן הידיעה ומן הקדושה וכל שבח מעלה שיעור גדול, להיותו יציר כפיו של הקב"ה. והנה כי כן – מעשיו היו מרעישים כל העולמות ודאי, כי לפי ערכו היה ערכם רם ונשא ודאי, מכל המעשים שנעשו אחר כך תחת השמש ²⁵³. ועם כל זה, עוד היה עתיד להתעלות אל עילוי יותר, אם היה עומד במצותו. וזה פשוט, כי מה שעתיד להיות אחר התחיה – היה יכול להיות מתחלה, גם בלא מיתה. ותראי, שאף על פי שהיה מעולה מאד מאד ממה שהוא המין האנושי עכשיו, עם כל זה הרי היה עלול ליפסד – לחטוא ולמות, כמו שהיה מעשה. ואם היה עומד במצותו, כבר היה נשלם בשלימות גמור, והיה נעשה נצחי ובלתי עלול לשום רע. ואמנם כשחטא, לא די שלא הרויח מה שהיה יכול להרויח, אלא שאבד מה שהיה בידו, ואז חזר להיות אדם שפל ונבזה כמו שהוא עתה; הוא מה שהכתוב אומר (תהלים מט, יג): "ואדם ביקר בל ילין, נמשל כבהמות נדמו" ²⁵⁴.

הדעת, היתה התוצאה בהיקף כה גדול שהיה מתקן בשלמות את עצמו ואת כל הבריאה, דבר שכניו אחריו צריכים לעשות בדורות רבים במשך תקופות ארוכות.

²⁵⁴. חז"ל דרשו פסוק זה על אדה"ר שחטא ביומו הראשון, ולא לן במעלת יקרו (סנהדרין לח:).

²⁵². זה לשון המדרש: "טעו בו מלאכי השרת, וביקשו לומר לפניו קדוש. מה עשה הקב"ה – הפיל עליו תרדמה, וידעו הכל שהוא אדם" וכו', היינו שמציאותו היתה קודם החטא יותר געלה מהמלאכים, לכן טעו בו עד כדי כך שביקשו לומר לפניו קדוש.

²⁵³. לכן אילו היה עומד בנסיון עץ

(* כת"י נצ"ל: כענין *) כת"י: קודם חטאו אדה"ר הנה היה...

כרוחניות של עתה נוכל להקיש מזה שהגופניות שלו אם היה מתעלה היה יכול להינתן כערך הרוחניות של אז כי כן הדברים מתעלים מעילוי לעילוי, ואמנם זה כלל ענין שני העצים עץ החיים ועץ הדעת שודאי אין מקרא יוצא מידי פשוטו, והעצים עצים היו והפירות פירות והאכילה אכילה, אך פירות דקים ואכילה דקה מה שאין מחשבתנו מציירת שאינה מציירת אלא דברים גופנים, אמנם הלא גם בפירות הגשמים יש הסגולות שמשתמשים מהם לרפואות ולדברים אחרים ויש בסגולות הטבעיים דברים נפלאים, גם העצים האלה היה בפרים סגולה שחקק במ הבורא ית"ש, כי עץ החיים היה בפרי סגולה להכניס בלב הדיעה הנכונה והדביקות והאהבה אליו ית' והידיעה בדרכיו הקדושים והיה שולל מן הנפש התאות הגופניות, ועץ הדעת להפך היה פרי מכניס בלב התאות הגופניות והחומריות וכל החטאים, ואם היה אדה"ר אוכל מעץ החיים ולא מעץ הדעת היה מתדבק והולך בקדושת קונו ומתענג על הוד קדושתו לנצח נצחים, באין מפריד, וכשאכל מעץ הדעת נשקע בתאות

סימן לד' ב' ענינים בהרע — שפלות ופתיחות וההפסדים

כי עץ החיים היה בפרי סגולה להכניס בלב: הדיעה הנכונה, והדביקות והאהבה אליו ית', והידיעה בדרכיו הקדושים, והיה שולל מן הנפש התאות הגופניות. הנה בענין הסגולות בפירות הגשמיים כתב ב' דברים: א — רפואות, ב — דברים נפלאים. ואולי נגדס כתב כאן: "שולל מן הנפש התאות הגופניות" — רפואות; "מכניס בלב הדיעה הנכונה והדביקות וכו'" — דברים נפלאים. ועץ הדעת להיפך, היה פרי מכניס בלב: התאות הגופניות והחומריות, וכל החטאים.

מו) ואם היה אדה"ר אוכל מעץ החיים ולא מעץ הדעת, היה מתדבק והולך בקדושת קונו, ומתענג על הוד קדושתו לנצח נצחים, באין מפריד. לעיל (ב, יז) וד"ל: השלימות הוא, שיהיה האדם "מתדבק בקדושתו" ית', ו"נהנה" מהשגת כבודו, בלי שום מונע "מפריד" ומעכב. וכשאכל מעץ הדעת נשקע

מד) ואמנם זה — ענין ה"גופניות והרוחניות" דלעיל. הוא כלל ענין שני העצים: עץ החיים, ועץ הדעת. שודאי אין מקרא יוצא מידי פשוטו, והעצים עצים היו והפירות פירות והאכילה אכילה, אך פירות דקים ואכילה דקה מה שאין מחשבתנו מציירת, שאינה מציירת אלא דברים גופנים. תו"ד בהמשך: כי למרות שענין ב' העצים הוא הגופניות והרוחניות כנ"ל, מ"מ ודאי הוא שהעצים עצים והפירות פירות והאכילה אכילה, אלא שגם בפירות הגשמיים של היום יש בהם בסגולתם הטבעית דברים נפלאים, ועל"כ גם באלו העצים אע"פ שהיו עצים ממש היה בסגולת פריים ענין הגופניות הרוחניות.

מה) אמנם, הלא גם בפירות הגשמים יש הסגולות שמשתמשים מהם לרפואות ולדברים אחרים, ויש בסגולות הטבעיים דברים נפלאים. גם העצים האלה היה בפרים סגולה שחקק במ הבורא ית"ש,

הגופניות ואהב החומריות, הנה כי כן מכ"מ אבד יקר רוחניותו ונשאר גשמי במספר הימים שנגזר עליו עד שישבע פרי חטאו ושב ורפא לו הכלל הגדול כיון שלקה הרי הוא כאחיק אז ישוב לאיתנו הראשון וגם ישתלם מציאותו מה שלא נעשה והנה כל זה הוא החלק הא' של הרע, והב' הוא ההפסדים וההשחתה כמ"ש ותדעי שאין ההפסדים נופלים אלא בצורה השפלה הזאת

סימן לד' ב' ענינים בהרע — שפלות ופתיחות וההפסדים

"הפסדים והשחתה", אלא כל דבריו רק במה שאין ההפסדים נופלים אלא בצורה השפלה והחומרית, שהוא ענין א' של הרע — שפלות ופתיחות. כי עצם נושא ההפסדים וההשחתה, כבר ביארו בארוכה לעיל (סי' ל — לא) וכאן עוסק רק לבאר השפלות והפתיחות, וגם נושא ההפסדים והשחתות דכאן הוא מצד ענין השפלות ופתיחות, דהיינו: אין "ההפסדים" נופלים אלא בצורה "השפלה". וז"ש לעיל בתחילת הסימן: א — שפלות ופתיחות, ב — הפסדים, ונדבר על "ראשון ראשון". כוונתו להדגיש כי עיקר דבריו כאן הם דייקא סדרם של דברים, דהיינו: ההפסדים שהוא ענין הב', אינו נופל אלא בצורה השפלה שהוא ענין הא'.

(מט) ותדעי, שאין ההפסדים נופלים

אלא בצורה השפלה הזאת החומרית, ובכל צורה מעולה מזאת אינם נופלים, ובאדה"ר עצמו בהיותו בצורה המתוקנת ומעולה יותר כמ"ש, לא היה שום חולי ושום נזק נופל בו. "חולי" — נגד השחתות, "נזק" — נגד הפסדים.

(נ) לעיל (אות ג) כתב: הנה גם המלאכים הולכים ונשפלים במעלתם זה תחת זה, אך עכ"ז כולם ברורים כולם נכבדים ויקרים, ואין הפתיחות אלא

בתאות הגופניות ואהב החומריות, הנה כי כן מדה כנגד מדה אבד יקר רוחניותו — מבואר כי מה שאבד יקר רוחניותו אינו דבר הכרחי וטבעי מצד שנשקע בתאות הגופניות, אלא מצד "מדה כנגד מדה". וכן בהמשך מדגיש: כי הנושא כאן אינו מצד עצם מה שנשקע בתאוות וחומריות וכו', אלא מצד חטא ועונש — "ישבע פרי חטאו" וכו', "כיון שלקה" וכו'. ונשאר גשמי במספר הימים שנגזר עליו עד שישבע פרי חטאו ושב ורפא לו — כנ"ל: שלילת התאוות הגופניות ענין "רפואה" הוא. הכלל הגדול: כיון שלקה הרי הוא כאחיק, אז ישוב לאיתנו הראשון — מה שהיה קודם החטא, וגם ישתלם מציאותו מה שלא נעשה — מה שהיה מתעלה אלולי חטא.

מזו והנה כל זה הוא החלק הא' של הרע. חוזר לדבריו בתחילת הסימן שכתב: מציאות הרע נכלל בב' ענינים: א' — שפלות ופתיחות, ב' — הפסדים, ונדבר על ראשון ראשון עכ"ל, וכל דבריו עד כאן ביאר ענין הא' — שפלות ופתיחות. והב' הוא: ההפסדים וההשחתה כמ"ש — לעיל בתחלת הסימן.

מת) בהמשך אינו עוסק בעצם ענין

30

נלקחה מצלעות האדם ועצם מעצמיו, והאדם שהנח בגן עדן נברא חוץ לגן.

ג

(א) והנחש היה ערום. סמך הנחש אל האשה לפי שהשטן נברא עמה והיא גוף של יצר הרע והיא קלה להתפתות, וכן חשבון הנחש כחשבון השטן עם המלה. ובמדרש אמר רבי שמואל בר נחמני אמרו לו לנחש מפני מה אתה מצוי בין הגדרות, אמר להם הוא פרץ גדרו של עולם. ומפני מה אתה מהלך ולשונוך שותת אמר להן הוא גרם לי, ומפני מה כל חיה נושכת ואינה ממתיה ואמה נושך וממת, כמו שאמר (קהלת י) אם ישך הנחש בלוא ללחש ואין יתרון לבעל הלשון. אמר להם אפשר אנא עבד כלום ולא מתאמר מן עליתא, ומפני מה אתה נושך באיכו אחד וכל האיברים מרגישים, אמר להם ולי אתם אומרים, אמרו לבעל הלשון שהוא פאן והורג ברומי.

אף כי אמר אלהים. תחלת דבורו של נחש היתה אף. ודרשו רז"ל ארבעה פתחו באף ואברו מן העולם ואלו הם, נחש, שר האופים, עדת קרח, והמן. נחש, אף כי אמר אלהים, שר האופים (בראשית מ') אף אני בתלומי, עדת קרח (במדבר ט"ז) אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש. המן (אסתר ה') אף לא הביאה אסתר.

(ה) והייתם כאלהים ידעי טוב ורע. נראה כי קדם חטאו של אדם לא היתה לו מעלה לדעת ולהבחין בין טוב לרע, ואם כן מצאנו חוטא נשכר שיקנה הוא בחטאו מעלה שלא היתה לו מתחלה, והמוכן לי מזה כי לא היתה הפונה באדם שיהיה

בלתי שכל כבהמות והחיות שאינן יודעים טוב ורע, אכל זה אינו כי פרוש והייתם כאלהים ענינו כתרגומו, ויהוה נברכבאי חכמין בין טב לכיש, וברדאי פונת הבריאה באדם שיהיה בעל שכל, והוויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים פרא אותו, והצלם הוא השכל, ובסבת השכל צוה אותו, שנאמר (בראשית ב) ויצו ה' אלהים, ואין דבור ה' יתברך ומצותיו לבהמות ולא למי שאין לו השכל, ועם השכל יבחין האדם בין האמת והשקר, אבל הידיעה בין טוב לרע אין זה במשפלות, כי לא יאמר האדם השמים כדוריים נאים, והארץ פשוטה מלערת, אכל יאמר בהם אמת ושקר.

והנה קדם החטא היה כלו שכלי אלהי, לא היה מתעסק בברכים גופנים ולא היה יודע אותם, וגלוי ערוה אצלו לא היה בעיניו דבר מגנה פי אם כשאר האיברים, וכאשר חטא והשיג בח התאוה ונמשך אחר תענוגי הגוף, וראה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים וגו' נענש מיד כי הפשט מן ההשגה השכלית ונתלבש בתאוה הגופנית וטבע המדות היפיו והפכעור, ועל כן אמר והייתם כאלהים ידעי טוב ורע, ולא אמר יודעי אמת ושקר או משיגי אמת ושקר, והסתפל אמרו והפקחנה עיני שניהם וידעו, ולא אמר ויראו, פי מה שראו עתה ראו תחלה, אבל הפונה שהשיג ענין מחדש, היה מגנהו עכשו ולא היה מגנהו בתחלה, והיה ענשו מדה כנגד מדה, לפי שעבר על המדה ונטה לבו לתענוגי העולם לאכל מה שנמנע ממנו, ולבקש תאות הגוף כבהמות, על כן הענישו במאכל הבהמות והשנה אותו להן, הוא שכתוב, ואכלת את עשב השדה, זה לשון הרמב"ם.

קדשים יט ^א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־כָּל־עַדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ

א. ומליל י' עם משה נ למימרו: ב. מליל, עם כל כנשתא דבני ישראל, ותיקרי

רמב"ן יט (ב) אל כל עדת בני ישראל, כבר אמרו רבותינו¹ שהפרשה הזו נאמרה בהקהל מפני שרוב גופי תורה חלויין בה. וזה טעם אל כל עדת בני ישראל. אבל הוזכרה² כאן בתורת הכהנים מפני שיזכר בה על קרבן התודה³, ומפני שזכור בה המשפט שיצוה לעשות בעושי התועבות הנזכרות והעריות, והתועבות הוזכרו בספר הזה מפני הטעם שכתבנו בתחילת הספר⁴. קדושים תהיו, "היו פרושים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה", לשון רש"י. אבל בת"כ⁵ ראיתי סתם, פרושים תהיו. וכן שנו שם⁶, והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני (לעיל יא מד), כשם שאני קדוש כך אתם תהיו קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם תהיו פרושים. ולפי דעתי אין הפרישות הזו לפרוש מן העריות כדברי הרב, אבל הפרישות היא המזכרת בכל מקום בתלמוד, שבעליה נקראים פרושים⁷, והענין כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, א"כ ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזימת אשתו או נשוי הרבות, ולהיות בסובאי יין בזוללי כשר למו⁸, וידבר כרצונו בכל הנבלות שלא הוזכר איסור זה בתורה, והנה יהיה נבל כרשות התורה, לפיכך בא הכתוב אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות, ימעט כמשגל כענין שאמר⁹ שלא יהיו תלמידי חכמים מצויין אצל נשותיהן כתרנגולין, ולא ישמש אלא כפי הצריך בקיום המצוה ממנו, ויקדש עצמו מן היין במיעוטו כמו שקרא הכתוב הנזיר קדוש (במדבר ו ה), ויזכור הרעות הנזכרות ממנו¹⁰ בחורה בנה¹¹ ובלוט¹². וכן יפריש עצמו מן הטומאה אע"פ שלא הוזהרו ממנה בחורה, כענין שהזכיר¹³ בגדי עם הארץ מדרס¹⁴ לפרושים¹⁵ וכמו שנקרא הנזיר קדוש (שם ח) כשמרו מטומאת המת גם כן, וגם ישמור פיו ולשונו מהתגאל בריבוי האכילה הגסה¹⁶ ומן הדיבור הנמאס, כענין שהזכיר הכתוב וכל פה דובר ובלה (ישעיה ט טז), ויקדש עצמו כוה עד שיגיע לפרשות כמה שאמר על דבי הייא¹⁷ שלא שח שיחה כטלה מימיו, באלו וכביצא בהן באה המצוה הזאת הכללית אחרי שפרט כל העבירות שהן אסורות לגמרי עד שיכנס בכלל זאת הצוואה, הנקיות בידיו וגופו, כמו שאמר¹⁸ "והתקדשתם", אלו מים ראשונים, "והייתם קדושים", אלו מים אחרונים, "כי קדוש", זה שמן ערב¹⁹. כי אע"פ שאלו

יט (ב) דבר אל כל עדת בני ישראל, מלמד שאתה פרישה זו בהקהל מפני שרוב גופי תורה חלויין בה, קדשים תהיו, היו פרושים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה: אשה זונה וחללה וגו', אני ה' מקדשכם ולהלן כא ז-ח). ולא יחלל זרעו, אני ה' מקדשו (שם טו). קדושים יהיו, אשה זונה וחללה (שם ו-ז).

1 תרי"כ פרשתא א א 2 תרי"כ שם: קדושים תהיו, פרושים היו 3 ויקרא רבה כד ו

יט (ב) טעם אל כל עדת בני ישראל, להכניס את הגרים. בעבור שהם נזהרים על העריות כישראלים. וטעם להזכיר זאת הפרשה אחרי העריות, שלא יחשבו, כי בעבור שמירת העריות לבדם יעמדו בארץ, אמר להם, שגם יש מצוות אחרות אם לא תשמרום תגורשו מן הארץ והם עשרת הדברים הנזכרים כי הנה הזהיר על ע"ז, אחר שאמר כי קדוש אני ה', כי הוא כנגד הדיבור הראשון על דעת רבים, ולא חשבעו בשמי (פסוק יב) הוא דיבור לא תשא (שמות כ ו). זאת שבתותי תשמורו (פסוק ג), זכור את יום השבת (שמות שם ז). גם איש אמו ואביו תיראו (פסוק ג), הוא דיבור כבד את אביך ואת אמך (שמות שם יא). גם לא תעמוד על דם רעך (פסוק טז), דיבור לא תרצח (שמות שם יב), ודבר השפחה הנחרפת (פסוק כ), אזוהרת לא תנאף (שמות שם) עם שהיא חפשיה. גם לא תגנבו ולא תחשבו ולא תשקרו (פסוק יא), ולא תעשו את רעך (פסוק יג), כנגד השלשה הנשארים.

1 ככ"י פריש: להוציא את הגרים וכן נראה מרובי הראב"ע להלן כ א. 2 ויפיי גירסת כ"י פריש והכיל צריך לפרש כוונתו שהוצרך כאן להוציא את הגרים מפני שהפרשה הקודמת כוללת גם גרים שהם נזהרים על העריות כישראלים 3 ויקרא רבה כד ה, הובא ברמב"ן כאן. 4 ראה פסוק ב. 5 לא תגנבו כנגד לא תגנב (שמות כ יב). לא תחשבו ולא תשקרו כנגד לא תענה (שם) לא תעשוק ולא תגזל כנגד לא תחמר (שם יג).

יט (ב) דבר אל כל עדת בני ישראל, מלמד שפרשה זו נאמרה בכינוס, ולמה, לפי שכל הדברות כלולות בה. כאן:

1 ותחונא ג, וראה ויקרא רבה כד ה ורמב"ן להלן פסוק ד

יט (ב) דבר אל כל עדת... קדושים תהיו, אחר שהשרה שכינתו בישראל לקדשם לחיי עולם, כמו שהיתה הכוונה באמרו: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (שמות יט ו), ובאמרו "כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים, להיות לכם לאלהים, והייתם קדושים" (לעיל יא מה), והבדילים מטומאת המאכלות², והזרע³, בטומאת הנדה⁴, והנגעים הנמשכים ממנה⁵, ומטומאת הזבה⁶, וטומאת החטאים, כאמרו "מכל חטאיכם לפני ה' תטהרו" (לעיל טו ל), ומתכרת השדים⁷ הרוח הטומאה⁸, ומטומאת העריות, כאמרו: "אל תטמאו בכל אלה" (שם יח כד), אמר עתה שהכוונה בכל אלה האזהרות היא שהיו קדושים, וזה כדי שידמו ליוצרים כפי האפשר, כמו שהיתה הכוונה בבריאת האדם, כאמרו "נעשה אדם

1 תרי"כ פרשתא א א. 2 זו הפרשה וטור. 3 כן גם בכל כ"י ובד"ה ובטורי: השלמים - וזה הנכון, כמו בפסוק ה: וכי תזכור זבת שלמים: וכן כתב רבינו להלן: "ואמר זה בשלמים וכו'". 4 כי עונת יקרא טומאה, גורמה לסילוק השכינה, ועוד כי השוגג בהן מחוייב החטאת שהזכיר ולשון רבינו בהקדמה לטור (ה). 5 שם. 6 תאנו אומר פרושים מן העריות אלא פרושים סתם וטור. 7 תרי"כ שמיני פרק יב ה. 8 ככסף מווקף גורס: שעליה. 9 כמו בחגיגה יח ב ועוד. 10 ע"פ משלי כג כ. 11 ברכות כב א. 12 מן היין. 13 בראשית ט כא. 14 שם יט לג. 15 הציגה יח ב. 16 אב הטומאה לטמא אדם וכלים במדרס הוב (רש"י). 17 לאוכלי תולין בטורה (שם). 18 השוה רמב"ם הלי דעות פ"ד הטו. 19 גם ברבנו בחיי על אבות פ"א מ"ז הביא כן על ד חיינו, אבל אין ידוע מקורו מחו"ל, וברמב"ם הלי דעות פ"ב ה"ד כתב כן על רב, ובפ"י לאבות פ"א מ"טו כתב כן על רב תלמידו של ר' חייא. 20 ברכות נג ב. 21 שהיו רגילים להביא בסוף הסעודה לסוך אחר הסעודה את הידים אחר מים אחרונים להעביר את זיהמתן (רש"י).

1 ראה ספורנו לעיל יא ב 2 ראה שם מ"ב מ"ג 3 רש"י פרק יא 4 פרק יב 5 והלשון מנוקט ו"ב, י"ג. המצומצמת הנדה 6 וראה ספורנו לעיל יג בן 7 לעיל פרק טו 8 י"ט 9 י"ז

לך הרגו כל זכר לומר כי הזכרים יהרגו אותם מתחלה.

רבי מאיר אומר שהרגו בדבר המקבל טומאה וכו' הרב סובר שטומאה בחבורין דאורייתא ולפיכך כתב שהוא טמא טומאת שבעה ואין הכל מודים לו שהרמב"ן חלק עליו עיין בדבריו ואין כאן מקום המחלוקת והראיית עלינו.

ואין הגוים קרויין אדם. דע כי ההבדל שיש בין בעלי חיים ובין האדם כי הבעלי חיים הם חומרים והאדם שיש בו גפש נבדלת אינו חומרי כמו הבעלי חיים ודבר זה מבואר ועל זה אמרו אתם קרוים אדם ואין האומות קרוים אדם כי האומות אף על גב שהם אדם מכל מקום נפשם אינה נבדלת רק מוטבע בחומר ומן המדה שהכתוב מגנה את ישראל שאומר עליהם כי עם קשה עורף אתה שעומדים במעשיהם לא יקבלו שנוי, תבין זה כי החומר הוא בעל השתנות אבל דבר שאינו חומרי לא יקבל שנוי ובאומות הוא להפך זה ששכחו אותם חכמים שהם קרובים לשוב בתשובה אמרו ז"ל האומות קרובי תשובה הם, ולפיכך כאשר נשלח יונה להתנבאות על נגוה אמר הגוים קרובי תשובה ויחזרו בתשובה ולא תבא הפורענות ויאמרו כי אני משקר ולכך לא רצת ללכת להתנבאות, וזה מפני כי הם חמריים ובעל החומר מוכן לשינוי לכך ישנה מעשיו שמקבל שנוי ומכל שכן מן המדות הטובות שיש לישראל שהם גדורים בעריות ועל האומות מעיד הכתוב כי הם פרוצים בעריות שכל זה ראייה כי ישראל קדושים נבדלים ביותר מן החומרי מכל האומות וזה שאמרו אתם קרוים אדם ואין האומות קרוים אדם שההבדל שיש בין הבעל חיים והאדם נמצא בכס ביותר ואין האומות אדם לפי שנפשם מוטבעת בחומר משתתף לבעלי חיים החמריים ודבר מבואר הוא זה.

תולה התוראה ברבו פירוש מה שתוצרך לומר אשר ציוה ה' את משה אף על גב שכל התורה מפי משה למדו היינו משום הנראה שהיה מורה יהיה גראה כאלו הוא מורה לישראל ולקח חשיבות לעצמו במקום משה לכך אמר שהוא מפי משה ואינו מורה במקום משה כלל.

כל שתשמישו על ידי אש לא שיבא באש בלא תשמיש דבשביל זה אין הכשירו על יד אש. ורז"ל דרשו שאף להכשירו מן האיסור טעון טבילה וכו' ויראה שהוקשה לרבותינו זכרונם לברכה דלא לכתוב רק אך יתחטא כדכתיב למעלה וכל כלי עץ תתחטאו שכל חיטוי הוא במי חטאת ואין צריך לומר מי גדה לכך דרשו רז"ל שהוא טבילה שהגדה טובלת בהם והיינו ארבעים סאה אי נמי דלמה צריך למכתב כלל שיתחטא במי גדה וכי סלקא דעתך בשביל שבא באש יהיה טהור מטומאתו אלא על כרחך האי קרא לטבילה אתא שיטבול אותו לשם טבילה.

מטבילין ודיו. הקשה הרמב"ן דאין לשון תעבירו מטבילה רק הוא הכשר מן האיסור כמו תעבירו באש שהוא הכשר מן האיסור. ועוד דא"כ אין אנו צריכין ללמוד הך טבילה מן מי גדה דהא בהדיא כתיב מקרא תעבירו במים, וירא שגם רש"י סבירא ליה דהך תעבירו הכשר מן האיסור אלא מפני שסובר שכל שתשמישו בצונן אין צריך רק הדחה בלבד אם כן כיון שעל כל פנים יטבול אותו כדינו למה לו הדחה תחלה הא הטבילה עולה לו במקום הדחה וגם במקום טבילה לכך כתב מטבילין ודיו ומכל מקום אין נראה זה דאף על גב דסגי בהדחה מכל מקום צריך שכשוך קצת ולא סגי בטבילה.

שאין טמא מת משולח וכו' דילפינן מן ויקח משה את עצמות יוסף עמו רצה לומר במחיצתו ומשה במחנה לוייה היה.

^{לצורך התמכה}

הדבר שהוא חמרי הוא רע גמור. ודבר זה בארנו בכמה מקומות ואין להאריך כאן, כי הדבר הזה הוא ברור כי החומר דבק בו הרע ובארנו זה בהקדמה וכל אשר הוא רחוק מן החומר כמו התורה שהיא השכל האלהי הברור הוא טוב לגמרי, ולפיכך הדבר שהוא מעלה את האדם מן הבהמית עד שלא יחשב בריאה פחותה היא התורה השכלית, שעל ידי התורה נעשה אדם שכלי נבדל מן החומר ואז הוא בריאה שלימה טובה וראוי אליו המציאות, ולפיכך שלימות האדם בעצמו הוא ע"י התורה בלבד ולא זולת זה. ולפיכך אמר התנא האלקי, כי זה עמוד אחד שהעולם עומד עליו הוא התורה, מה שהתורה היא משלמת האדם עד שהוא בריאה שלימה מצד עצמו. ואח"כ אמר על העבודה, והעבודה שהיא עבודה בעצם ובראשונה היא העבודה בקרבנות, ואין דבר יותר ראשון מזה, וכל שאר הדברים שהם עשיית המצות לעשות רצון הש"י נכללים תחת העבודה, רק העבודה היא ראשון וקודם אל הכל, ולפיכך העבודה היא עמוד אל העולם שמוזה יחשוב האדם שלם וטוב אל מי שבראו כאשר הוא עובד לו, וצריך שיהיה האדם שלם וטוב לבוראו. וכנגד הג' שצריך שיהיה האדם שלם וטוב עם זולתו, וזהו על ידי גמילות חסדים, כאשר הוא עושה לזולתו חסד חנם הנה אין ספק שבזה הוא טוב לזולתו, ואין דבר יותר טוב מזה כאשר עושה טוב לזולתו בחנם ואז הוא טוב לגמרי.

וכאשר האדם עושה חסד עם זולתו הנה יש לו חבור אל זולתו, ובוזה האדם כאשר בראו הש"י, כי לא נברא שיהיה האדם יחידי בעולם, ודבר זה נראה כאשר עושה חסד לזולתו שלא יאמר אין לי עסק עם אחר, ודברים אלו מבוארים. וכבר בארנו הלשון שאמר העולם עומד ולא אמר האדם עומד, כי האדם יסוד ועמוד כל העולם כמו שאמרנו. ומן הדברים אשר בארנו יש לך להבין מה שאמרנו ז"ל (סנהדרין ע"ד ע"א) כי כל העבירות שבתורה יעבור ואל יהרג חוץ מע"ז [ג"ע] ושפיכות דמים, כי אף אם נתנו חכמים טברא לשפיכות דמים דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי דלמא דחבירך סומק טפי, אבל לגילוי עריות לא נתנו טעם רק דילפינן מקרא כדאיתא במקומו. אבל טעם דבר זה, כי אלו ג' עבירות הם הפך אלו ג' דברים שהעולם עומד עליהם, כי אין ספק כי ע"ז הפך העבודה שהיא אל הש"י, ושפיכות דמים היא הפך גמילות חסדים, כי זה מטיב לאחר ועושה לו דבר שאין צריך לעשות, ושפיכות דמים מאבדו לגמרי, וגלוי עריות הוא הפך התורה כי כבר בארנו למעלה כי מעלת התורה שהיא השכל נבדל מן חמרי לגמרי, ואין דבר שעל ידו האדם נבדל מן החמרי רק ע"י התורה השכלית ואין צריך לזה ראייה, והפך זה ג"ע שהולך אחר זנות שהיא ג"ע ובוזה הולך אחר החמרי עד שהוא נחשב לגמרי כמו בהמה וחמור. וכן אז"ל כי מעשה הזנות הוא מעשה בהמה, ובמס' סוטה (ט' ע"א) מפני מה קרבנה של סוטה מאכל בהמה שהיא מן השעורים אמרה תורה היא עשתה מעשה בהמה ולפיכך קרבנה מאכל בהמה, ולדבר זה אין צריך ראייה כי הזנות מעשה בהמה חמרית, ועוד אמרו ז"ל (שם) כי תשטה למה נאמר ללמד שאין המנאפים מנאפים עד שיכנס בהם רוח שטות ע"כ, למדנו מזה כי אין הולך האדם אחר זנות רק כאשר יכנס בו רוח שטות שהוא כמו בהמה בעלת חומר ואז יש ניאוף, ולפיכך הזנות של גלוי עריות הוא הפך מדריגת התורה שהיא תורה שכלית והזנות מעשה חמרי, ולפיכך באלו ראוי שיהיה נהרג ואל יעבור, כיון שקיום האדם על שלשה דברים השנויים כאן שעל ידי שלשה דברים העולם עומד, ובהפך שלהם אין לאדם מציאות כלל, ואם ירצה לעבור ואל יהרג, הרי על כל פנים נחשב כאלו אין לאדם מציאות, ומוטב שימות זכאי ואל ימות חייב, כי כאשר הוא הפך הטוב כאלו אין לו מציאות כלל. ואף על גב שהוא באונס, מכל מקום כיון שאלו דברים נוטים מן המציאות לגמרי לא שייך לומר וחי בהם ולא שימות בהם, כי באלו עבירות הוא עצם המיתה

והנה התבאר לך כי ראויים אלו שלשה שיהיו עמודי העולם, כאשר אלו ג' דברים משלימים האדם עד שהוא טוב בכל ג' בחינות אשר אמרנו, כי אין במציאות רק השם ית' שהוא מחויב המציאות, והנמצאים שנמצאו מאתו, ובודאי יש לאדם יחס אל בוראו במה שבראו הש"י והאדם נברא ממנו, וראוי שיהיה שומר היחס הזה ואם אין שומר היחס הזה הרי אין בריאתו לכלום, ועוד האדם נברא לעצמו, ואם האדם מקולקל בעצמו ואינו נחשב הרי הוא בריאה של תוהו ואין בו ממש, והשלישי כי האדם הזה אינו יחידי בעולם אבל הש"י בראו עם בני אדם אחרים, ולפיכך צריך שיהיה שומר היחס הזה שיש לו אל שאר בני אדם. לכן אמר שהעולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, כי על ידי התורה אין האדם בעצמו בריאה של תוהו אבל היא בריאה חשובה, ועל ידי העבודה הוא שומר היחס שיש לאדם אל בוראו שנברא ממנו, ועל ידי גמילות חסדים האדם יש לו חבור אל שאר בני אדם, כי לא נברא האדם בפני עצמו כלל רק עם שאר בני אדם.

היו משתעבדין אלא אוכלין ושותין ועטרותיהן בראשיהן וכו', הרי כי מי שאינו משועבד לאחר ואין אחר משתורר עליו יש לו עטרה על הראש. ועיקר העטרה הזאת, כי לא יהיה להם השעבוד המיוחד אל דבר שהוא בעל חומר שיש לאדם לעבדים שהם חמרים כמו שאמרנו כמה פעמים כי זהו ענין העבדים שנאמר עליהם שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור, ועטרה מורה שיהיו נבדלים ולא יהיו בעלי חומר שיש לו שעבוד:

ואמר ונהנין מזיו השכינה, רצה לומר כי האדם על כל פנים מצד שהוא עלול אי אפשר שיהיה שלם לגמרי מצד עצמו, ועל זה אמר שיושלם האדם על ידי העלה עצמה שיהיו נהנים מזיו השכינה והוא יתברך יהיה משלים אותם, וזהו שאמר שיהיו נהנים מזיו שכינה. וחנה אין למעלה ממדריגה זאת, כאשר יהיה השלמת האדם על ידי הש"י בעצמו שיושפע עליהם זיו שכינה, ר"ל שיהיה הש"י משלים את מציאותם והוא יתברך צורה להם. וכבר התבאר לך כי המציאות הוא מתיחס אל האור כמו שהתבאר בפרק זה באריכות והאור הוא שמוציא את העין מן הכח אל הפעל לגמרי עד שהוא רואה ואז מציאותו בפעל, וזה מה שאמר שיהיו נהנין מזיו שכינתו שמן האור של השם יתברך הוא מציאותו יתברך יושלם מציאות הצדיקים שיהיו בשלימות בפעל, ודבר זה הוא התענוג העליון כאשר דבר אחד בשלימות. ודבר זה רמז בפסוק (קהלת י"א) ומתוק האור וטוב לעינים, רצה לומר כי הנבדל שמתיחס לאור הוא במתיקה ובטובה והוא משלים את אחרים וזהו טוב לעינים עד שהם בטובה ג"כ, וזהו מה שאמר ונהנין מזיו שכינה. ופירוש זה ברור, כי רמז בכאן כי הוא יתברך בעצמו צורת הצדיקים משלים את מציאותם ולפיכך יהיו נהנין מזיו שכינתו, וזהו הסעודה שרמזו עליה כאן שהכל מתוקן לסעודה. ואולי יקשה לך מה שאמרו במסכת בבא בתרא (ע"ד, ב'), שעתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לוי'תן שמשמע שיש אכילה ושתיה. בודאי לא קשיא כי זה יהיה קודם עיקר עולם הבא שתהיה אותה סעודה, אבל לעולם הבא הוא כמו שאמר שיהיו נהנין מזיו שכינה. ומכל מקום כאן לא רמז על אותה סעודה של לוי'תן כי אין זה שלימות אחרון לצדיקים, רק סעודת עולם הבא הוא שיהיו נהנים מזיו שכינתו. אמנם בלאו הכי לא קשיא כי מה שאמרו העולם הבא אין בו אכילה ושתיה היינו אכילה גופנית. אבל סעודת לוי'תן אינו אכילה ושתיה גופנית רק כמו שבארנו במקומו כי הוא אכילה בלתי גופנית, ואין

יסעוד על ידי הסעודה משלים חסרונו עד שלא נמצא אצלו חסרון, ולכך אמר והכל מתוקן לסעודה הוא השלמת העולם עד שיהיה שלם בלא חסרון, ותהיה הסעודה איך שתהיה הכונה בזאת הסעודה השלמת המציאות עד שיושלם בלא חסרון, וזהו בודאי לעולם הבא שאז יהיה העולם בשלימות בלא חסרון, וזה פירוש הסעודה הנזכרת כאן:

וזה אמרם בפ"ק דברכות (י"ז, א') מרגלא בפומיה דרב העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פרי' ורבי' ולא משא ומתן ולא קנאה ושנאה רק צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה שנאמר ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו ע"כ, ורצה לומר כי האדם בעולם הבא אין צריך להשלמה, לא כמו שהוא בעולם הזה שהאדם צריך לקבל השלמה אבל יהיה האדם שלם במעלה יותר עליונה, ולכך לא יהיה צריך לאכילה ושתיה להשלים עצמו, ולא יהיה צריך לפריה ורביה להשלים עצמו בתולדות כי התולדות הם השלמה לאדם, ולא יהיה כאן משא ומתן שצריך האדם להשלים חסרונו על ידי משא ומתן לקנות מה שצריך לו, ולא יהיה קנאה ושנאה שדבר זה בעצמו חסרון גמור כאשר האדם שונא אחר או מקנא באחר, כי הנפש השלימה אין מקנא באחר וכן השונא בודאי שונאו נחשב אליו חסרון, אבל העולם הבא יהיה שלם בלא חסרון. ואמר אלא צדיקים יושבים כלומר שהעולם הבא אינו בעל תנועה כמו שהוא בעולם הזה, אבל העולם הבא יש שם ישיבה והנחה. ודבר זה מורה על כי האדם בשלימות בפועל ואינו מתנועע אל ההשלמה, רק כבר הוא שלם וכל אשר הוא שלם הוא נוח ויושב. ואמר ועטרותיהם בראשיהם כלומר שהמעלה שיהיה להם אין מעלה על זאת, וזה שאמרו ועטרותיהן בראשיהן כי העטרה על הראש מורה שלא ישלש על ראשם לא מלאך ולא שום נמצא זולת הש"י ולכך ראוי לעטרה, כמו המלך אשר יש לו עטרה על הראש שהוא קשוט הראש, שמורה הקשוט והכבוד הזה שיש בראשו כי אין אחר שולט על ראשו, ודבר זה הוא העטרה שיהיה להם כי לא ישלש עליהם אחר. ולא אמר וכתריהן על ראשיהם שהיה ח"ו משמע שלא יהיה עליהם הש"י מלך ויהיו כמו המלך לגמרי, אבל אמר ועטרותיהם בראשיהם כי העטרה מורה שהם בני חורין ולא ישלש בהם אחר על ראשם שאינו מלך, אבל אל המלך יש לו הכתר אבל להם יהיה העטרה. וזה אמרם בפ"ק דר"ה (ח', ב') אמר רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה מר"ה ועד יום כפורים לא היו העבדים נפטרים לבתיהם ולא

אין לישראל גובה זמעלה האלקית אין ספק שנטל מהם עטרה בראש כל האדם, ודבר זה מבואר. לכך אמר דומיא דכ"ג בגברי, דלא שייך חשיבת עטרה רק באיש שהוא בעל מעלה ויורה העטרה על חשיבות ומעלה, אבל אשה לאו בת חשיבות היא.

וקאמר בשעה שאמר (ש) הקדוש ברוך הוא הסר המצנפת והרם העטרה, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם זאת להם לישראל שהקדימו נעשה לנשמע, ומפני הקדמה הזאת ראויים לכתר ועטרה, שהרי ירדו ק"ך רבוא מלאכי שרת וקשרו לכל אחד מישראל שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע (שבת פ"ח א'). ועתה אמר הסר המצנפת והרם העטרה, וכבר פרשנו כי ראויים לישראל לכתרים בשביל נעשה ונשמע, שהיו ישראל דומים למלאכים הנבדלים שהם מקדימים נעשה לנשמע כדאיתא במסכת שבת (שם) וכאשר יש להם דמיון אל המלאכים הנבדלים ראויים אל הכתר והפך זה אשר הם בעלי חומר ומרוחקים מן הכתר, ועליהם נאמר שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור (יבמות ס"ד, ב') והם עבדים לא מלאכים כמו שפירשנו במקום אחר, ולעולם הבא שיהיו נבדלים מן החומר לגמרי נאמר עליהם (ברכות י"ז, א') צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהן ואין [להאריך] כאן במקום זה, ועל זה השיב הקדוש ברוך הוא לא זאת לישראל שהגביהו השפל והשפילו הגבוה ולכך ראוי שיהיה בטל גבהותם מהם ועל זה אמר הרם העטרה והסר המצנפת ודי בזה.*

מ"י כתיב קוני' ודימוני' (שם). וקינה ודימונה ועדעדה וכו'. כאשר תדקדק בענין זה תמצא דבר מופלא, כי השם הזה של עדעדה וכן סנסנה כפול השם, ודבר זה אינם בחנם, כי למה לו להכפיל השם כאלו אין עוד אותיות, ובודאי אלו נכתבו שתי תיבות עד עד היה צריך לתת טעם שנקרא כך, ולפיכך דרש שוכן עדי עד עושה לו דין ולכך כתיב עדעדה, וכן סנסנה כפל ר"ל כי השם יתברך שהוא רגיל לשכון בסנה ולכך הלשון כפל מפני שהוא רגיל להיות שכינת כבודו בסנה שהוא

* ע' תפארת סכ"ט, נצח סכ"ג.

(שם). א"ל ריש גלותא לרב הונא כלילא מג"ל דאסור א"ל מדרבנן דתנן בפולמוס של אספטינוס גזרו על עטרות חתנים ועל האירוס אדהכי קם רב הונא לאפנויי א"ל רב חסדא קרא כתיב כה אמר ה' אלקים הסר המצנפת והרם העטרה זאת לא זאת השפלה הגבה והגבוה השפל וכי מה ענין מצנפת אצל עטרה אלא לומר לך בומן שהמצנפת בראש כה"ג עטרה בראש כל אדם נסתלקה מצנפת מראש כהן גדול נסתלקה העטרה מראש כל אדם אדהכי אתא רב הונא אשכחניהו דהוו יתבי א"ל האלהים מדרבנן אלא חסדא שמך וחסדאין מילך רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דהוה גדיל כלילא לברתיה א"ל לא סבר לה מר הסר המצנפת והרם העטרה א"ל דומיא דכה"ג בגברי אבל בנשי לא מאי זאת לא זאת דרש רב עירא זימנין א"ל משמיה דרב אמי זימנין א"ל משמיה דרב אסי בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל הסר המצנפת והרם העטרה אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם זאת להם לישראל שהקדימו לנשמע נעשה לנשמע אמר להם לישראל שהשפילו את הגבוה והגביהו את השפל והעמידו צלם בהיכל.

גזרו על עטרות חתנים וכו'. הא דקאמר רב חסדא קרא כתיב, אע"ג דבהדיא אמרינן בפולמוס של אספטינוס גזרו, היינו שגזרו אף בומן בית המקדש אבל בשעת חורבן קרא כתיב, ורש"י ז"ל פי' עטרות ממש, וכתבו התוס' שאין נראה דאמרי' עלה בסוטה בפרק בתרא לא שנו אלא של ורד ושל הדס אבל של קנים ושל חילות מותר ע"כ, ואין דרך לעשות עטרה של קנים ע"כ. ויראה דאין זה קשיא כלל על פי' רש"י, דודאי אין דרכן לעשות של קנים ושל חילות כך בפני עצמן, אבל בודאי היו מצירי' הקנים ומיפים אותם עד שהיו נאים מאוד מאוד. וכדפי' רש"י משמע, דקאמר כל זמן שהמצנפת בראש כ"ג עטרה בראש כל אדם, ואם כפירוש התוספות מאי ענין זה לזה דתלה במצנפת של כ"ג, ועוד דקאמר מר בריה דרב אשי גדל כלילא לברתיה עד דומיא דכ"ג בגברי ואם לא היה דומה כלל עטרות חתנים למצנפת מאי שייך דמיון בזה דקאמר דומיא דכ"ג. וכך פי', בזמן שעטרה בראש כ"ג וכו', שהעטרה באין ספק יורה על המעלה והחשיבות, והמצנפת בראש כ"ג מורה על המעלה האלקית שיש לישראל, ולכך המצנפת היה מכפר על גסות רוח יבא דבר שבגובה ויכפר על דבר שבגובה (זבחים פ"ח, ב') כי הכהונה והמעלה האמיתית יכפר על גסות רוח שאין ראוי אותו גובה ודבר זה מבואר, וכאשר

קבג

טוהרה

פרק טו

בביאור מדת הטוהרה

מטוהרה היא תיקון הליך והסתכנות. וההלשון שצאנתו
 אצל דוד. שאמר (מזלים ט) לך פדור ברא יי אלהים.
 וענינה שלא יתנה האדם מקום ליצר במעשיו. אלא יהיו כל
 מעשיו על צד החכמה והיראה. ולא על צד ההטא והתאוה.
 וה אפילו במקשים הנפנים וההומוריים. שאפילו אחרי
 התנהגו בפרישות. דהיינו שלא יקח מן העולם אלא ההכרה.
 עדיין יצטרך לשתר לכבו ולהשכנתו. שגם באותו המעש
 אשר הוא לוקח לא יכוין אל התאוה והתאוה כלה. אלא
 תהיה כוננתו אל הטוב היוצא מן המעשה ההוא ע"צ החכמה
 והעבודה. ולקנין שאמרו ב"א (נדרים כ ט) שדאי מנלה טפה
 ומכסה טפחיים והופת לטי שכפאן שד, שלא יהי נהנה כלל,
 ולא היה עושה המעשה ההוא אלא מפני המצוה והעבודה.
 ועד"ז אמר (משלי ט) בכל דרכיך דעתו והוא יישר ארחותיך.

עיונים

כל מעשיו ע"צ החכמה והיראה ולא ע"צ ההטא והתאוה. המטרה
 היא היסד החכמה, והחטא היסד הטוהרה.

ועד"ז אמר בכל דרכיך דעתו וכו'. והמבט ויל ספיג מוגל דעת כהה
 ויל נצא המולד בדרך זו וכלומר על המהות שבתוך כל ענין עובד את ה'
 תמיד אטילו בשעה שנושא ונותן בו והוא שאמר שלמה בחכמתו ככל דרכיך
 דעה ונוראה שהוא ויל מנשיב כמו עקרון, אבל רבנו נראה שמנשיב וטו
 שרצו במעשיו שהוא עושה רק השי"י כלומר לשמה ואל יתח שום מקום לצד
 במעשיו ואולי זהו חוקר נראה דהיינו ה"י שהרי גם רבנו כתב: עדין צטרך
 כי שום באות המעט בו, אלא חוקר כוננו אל הטובה היוצא מן המעשה ההוא
 ע"צ החכמה והעבודה. אלא שרבנו הוסיף שלא יזי בזה כוונה כללה וכמו
 שצראה ממשותו לשון הרמב"ם ז"ל אלא הצדדים אמורים במדתו לט במוטח.
 שלא יתח מקום ליצר כלל וינפץ ליתו שילמות וטוהרה שהוא פטוה עליות

32

מטלת ישרים

קבג

למען אשר לא יביאום תבלי הכריהם להחביל גם הם כמותם.
 וממה שצריך לזיחר בקניית הפרישות הוא. שלא ירצה האדם
 ללג ולקפוץ אל הקצה האחרון שבו ברגע אחד כי
 זה נדאו לא יעלה בידו. אלא יהיה פורש והולך מעט מעט.
 היום יקנה קצת מפני ומחר יוסקף עליו מעט יותר, עד שיתחבר
 בו לגמרי כי ישוב לו כמו טבע משי:

עיונים

בין מספדי הומדות למספדי המרישות, אף כי גם מרישות הוא ענין וזירות
 וכמ"ש רבנו ברש"י ע"ג כי מספדי הומדות הם ג': המדה, השתיק והמברת
 ובאן לא חזיר אלא חמברת, כי המדוש כבר מרוחק תכלית החיות מוטרת
 השתיק וגם ההתבוננות אצל המדוש אונת רק כהרחקה ממספדי המברת, אלא
 גם דרך לקיח השלימות וכמ"ש רבנו והמבטם כי טצא להם זה והאפיע
 כי לקנות שלימות.

שלא ירצה האדם ללג ולקפוץ בו, אף כי באמת בכל המדות כן הוא
 בכ"ז דאה רבינו לחזיר אהיה מוחזק ולצות ציח מוחזק במדת המרישות
 מפני שבפרישות הוא מסובב ביותר, לולג ולקפוץ עד הקצה האחרון, כי
 במצינו זו טמנה סנה רבה של תפלה שמהי קשה המקומה ממנה תלילה.
 עד שיתרנגל בו ישוב לו כמו טבע ממש. אף כי רבנו כתב בפאו

הדרך במרישות, נראה שלא דקא במרישות, אלא בכל המדות החזרה להתחבר
 בדרך הטובה והירשה עד שישוב לו כמו טבע, וכן מזהב משיש הרמב"ם בס"א
 מהל דעות הי"ז: וכיצד ירגיל אדם עצמו בעדות אלו עד שקבעו בו, יקשה
 וישנה וישלש במעשים שעושה עפ"י הדעות האמפנות והחזיר בהם המור עד
 שיהי מעשיהם קלים עליו ולא יהי בהם טרות עליו ויקבעו הדעות הנשיות
 ע"כ. ונראה שלמד מן הרי"ש כמ"ש ז"ל בהיותה נכמה ע"ש א' שלשה סיגנים
 כמותו זו, דהמנים בישינים ונבלי חסדים נבלי חסדים נבלי חסדים אשר צות
 ופי' ע"כ. ופי' סיגנים היינו שבעים עד כדי כך שעפ"י טמנים אלה דחה דוד
 המלך את המבצעים מלכוא בקבל עי"ש, ובמדתו המימה בראשית י"ח אית
 י"ג, חזיר ולמד מפאו שהמדות הטובות הן קבועות כטבע ולכן מפאו הרי"ש
 שם כראי על "ביצו ירגיל" והוא שלמד א"א לבנו וכ"י, ונראה כדרך שגם
 רבנו מידת בזה.

הלכות ברכות סימן רלא

קמ"ה 289 באר הגולה

רלא שכל כוונותיו יהיו לשם שמים. ובו סעיף אחד:

א ל' ספור ב סוכה
כ"ו ג עור כס
רכיו יונה כפרקי
לכות

א (א) אם א"א לו ללמוד בלא שינת צהרים יישן. הנה (ב) וכשיפור משנתו ח"ו לנרך אלכי נשמת (ג) וי"א שיקרא קודם שיישן (ג) ויהי נוסע (כל זמן) יוכלבד שלא יאריך בה שאכור לישן כיום (ד) יותר משינת הסוס שהוא נשמי יואף בזה המעט לא ההא כוונתו להנאת גופו אלא להחזיק גופו לעבודת השי"ת וכן בכל מה שיהנה בעוה"ז לא יכוין להנאתו אלא לעבודת הבורא יתברך כדכתיב * ככל דרכיך דעהו ואמרו חכמים כל מעשך יהיו לש"ש שאפילו דברים של רשות כגון האכילה והשתיה וההליכה והשיבה והקיסמה וההשמיש והשיחה וכל צרכי גופך יהיו כולם לעבודת בוראך או לדבר הגורם עבודתו שאפילו היה צמא ורעב אם אכל ושתה להנאתו אינו משובח (ה) אלא יתכוין שיאכל וישתה כפי חיותו לעבוד את בוראו וכן אפילו לישב (ו) בסוד ישרים ולעמוד במקום צדיקים ולילך בעצת חכמים אם עשה להנאה עצמו להשלים חפצו והאותו אינו משובח אלא עשה לש"ש וכן בשכיבה א"צ לומר שבזמן שיכול לעסוק בתורה ובמצות לא יתגרה בשינה לענג עצמו אלא אפי' בזמן שהוא יגע וצריך לישן כדי לנוח מיגיעתו אם עשה להנאת גופו אינו משובח אלא יתכוין לתת שינה לעיניו ולגופו מנוחה לצורך הבריאות אם עשה להנאת גופו אינו משובח מניעת השינה וכן בהשמיש האמורה בתורה אם עשה להשלים תאוה או להנאת גופו ה"ו מנוחה ואפילו אם נתכוין כדי שיהיו לו בנים שישמשו אהוה וימלאו מקומו אינו משובח אלא (ז) יתכוין שיהיו לו בנים לעבודת בוראו או שיתכוין לקיים מצות עונה כאדם הפורע חובו וכן בשחיחה (ח) אפילו לספר ברברי חכמה צריך שתהיה כוונתו לעבודת הבורא או לדבר הטביא לעבודתו. בללו של דבר חייב אדם לשום עיניו ולבו על דרכיו ולשקול כל מעשיו במאזני שכלו וכשרואה דבר שיביא לידי עבודת הבורא יתברך יעשהו ואם לאו לא יעשהו ומי שנוהג בן עובר את (ט) בוראו תמיד:

באר היטב

(ה) בוראו תמיד. עשית דכ"ש סק"ח איוה דרך ישרה אם לעסוק בתורה ובתלמודים כל ימיו ויהנה מאחרים או יבנה מינים כמו ויעסוק בתורה בשבת לנד:

משנה ברורה

שמחטטט וחבירו חומר לו אסותא יאמר לו ברוך חביה וזא"כ יאמר לישפתך קימתי ה' דארו"ל דמתחלה לא היה אדם מלה כלל אלא היה הולך בשוק ומחטטט ומת עד שבה יעקב אבינו וצדיק רחמים על הדברי:

(א) אם א"א לו וכו' עיין לעיל בסיון ד' ס"ו וכמשה ברורה שם: (ב) וכשיפור משנתו וכו'. אפשר הטעם דנחקה ברכה זו על מנהגו של עולם שהקב"ה מחזיר הנשמות לכני האדם כבוקר: (ג) ויהי נוסע. משום סכנת מויקין. וכזה הלכז שאין נוהגין כן: (ד) יותר משינת הסוס וכו'. עיין לעיל בסיון ד' ס"ו מש"כ במ"ב בשם המח"ס: (ה) אלא יתכוין שיאכל וכו'. וראויה לאכילי מטעה שקודם אכילה היו אומרים הבני רוזה לאכול ולשתות כדי שיהיה בריא והוק לעבודת השי' [ה"א]: (ו) בסוד ישרים וכו' אינו משובח. ומ"מ עוב גופו כוונת אחרות בסיון ר"מ ס"ח שיהיו לו בנים וכו'. ועיין עוד כוונת אחרות בסיון ר"מ ס"ח ואחר כונת הלב הן הדברים ורמנא לבא בעי: (ז) אפילו לספר בדברי חכמה. וכ"ש אם סיפורו הוא בעיניו משא ומתן לרין שתהיה כונתו לשם מנוה דהיינו שיהיה לו כמה להתפרנס כדי שלא יבוא לידי גזל. ואפילו אם הוא עשיר גדול שדי לו בממונו לפרנס עלתו וכו' כל ימי חייו ג"כ יצויר לפעמים כמה שמשאגל לברכות עסקיו דבר מלוה כגון שכונתו להרבות בלדקה וגמ"ח עי' או שכונתו ליקח עסקים תחת רשותו כדי להמליח מלאכה לעניי ישראל שישתכרו להמיות נפשם שכל זה הוא ככלל נדקה ומעולה ממנה כמו שכתב הרמב"ם ומוכח ביו"ד סימן רכ"א ומ"ס שהחזיק ביד ישראל עמך ונתן לו מלאכה כדי שישתכר ולא יסתך לבריות לשאול הוא מקיים כזה המ"ע

• ככל דרכיך דעהו. כתב בתשובת דבר שמואל סימן קל"ח שאלם איוו סוף דרך ישרה שיכור לו האדם אם לעסוק בתורה ולברכות נבולו בתלמודים כל ימי השבוע וליהנות מאחרים או ליהנות מיגיע כפיו ומלאכה נקיס כל ימי השבוע ולעסוק בתורה לנד כל יום השבת [ואין כונתו אלא ללמוד כלל כל ימי השבוע דכא שפיעא דמחוייב האדם פכ"ס לקבוע עתים לתורם ככל יום כמנואר בסיון ק"ט וכסיון ל"ח וכיוצא שישן כצ"ו אלא כונתו של יתר כפת שבוים א"ך יתהבג. וכס שאלתו הוא דוקא אם הספק שלו הוא נקי מתעורבות גזל ורכות ואונאה דאליה אין זה ספק כלל אחד דעסקים כאלו טוב אין יקרא נכנה מיגיע כפו אלא מיגיעת אחרים ועוד דמושב לתכנייס כפוס"ו ולקבל מאס מתנות ולא לעבור פסם אחד על לאו דאורייתא של לא תגזולן ואסתיוק בקל"ס עיקר השוכנתו לשאלו כלא ראתה עינו כדדולח פס שכתוב בסיון סימן רמ"ו כג"ו וכג"ו וכג"ו וכג"ך בשם ספר ים של שלמס ומכולס סאריך לפשנתו מכריי קאר"ו כספרי כ"ח בלכות ת"ת פ"ב וכו' א"ך כנראס לע"ד שאפילו כרמב"ם ז"ל יסכים כנידון דידן לסתיר דאין דנין אפשר מא"י אפשר וכיון שכפי לורך השעה והמקום א"א לוב האיש החפץ בחיים להחקיס תלמודו כידו לזכות נו חת סרכים כ"א כסיפוק לרכיו פ"י אחרים כרי הוא כלל המון כדווייס וכמחמנים סביו מקללים שבר מתרומת כלשכס כדגרגסיין ככתובות סרק שני דיני גזירות וסרמב"ם ז"ל ספק בן כהלכות שקלים פ"ד ז"ל מניסי ספריס סבירובליס ודיניסי שדיסי אח הגולגיס נועלין סכךן וכו' ואס לא הספיקו לכס אפי"ס בלא רצו מופסיין לכס כדי לרכן לכס ושיהיס וכניסה וכני כניסה. וא"ך יפלט על הדפת שורכס ככגון זה סרכ ז"ל שיומר טוב לאדם לחאו כככלות וחסרון סחמכס כל ימיו אשר הוא גרמח לכמס וקוין ומכשלות תלמוד סמכיא לידי מעשס ולמנוס סוכ מכשלו מפי כיוונו וכה: מחת אסיו ומ"ס עוד מס סכאריך כמנין זה ולפלא של ככ"ס של סתמיק רק כשאלה ולא כמשובס:

39

הלכות הנהגת אדם בבוקר סימן א

ד באר הגולה

א דין השכמות הבוקר . ובו ט' סעיפים :

א. מיהגבר (א) [א] כארי לעמוד בבוקר (א) לעבודה ברא* בשיחה הוא מעורר (ב) [ב] (ב) השרה : א עוד ב יחוסם הגה ועכ"פ לא יחזרו זמן ההפלה (ג) שהצבור מחפליין (עוד). הכס (ג) [ג] שוימו כ' לנגדי תמיד *כוח כלל גדול בחמיר ובמעלות (ד) כלדוקים וזכה יגלה מהנלמך ש"ז . ומכ"כ וזאת נלמד בזמיר כישיבתו והמועדות ופסקיו ודבורי הוה לכו מלך גדול ולא דבורו והנהגתו כיו ברטנו והוא עם חנפי צימו וקרויו בדרשו כמזכר המלך כ"ש כשויסו האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו כמו שגהמר חס יבחר חיס במספרים ואני לא אראנו נפוס ה' מיד וניש אליו הירבה

באר ה"טוב

(א) כחרי . עיין בהל"ט ה"ב סימן נ' ובספר בני חייו : (ב) כשהח . נש"ה כתב כוד להכיר יום וליילה חמורה או ההפלה בן בבוקר בן בערב . ומיד כשיעור משאבו יעזב ידיו וזכה יגלה מהנלמך ש"ז . ומכ"כ אם לינו רוח לישן ה"ף משפחה מושבת מליה . קצב בספר מלעמ' יעקב חתמה כח"ה על רבינו ב"ה שלט כתבו . וזכרה משום הרוב הרובץ אין יכולין להזכר בקר ומוסר שייכו שוגגין ולא יהיו מיוחדין מש"ה לא כהמו . שריי כה"ה וזכ"ר ד"ח ועיין ביד הארן סימן ד' בהגהת הפור : (ג) שוימו כ' . שריי ק"ש הוי"ה המיד נגד עיניו בניקוד כזה ירו"ה וזה עוד שוימו כ' לנגדי המיד וזה הועלת גדול לעיני הירבה

ולמן לוקאור וז' על מה שבי ריגילן לעשות מנחתם של קוף מלוויים לבניהו שישת נקראה כשם שוימו וכשם הוא כבדי שיכיס עכר שנה נתיב ביה ב"ה בעולם בחוק ההפלה מלימם בשם הא"ר נגד עיניו והכני ע"ז כשם דודו הא"י בנאון צל מצוהו כזר שאמר בנימיןו כלה אם לא שוימו וזועמתי ר"ל שונג לנדור שידם ה"ף ביה כשויה ובחופש מחד ע"ז לבי טעני הרוב חייב משאויס כולו והתשפחה כלה כל הונו וע"ד שליטנו כ"ל דף י"ה ע"כ על דעניית חרבהה פן שפרייה עתהונו י"ס וקנן גם כזה לחי נהווי מהפילה לחוב : והארץ דכרי טעם ומלא דמפעלות הגדולים כמניינים על ק"ף ב"ה שנים כה"כ ליה לך כן ולא קפיד רק על חוקן שמעתיין כהדורים מטעמה דעלי וגם על סדני כל לודי מחיקת כשם כלהר עיניו כרוחתי כשם סולכיס לפיגוד

משנה ברורה

(א) לבעוריה גמרא . כי לכך נכחה הלהם כמו שאמר הכתוב כל הנקרה עשמי וככווי ברשאיו ונ' . ול"ף (ח) אם ישיהנו ילדו בחורף לומר ח"ך חטמוד בבוקר כי בקר גדול או ישיהנו בקין לומר ח"ך חטמוד ומשפך ועדיין לא שפעה פשנתן יוהגבר עליו ומל ישתו ויהשבו שפשו אל הים וק"ף לעמוד לכה לפני ח"ך ב"ו כנה הים זכיר ורזי לעמוד בהשכמה לבתי עלמו לפעודהו כ"ס וק"ז בן במו של ק"ז לפני חמ"ה הקב"ה : (ב) כשהח . נש"ה כתב כוד להכיר יום וליילה בחורה או ההפלה בן בבוקר בן בערב . ומיד כשיעור משאבו וזאת נלמד בזמיר כישיבתו והמועדות ופסקיו ודבורי הוה לכו מלך גדול ולא דבורו והנהגתו כיו ברטנו והוא עם חנפי צימו וקרויו בדרשו כמזכר המלך כ"ש כשויסו האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו כמו שגהמר חס יבחר חיס במספרים ואני לא אראנו נפוס ה' מיד וניש אליו הירבה

אז כשנשאו למחור כי כוח משחה על שצמו רוח הסופחה . (ג) ומ"ל חלילה לעמוד כוח חיסור עבוד הכרון כמ"י כגון לעור כצמו מהשתין ע"ז או ליקח מיס השכין חכיר עכר עכ"ה אם לא שברור לו שימן חיבק חמוכסו אחריס וש שפנבלין כזו . אם הירע שהמיס רחוקים ולמי מי שיקרעם אליו נהנו קהה מעשיו הנלמך שהולכיס פחה כהוה מר"ה וכנה השפרי השוכה ע"ז דלם כחירם דעדוק יוהר שילכו בהרוזה שלם להסכוה רוח רפה על ידיו . י"ה דלענין זה המריון כולה ביהה כד' למוח דמי חבל (ד) לין לכמוך ע"ז כ"ה שפעה הדק . הם הירע כשהמיס בליה בחין לו מיס ליפול ידיו ג"ס כראוי להעצור רוח החוכמה הפ"כ (ה) חלילה לו לנפול הד"ה מיס זה עד שיחיר היום חלה יכול מיס זה ינקח ידיו כלל מידי דמנקי ויכרך וילמדו דין הכלמוד והפוסקים : (ו) הלאצור יהפגלין . היינו הפ"י (ו) בלה ישבור זמן הכלה מ"ה מלכ עם הוצור ועיין לקמן סוף סק"ס : (ד) הדוקים . דהיינו שלייר כששם המיד ח"ך כשיה עומד לפני הש"י כי הקב"ה מלא כל הארץ כבודו והנהגתו כשם הבר"י ז"ל שיידי ע"ס הוי"ה המיד נגד עיניו בניקוד ילה כזה ירו"ה חס כוד שוימו כ' לנגדי המיד וזה הועלת גדול עיניו הירבה . ויש שכוין ריגילין מהמח אז לעבות כערוה של קוף מלוויים ובהיה כסידורים ובהמיס כהם שוימו כ' ונ' בן ד' להויהו ובחרי שמוה והמנוס כזה היה יקלה כשם שוימו והבעס כוח כבדי שוימו כזה שיה שיהה בלה בחוק ההפלה מלימם כשהם כרוחתי כשם סולכיס לפיגוד

שיעור הציון

(א) עמוד : (ג) עיין ככ"ה : (ג) פסוק : (ד) כ"ה : (ה) ש"ע של כר"י : (ו) חמ"ב :

(א)

לפיכך פירושו הוּו פרושין שכל קדוש פורש עצמו מדבר שאינו ראוי כמו שיתבאר.

שכ"מ שאתה מוצא גדר ערוה וכו'. ונראה הטעם שאחר ששם קדושה נאמר על פרישה מן עניני הגוף ותאותיו יותר ראוי על גדר ערוה שהם תאות הגוף ביותר, ולכך מי שהוא גוטה אחר זנות יאמר על זה שהוא מעשה בהמה כמו שפירש רש"י בפרשת נשא אצל קמח שעורים לפי שהזנות ענין גופני וזה ענין הבהמה שהיא כולה גוף וחומר ולכך מי שפירש מן הערוה הוא פורש מתאות הגוף החמרי ולפיכך נקרא קדוש ר"ל פרוש מעניני עולם הזה שהוא גוף.

הוּו פרושין מן העריות. אע"ג שלא נזכר בפרשה הזאת העריות המקרא מחובר למה שלמעלה ^{הזאת העריות המקרא מחובר למה שלמעלה} בסוף פרשת אחרי מות שנכתבו העריות אע"ג דרש"י פירש דבר אל כל עדת מלמד שהפרשה זו נאמרה בהקהל ואם כן קאי דבר אל כל עדת וגו' על פרשה זאת לא על פרשה שלפניה יש לפרש דודאי לפרישות עריות צריך ג"כ שלא יבטל הקדושה אם לא יפרוש ג"כ מן שאר עבירות, ולכך פירש הכתוב קדושים תהיו דהיינו שתהיו פרושים מן העבירות הכתובים בפרשה הזאת ואז תהיו קדושים לגמרי, והיינו שאמר רש"י הוּו פרושים מן העריות ומן העבירה והכתוב מחובר למעלה ולמטה, ומ"מ עיקר הקדושה אינה נאמרה רק על פרישות הערוה אלא שאם אינו פרוש מן שאר עבירות הוא מבטל קדושת העריות, ולכך צריך שיהיה עם זה פרישות שאר עבירות וכבר כתבנו זה בפרשת משפטים.

כל אחד מכם. פי' שפתח בלשון יחיד איש אביו ואמו וקאמר תיראו לשון רבים אלא פירוש איש כל אחד מכם והוי רבים. ומדרשו כו'. וא"ת פשיטא הלא הושוו אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ול"ל קרא,

ויש לתרץ דהוי ממעטינן אשה מדכתיב איש, וא"ת א"כ לא לכתוב תיראו לשון רבים ולא כתיב איש והשתא לא הוי ממעטינן אשה, ואין זה קשיא דצריך למעט אשה היכא דלא ספק בידה לעשות ואישמועינן הכתוב שאם אמר האב לאשה לך למקום פלוני להביא דבר זה, והבעל אמר שלא תלך שאל תשמע לאביה כיון דרשות בעלה עליה צריכה היא לשמוע לבעלה ותיראו לשון רבים היינו שנתגרשה או שנתאלמנה דהא ספק בידה לעשות.

כאן הקדים וכו'. פירוש מפני שאין האדם מתירא מן האם כמו מן האב לפיכך הקדים מוראה שצריך לאמץ במצוה זאת שלעולם בכל מצוה שאין האדם זריו בה מעצמו מלמד לך הכתוב שצריך האדם לזרז בה והמצוה שהיא מזורז בה מעצמו בטבע אינו צריך כ"כ להיות זריו בה.

מפני שמשדלתו בדברים. פירוש מפתה אותו בדברים טובים תרגום של מפתה משדל.

סמך שבת למורא אב וכו'. אין הפירוש מפני שכתוב אחריו ואת שבתותי תשמרו נפקא לן דהא בפרשת ויקהל כתב רש"י הקדים שמירת שבת למלאכת המשכן לומר לך שאין מלאכת המשכן דוחה שבת ובפרשה זאת כתיב את שבתותי תשמרו ומקדים תיראו וילפינן שאין בנין מקדש דוחה שבת והקדים הכתב שמירת שבת לכך נראה לפרש בכלם שה שלכך סמך שניהם יחד, לומר לך כי עם המורא יהיה מקויים השבת ואם יהיה השבת נדחה מפני המורא אם כן לא יהיו מקויימים יחד, והכתוב אמר איש אמו ואביו תיראו ושבתותי תשמורו אבל אם יהיה המורא נדחה והשבת מקויים אין כאן דחייה שהרי הוא ואביו חייבים בכבודי אם כן אין ראוי על האב שיבקש כבודו נגד כבוד השם ואם מבקש כבודו נגד כבוד השם אין ראוי לכבוד דכתיב ונשי

וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם, עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום, ושנאה לרבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע, והם העמידו התורה באותה שעה. חנא, כולם מתו מפסח ועד עצרת. אמר רב חמא בר אבא ואיתימא רבי חייא בר אבין, כולם מתו מיתה רעה, מאי היא, אסכרא. עד כאן. פירוש, כי בתורה נאמר בה⁶¹³, ארך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד, וכאשר לא נהגו כבוד בתורה, גיטל מהם גם כן אורך ימים. ומה שאמר שמתו מפסח ועד עצרת, יש לפרש, כי הזמן הזה מפסח ועד עצרת מורה על כבוד התורה. כי הספירה ארבעים ותשעה יום עד מתן תורה, כי התורה היא מתעלה עד שער החמשים. ולפיכך הספירה זו שבועות, מדריגה אחר מדריגה עד שער החמשים⁶¹⁴. והם לא נתנו כבוד לתורה לנהוג כבוד בחבריהם, כמו שיש לתורה התעלות, כמו שמורה עליו ימי הספירה שיש לתורה התעלות עד שער החמשים, ולפיכך מתו מפסח ועד עצרת דווקא. ומתו גם כן שלשים ושנים ימים, כמנין כבוד שהוא ל"ב, מפני שלא נהגו כבוד זה בזה. ובל"ג בעומר שהוא י"ח אייר פסקו⁶¹⁵, כי אייר מספרו ארך, וי"ח בחודש שהוא חי, דהיינו ארך חי, באותו יום פסקו מלמות, כי התורה היא ארך חי בימינה. וכאשר קבלו עונשם כמספר כבוד, אז חזר להם מיום י"ח אייר שהוא כמספר ארך חי, אריכת ימים, שנאמר בתורה⁶¹⁶, ארך ימים בימינה. אף על גב דאמר שמתו מפסח ועד עצרת, מכל מקום הגזירה פסקה בל"ב בעומר, שלא חלה עוד אחד, רק אותם שחלו קודם מתו לאחר ל"ג בעומר.

ועוד יש לך לדעת, כי הכבוד נקרא אור, דכתיב⁶¹⁷ והארץ האירה מכבודו. וידוע, כי אין הזיו ואור בעולם רק מפסח ועד עצרת, שאז האור הוא זך וטוב⁶¹⁸, לכך נקרא חדש אייר זיו⁶¹⁹, מפני שאותו זמן הזיו והאור בעולם, והתורה נתנה בעצרת שהוא סוף הזמן שהוא זיו. וכל זה מורה על כבוד ואור התורה, והם לא נהגו כבוד בחבריהם שהם תלמידי חכמים יודעי התורה, לכך מתו בזמן הזה. ומתו במיתה אסכרה, ידוע, כי מיתה

(613) משלי ג טו. וראה למעלה פרק ו הערה 277, ובמקורות שציינתי שם.

(614) וראה למעלה פרק א הערה 64, ובמובאות הנזכרות שם.

(615) ראה בשו"ע או"ח סי' תצג סעיף ב, ובביאור השיטות השונות, בנושאי כלים שם.

(616) משלי שם.

(617) יחזקאל מג ב. וראה בגבורות ה' פרק כד עמ' קג סוף ד"ה ויאמר אנכי; שזכה (משה) לקלסתר פנים, שהיה האור האלקי שהוא כבוד אלקים על פניו. כאשר הוא נוהג בצניעות וכבוד, בא לו הכבוד הפנימי הוא אור אלקים, על פניו. כי הכבוד הוא אור, והארץ האירה מכבודו, והבן זה היטב מאד. עכ"ל. וראה בנצח ישראל פרק טז עמ' צא, ובבאר הגולה באר רביעי עמ' פה ד"ה ויש לפרש.

(618) ראה בירושלמי ראש השנה א ב; בירח זיו, שבו זיוו של עולם, הצמחים ניכרין והאילנות ניכרין. ובבמדבר רבה לד יא; היה להם אויר יפה כמו הפסח ועד העצרת. וראה עוד ר"ה יא א.

(619) מלכים א ו פסוקים א. לו.

מבוא

הכבוד שהוא ענין רוחני שייך לחכמה הנבדלת מן החומר, שכן החומר השפל ראוי לחרפה ולא לכבוד. ולכן, גם הזקנה שבה האדם מתרחק מן הגשמיות, ראויה לקימה ולהידור.

תלמידי חכמים, להבדיל משאר החכמים, הם בבחינת עצם התורה ממש, ולכן הקם בפניהם ומכבדם, הרי הוא כמכבד את התורה. ומכאן כוחם, למעט את עונש המלקות שבתורה מארבעים לל"ט מלקות.

כבר למדנו, כי הדבקות בת"ח צריכה להיות בגוף בנפש ובממון. והנה, האשה שהיא עיקר הבית, היא המבחינה באפיו של האורח. ולכן, האשה היא שהכירה בקדושתו של אלישע, בזה שלא ראתה זבוב עובר על שולחנו, וזו מעלתו הרוחנית, או שלא ראתה בו קרי, וזו טהרתו הגופנית. ולכן, יש אומרים שעשתה לו עליה מיוחדת, כדי לציין את מעלתו העליונה. ויש אומרים, שחלקו עברו את האכסדרא, כדי להדגיש את הפער שבינו לבין שאר בני אדם. וזאת, משום שהמארח ת"ח בביתו, כאילו הקריב קרבן תמיד. שקרבן זה מדגיש את תמידיותה של התורה, וקביעותה של ההשגחה העליונה. ועוד, שהתמיד מדגיש את הנצחיות של מה שלמעלה מן הזמן.

ההולך ללמוד תורה, הרי הוא מבקש ה' ונמשך אחריו כטפל הדבק בעיקר. והמארח ת"ח בביתו ושומר עליו, נמצא הוא עצמו נשמר ומוגן משמים. ועוד, שדביקות בת"ח הוא דבקות גוף בנפש וחומר בצורה. ואם גרם הדבר למצרים הרשעים שיש לקרבם, משום שנתנו אכסניא לישראל, המארח ת"ח על אכו"כ. ועוד, שת"ח ששכלו נבדל מהחומר, הוא המעורר את שפע הברכה מלמעלה לרדת לעולם, וכן כל המארח ת"ח בתוך ביתו.

קדושת הכהונה קשורה לגוף, ולכן היא עוברת בירושה מאב לבן. אולם, קדושת התורה היא שכלית, ואינה עוברת בירושה. ולכן, ממזר ת"ח קודם לכהן גדול עם הארץ, שכתר תורה גדול הוא מכתר כהונה. וגוי העוסק בתורה, שאין לו קדושת הגוף הרי הוא ככהן גדול.

כבוד חכמים ינחלו⁵¹⁷, ר"ל, הכבוד ראוי אל החכמים העוסקים בתורה. ובמדרש⁵¹⁸,

דיהי יעבץ נכבד מאחיו⁵¹⁹, אמר ריש לקיש, קרא מראש דברי הימים אדם אנוש עד יעבץ

(517) משלי ג לה. וראה למעלה הערה 383 ובמקורות שצינתי שם, ובדרשה לשבת שובה עמ' יג.

(518) ילקו"ש לדבהי"א רמו תתרעד, ותנחומא תצוה ט. וראה בדרך חיים פרק ד עמ' תכא

הערה 223. (519) דבהי"א ד ט.

ואי אתה מוצא כבוד, וכשאתה מגיע עד יעבץ כתיב ויהי יעבץ נכבד מאחיו, לפי שעסק בתורה. הוי, כבוד חכמים ינחלו, וכסילים מרים קלון. וכבר בארנו זה, אצל המכבד את התורה במסכת אבות 520. וכל זה, כי הכבוד מתיחס אל אשר הוא רחוק מן החמרי, כי החומר הוא בעל גנות וחרפה, כי מצד החומר נמצא הזנות ושאר גנות, ואילו השכל הנבדל מן החומר הוא הכבוד. ולפיכך ראוי לנהוג כבוד בחכמים, עד שאמרה תורה 521, מפני שיבה תקום והדרת פני זקן. וחיבר בעל שיבה גם כן עם זקן, מפני שהשיבה מפני זקנתו מסולק מן הגשמי החמרי לעת זקנתו, עד שהוא קרוב להיות נבדל מן הגשמי, ולפיכך ראוי אל הכבוד ג"כ, שכל אשר מסולק מן החמרי הוא ראוי אל הכבוד 522. ומפני כך נקרא יניק וחכים גם כן בשם זקן 523, ואין זקן אלא שקנה חכמה 524, וכל זה, מפני שבעל החכמה מסולק מן הגשמי וכן הזקן בימים, ושניהם ראויים אל הכבוד.

ובפרק בתרא דמכות 525, אמר רבא, כמה טפשי שאר אנשי, דמקמי ספר תורה קיימי ולא קיימי קמי גברא רבא, שהרי התורה אמרה 526 ארבעים יכנו, ואתו רבנן ובצרי חדא. עד כאן. בא להודיע על מעלת החכם, שלא יאמר האדם כי בעל התורה הוא כמו שאר אדם, ואין שם תורה נקרא עליו רק אדם שיודע תורה. ודבר זה אינו, רק כי התלמיד חכם כמו עצם התורה, ויש לו דמיון גמור אל התורה 527. ובודאי דבר זה הוא הטעם שאמרה התורה 528, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. כי החכמים הם עצם התורה גם כן, וכמו שגזר השם יתברך ונתן התורה לישראל, כך נתן החכמים, והם גם כן עצם התורה כי לא דבר רק הוא דבריהם, ואין כאן מקום להאריך והארכנו במקום אחר 529. ובפרק חלק 530, המבזה תלמיד חכם הוי מגלה פנים בתורה, כי התלמיד חכם הוא עצם התורה. ומביא ראיה כי החכמים הם עצם התורה, שאם לא כן, לא היה בידם כח למעט מן ארבעים מכות. אפילו יש בידם דרש, מכל מקום אם לא היו החכמים עצם התורה, אין ראוי לפחות דבר מן התורה על ידי החכמים שדרשו או קבלו כך, כי הם פוחתים מן

(520) דרך חיים שם.

(521) ויקרא יט לב. וראה בדרך חיים עמ' תפט הערה 546, תפארת ישראל עמ' קצג הערה 530, וגבורות סוף פרק ט עמ' גט.

(522) כנ"ל פרק ח הערה 390.

(523) קידושין לב ב, כר' יוסי הגלילי.

(524) שם.

(525) כב ב. וראה במהרש"א שם, ובדרך חיים עמ' תכב הערה 226, ובתפארת ישראל סוף פרק סט עמ' תקמ הערה 2527—2528.

(526) דברים כה ג. וראה בבאר הגולה סוף באר ראשון עמ' כא—כב.

(527) ראה למעלה הערות 353, 344, ולהלן הערות 599, 665.

(528) שם יז יא.

(529) כנ"ל, בהערות הנזכרות בהערה 527. וראה להלן נתיב השלום פרק א הערה 95.

(530) סנהדרין צט ב. וראה להלן פרק יב הערה 591 ואילך, ובתפארת ישראל עמ' קעד—קעה.

משנה מסכת אבות פרק ו' משנה ב

אמר רבי יהושע בן לוי בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף שנאמר נזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם ואומר והלוחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות אל תקרא חרות אלא חירות שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה וכל מי שעוסק בתורה תדיר הרי זה מתעלה שנאמר + במדבר כ"א י"ט + וממתנה נחליאל ומנחליאל במות:

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך תקליטור פרויקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

**שמות
פרק לב**

א וַיֵּרָא הָעָם כִּי בִשֵׁשׁ מִשֶּׁה לָרֹדֶת מִן הַהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמ עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים
 אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי זֶה מִשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מָה הָיָה לוֹ: **ב** וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
 אֶהֱרֹן פְּרָקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהִבִּיאוּ אֵלַי: **ג** וַיִּתְּפְּרְקוּ כָל הָעָם אֶת
 נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל אֶהֱרֹן: **ד** וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיִּצַר אֹתוֹ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מִסֹּכָה
 וַיֹּאמְרוּ אֵלָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלִינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: **ה** וַיֵּרָא אֶהֱרֹן וַיְבֹן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו וַיִּקְרָא אֶהֱרֹן
 וַיֹּאמֶר חַג לַיְיָ מִחֹר: **ו** וַיִּשְׁכְּימוּ מִמַּחֲרַת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגָּשׁוּ שְׁלָמִים וַיִּשָּׁב הָעָם לֶאֱכֹל וְשָׂתוּ וַיִּקְמוּ
 לְצַחֲקוֹ: **ז** וַיְדַבֵּר יי אֶל מִשֶּׁה לֵּאמֹר כִּי שָׁחַת עַמֶּךָ אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: **ח** סָרוּ מִהָר מִן הַדָּרָה
 אֲשֶׁר צִוִּיתֶם עֲשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסֹּכָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ וַיִּזְבְּחוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלִינוּ
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: **ט** וַיֹּאמֶר יי אֶל מִשֶּׁה רְאִיתִי אֶת הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם קִשָּׁה עֲרֵף הוּא: **י** וְעַתָּה הִנֵּיחָה
 לִי וַיִּחַר אַפִּי בָהֶם וְאֶכְלֶם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגֹי גְדוֹל: **יא** וַיַּחֲלֵם מִשֶּׁה אֶת פָּנָיו יי אֱלֹהֵיו וַיֹּאמֶר לְמָה יי
 יַחֲרֶה אַפֶּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גְּדוֹל וּבְיַד חֲזָקָה: **יב** לְמָה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לְאֹמֶר
 בְּרַעַה הוֹצִיאֶם לְהָרַג אֹתָם בְּהָרִים וּלְכַלְתֶּם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה שׁוּב מִחֶרְוֹן אַפָּךָ וְהִנַּחֶם עַל הָרַעַה
 לְעַמֶּךָ: **יג** זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּדָ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אַרְבָּה אֶת
 זִרְעֶכֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲתָן לְזִרְעֶכֶם וְנָחֳלוּ לְעַלְמִם: **יד** וַיִּנַּחֶם יי עַל
 הָרַעַה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: **טו** וַיִּפֹּן וַיֵּרֶד מִשֶּׁה מִן הַהָר וַשְׁנֵי לַחַת הַעֲדוֹת בְּיָדוֹ לַחַת כְּתָבִים
 מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים: **טז** וְהִלָּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הַמָּה וְהַמְכַתֵּב מִכְּתַב אֱלֹהִים הוּא
 חֲרוֹת עַל הַלָּחַת: **יז** וַיִּשְׁמַע יְהוָשִׁעַ אֶת קוֹל הָעָם בְּרַעַה וַיֹּאמֶר אֶל מִשֶּׁה קוֹל מְלָחָמָה בַּמַּחֲנֶה: **יח**
 וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוּת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוּת חִלּוּשָׁה קוֹל עֲנוּת אֲנֹכִי שָׁמַע: **יט** וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל
 הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת הָעֵגֶל וּמַחֲלַת וַיִּחַר אֵף מִשֶּׁה וַיִּשְׁלַח מַיְדוֹ אֶת הַלָּחַת וַיִּשְׁפֹּר אֹתָם וַיַּחַת הָהָר: **כ**
 וַיִּקַּח אֶת הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר דָּק וַיִּזֶר עַל פְּנֵי הַיָּם וַיִּשַׁק אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
כא וַיֹּאמֶר מִשֶּׁה אֶל אֶהֱרֹן מָה עָשִׂה לָּךְ הָעָם הַזֶּה כִּי הִבֵּאתָ עָלָיו חֲטָאָה גְדֹלָה: **כב** וַיֹּאמֶר אֶהֱרֹן אֶל
 יִחִיר אֵף אֲדַנִּי אֶתָּה יָדַעְתָּ אֶת הָעָם כִּי בָרַע הוּא: **כג** וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי
 זֶה מִשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מָה הָיָה לוֹ: **כד** וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זָהָב הַתְּפָרְקוּ
 וַיִּתְּנוּ לִי וְאִשְׁלַכְהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה: **כה** וַיֵּרָא מִשֶּׁה אֶת הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי פָרַעַה אֶהֱרֹן
 לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם: **כו** וַיַּעֲמֵד מִשֶּׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִי אֵלֵי וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לְוִי: **כז**
 וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר יי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ חֶרְבּוֹ עַל יָרְכוֹ עֲבָרָיו וְשׁוּבוּ מִשַׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה
 וְהָרְגוּ אִישׁ אֶת אָחָיו וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת קָרְבּוֹ: **כח** וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי לְוִי כַּדְּבַר מִשֶּׁה וַיִּפֹּל מִן הָעָם
 בַּיּוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ: **כט** וַיֹּאמֶר מִשֶּׁה מִלֹּאזֵי יַדְכֶם הַיּוֹם לַיְיָ כִּי אִישׁ בָּבְנוּ וּבְאָחָיו וְלִתְת
 עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרַכָּה: **ל** וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיֹּאמֶר מִשֶּׁה אֶל הָעָם אֲתֶם חֲטָאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה וְעַתָּה אֶעֱלֶה
 אֶל יי אוֹלֵי אֲכַפְרָה בְּעַד חֲטָאתְכֶם: **לא** וַיִּשָּׁב מִשֶּׁה אֶל יי וַיֹּאמֶר אֲנִי חֲטָאָה הַזֶּה חֲטָאָה גְדֹלָה
 וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב: **לב** וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חֲטָאתָם וְאִם אֵין מַחֲנֵי נֹא מִסְפָּרָה אֲשֶׁר כְּתַבְתָּ: **לג**
 וַיֹּאמֶר יי אֶל מִשֶּׁה מִי אֲשֶׁר חֲטָא לִי אֶמְחֹנּוּ מִסְפָּרֵי: **לד** וְעַתָּה לָּךְ נָחָה אֶת הָעָם אֶל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָּךְ
 הִנֵּה מִלֹּאזֵי יָלַךְ לְפָנֶיךָ וּבַיּוֹם פָּקְדֵי וּפְקֻדֹתַי עֲלֵהֶם חֲטָאתָם: **לה** וַיִּגַּף יי אֶת הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת
 הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶהֱרֹן:

(בסוף המסע אליו נאמן)

שמות רבה (וילנא) פרשת משפטים פרשה לב סימן א

א הנה אנכי שולח מלאך הה"ד (שם/תהלים/ פב) אני אמרתי אלהים אתם אלו המתינו ישראל למשה ולא היו עושים אותו מעשה לא היתה גליות ולא מלאך המות שולט בהן, וכה"א (שמות לב) והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות, מהו חרות ר' יהודה ור' נחמיה, ר' יהודה אומר חירו' מן גליות, ור' נחמיה אומר חירות ממלאך המות

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך תקליטור פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

בעת רצון, כשעלה למרום, והקב"ה היה אומר חוה, דיש במשמעו חויה בישא, א"ל, ריבוניה דעלמא, מאי חוה, כלומר, בעת הזו יבוער הנחש חויה בישא ואת רוח הטומאה יעביר מן הארץ, וא"ל הקב"ה, דיש במשמע, אם כל חי, דהם הצדיקים, שהצדיק נקרא חי, וא"ל משה רבינו ע"ה, א"כ תקראנה חיה, לשון ברור, והשיב לו הקב"ה, חוה במספר קטן אם כל חי, רמז לו, שיחטאו וישלוט הנחש, רק צדיקים מועטים לא ימשכו אחר היצה"ר, כר"א בר"ש ורבי, וכיוצא, שגופותיהם טהורים, ובני עליה הנם מועטים, וזהו מספר קטן אם כל חי, רמז, שמועטים ומספרם קטן הם הצדיקים שלא ישלוט הנחש בגופם, כדבר האמור:

ובזה נבא למשנתנו, ונקדים מ"ש הרב כלי יקר,

פרשת תשא על פסוק, פסל לך שני לוחות

אבנים כראשונים, וכתבתי על הלוחות את

הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר

שכרת, והיה נכון לבקר, שהכונה, אותם הדברים

עצמם אשר היו על הלוחות הנשברות אשר פרחו

מהם יוקבעו כאן, וזה שאמר, חרות על הלוחות,

ולא בלוחות, ע"ש שהארץ, וכלפי מה שאמר, כל

מי שאינו עוסק וכו', גמר אומר בהאי קרא,

ואומר, והלוחות מעשה אלהים וכו', והענין,

שכשחטאו בעגל ופשתה המספחת וחזר העולם

לקלקלו, כתיב, ויתנצלו בני ישראל את עדיים

מהר חרב, ואריב"ל, בכל יום ויום בת קול יוצאת

מהר חרב, ששם נתנצלו את עדיים כשעשו

העגל, והכתוב נקט בו בפרק הר חרב, בכל יום

ויום, בין יום שקורין מעט ושאר היום בלי צורך

מתבטלים, בין יום שאינן קורים כלל, בת קול

יוצאת מהר חרב זאת אומרת, אוי להם לבריות

מעלבונה של תורה, שכל מי שאינו עוסק בתורה

נקרא נזוף, תכף שולטים האומות על ישראל ויש

שעבוד מלכיות, דלהכי שיבר משה רבינו הלוחות

כדי שיהיה גלות ויתפרד היצה"ר ויוכנע, וזה

שאינו עוסק בה נקרא נזוף, והוא למקרה ופגע

לכל, וכי תימא, גם אם יעסקו כתורה, השתא

דנשתברו הלוחות איכא שעבוד מלכיות, לזה

הביא האי קרא, והלוחות מעשה וכו', וקשיא

ליה, דהול"ל חרות בלוחות, ומדכתיב על

שום מקרה ממקרי הגופות, וזה, שלא המשיכו עליהם היצה"ר וסטרא דמסאבותא, הוא המגשים הרוחני, ומטמא הטהרות ומפגל הקדשים. ואדה"ר, תפוח עקבו מכהה גלגל חמה, ובהיות נפשו דבקה בקונו, ורוחו ונשמתו אליו יאסוף, הנה היא מאירה בגופו, דמיון האור המזהיר בספיר, וכאשר חטא נתעבה ונתגשם ונפגל וניטמא, והוצרך למיתה אשר שם סטרא דמסאבותא, ונטמן בעפר, כי נחש עפר לחמו, ותתמעט הטומאה ונגרע היצה"ר. והמיתה תקון גדול לאדם, ובזה ניחא, מ"ש הוא ית', ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים וכו', אשר יראה, כי לא יחפוץ הוא ית' בחייו, וההפך מבואר, דכתיב, וכחרת בחיים שוכו וחיו וכו', אבל אם יחיה בעודו ביצה"ר ימות מיתה נפשית כי לא תפרד הטומאה מהנפש, ובמותו יחיה, שיתבטל היצה"ר והטומאה תתבער והנפש תתטהר. ולכן, הטוב לו שיגורש מג"ע ולא יאכל מעץ החיים. ובזה יתבאר, מה זאת עשה משה רבינו ע"ה להוריד הלוחות מאחר שא"ל כי שחת עמך, ולמה הביאם, ולא הניחם שם עד עשות נקמת ה' בעובדי העגל, ואח"כ יעלה ויביא הלוחות. אמנם, אמרו רז"ל, כי אם היינו זוכים אל הלוחות הראשונות לא שלטה עלינו אומה ולשון, ואמרו, חירות ממלאך [המות] חירות משעבוד מלכיות. ומאחר דעון העגל לא יכופר אלא בשעבוד מלכיות או בגהינם, ואם הלוחות ההם יותנו א"א לשלוט בנו אומה ולשון, ותמיד עון העגל על עמדו, ובשבירת הלוחות אנו מעותדים לשעבוד מלכיות, וסר עוננו וחסאתנו תכופר. וזה טעם מ"ש בעת רעה ההיא, והלוחות וכו', חרות וכו', כי זה טעם לשבירתם, עכ"ל בקצור:

ועל פי דבריו אפשר להבין מאמר ילקוט

ראובני דף ח"י, כשעלה משה למרום מצאו

להקב"ה שהיה אומר חוה, א"ל, רבוניה דעלמא,

מאי חוה, א"ל, כי היא היתה אם כל חי, א"ל,

רבוניה דעלמא, א"כ תקראנה חיה, א"ל, חוה

במספר קטן אם כל חי, עכ"ל, והוא תמוה.

ועמ"ש בענינותנו לעיל דרוש ט"ז בס"ד. אמנם,

משה רבינו ע"ה, ידע, כי בקבלת התורה משם

יפרד היצה"ר, והוא חירות ממלאך המות, ולכן,

פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים, ואכתוב על הלוחות את הדברים וכו', כלומר, אותם הדברים עצמם שפרחו מהראשונים אקבעם כאן בשניות. כמ"ש הרב כלי יקר. ומזה, דהדברים פרחו, ועתה הן הן הדברים הנקנים בשניות תגלה ותראה צדקתך, אשר שברת, יישר כחך ששברת. כמשז"ל, דברשות עשית. מכי חזיתנהו אותיות פורחות וכונתך לטובת ישראל כדי שיהיה גלות הדומה ללילה, ותתום חלאת זוהמת העגל. ומעתה, היה נכון לבקר, תשועת ה' כאור בקר האיר ממזרח, והכל מתוקן:

ועל פי זה אפשר להסמיק הדבר בגומרה של תורה וריש תורה, ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, והארץ היתה תהו וכו', ואמרו רז"ל, והביאו דש"י, ולכל היד החזקה, שקבל התורה בלוחות בידיו. ולכל המורא הגדול, נסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא. לעיני כל ישראל, שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם וכו'. וכב"ר אמרו, והארץ היתה תהו, זה אדם הראשון שהיה ללמה ולא כלום. עוד דרשו, תהו, ככל. ובהו, מדי. וחשך, יון. על פני תהום, אדום, ע"ש באורך. ועפ"י דברי הרב מהר"ש בן אלקבץ הנתנין למעלה, דענין שכירת הלוחות, ואדם הראשון שלא אכל מעץ החיים ונתגרש, וענין הגלות ודור המדבר, רוח אחד להם, שהכל לטובה ולתקנתם, וזהו שאמר, לכל היד החזקה, שקבל התורה בלוחות בידיו, ועם שעשו העגל לא היה מעכב שלא יוריד הלוחות. ולכל המורא הגדול, רמו למדבר, שדור המדבר נשאר שם להשלים חסרונם והיצה"ר יתאכל מהם, כמ"ש בזהר. אשר עשה משה לעיני כל ישראל, ששבר הלוחות, והיה לטובתם של ישראל שיהיה להם תקון בשעבוד מלכיות להתיק הזוהמא ושיהיה הגוף זך ובהיר, והוא תכלית כונת הבריאה, וז"ש, נעוץ סופה בתחילתה, בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, והרמוז על הנשמה והגוף הנקר' שמים וארץ, כמשז"ל, יקרא אל השמים מעל, זו הנשמה, ואל הארץ, זה הגוף. וזה רמוז בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ.

הלוחות, מוכח דהיו הדברים קבועים על הלוחות ופרחו האותיות, והם עצמם היו בלוחות שניות, וכמ"ש הרב כלי יקר, וא"כ, מאי אמר חרות, ולז"א, אל תקרי חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, ואמר בלשון שלילה, כלומר, דבלוחות ראשונות היה חירות לגמרי לכל ישראל, חירות ממלאך המות משעבוד מלכויות, אבל עתה אחר העגל אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, דאהניא ליה לינצל משעבוד מלכויות, וגם אם יעסוק בתורה לשמה, כדת מה לעשות, יהיה בן חורין מסט"א. שיהיה גופו זך ונקי, כמו שמצינו בר"א בר' שמעון ורבי זולתם, דהשתא החירות נתקיים בלומדי תורה דוקא, וכמ"ש רבי פ"ק דבתרא, אין פורענות בא אלא בשביל ע"ה. ולפי שדבר זה הוא רחוק ולא ימצא דגופו יהיה זך ונקי כי אם לגדולי הדורות, לזה סיים, וכל העוסק בתורה ה"ז מתעלה, דעכ"פ לא יצא נקי מהיותו בן חוקין בצד מה, כל מי שעוסק בתורה, באיזה אופן שיהיה:

ודברי הרב הרשב"א הלוי הנז' הם נכונים גם לפי מ"ש רז"ל דטעם ששיבר משה רבינו הלוחות היה כדי שידונו כפנויה ולא ידונו כאשת איש, ולפ"ז, הלוחות הם הקדושים, ומוכרח דמשה רבינו ע"ה שליח הובאה, ומשו"ה שברם ולא הגיעו ליד הכלה והיא פנויה, דאי ס"ד היה שליח קבלה, א"כ בקבלתו הלוחות בשמים כבר נתקדשו ישראל ומאי אהניא מה ששיבר הלוחות, אלא ודאי שליח הובאה היה ולא חיילי קדושים עד שיתנם לישראל, ולהכי שברם. והשתא חיילא בכולל חקירת הרב הנז', דהי"ל להניח אותם בשמים ולירד ולנקום נקמת העובדים העגל ואח"כ יחזור ויטלם, ופריק שפיר:

ועדיין חקרו המפרשים, דמ"מ מה זאת עשה לזלזל בלוחות ולשברם, והלוחות מעשה אלהים המה, ותירצו, כי ראה משה רבינו ע"ה האותיות פורחות ולא נשאר אלא האבנים ומזה ידע דרצונו יתברך שישברם. ובאבות דר' נתן פ"ב, כמה תנאי סברי, דהקב"ה אמר לו שישברם, ע"ש. וכזה אפשר לפרש פסוק הנז'.

חלה. ואיכא למתמה עובא למה יאל כוזת מלפניו להעניס עונש ועל מה שאמר א מאי ניהו וכו' לומר שאין מברכין בתורה גדול ורס כזה על שלא נרכו צמורה חלה שהוא לכאורה עברה תחלה. כתב שם הר"ן (ד"ה דער זה) בשם ה"ר יונה דקרא הכי קלה ונראה לכוננו יתברך מעולם היתה שניה עוסקים צמורה כדי שתעלם נשמתינו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מולא המורה ולכן נתן הקב"ה מורת אמת לישראל צמתנה שלא תשכח מאתנו כדי שתתדבק נשמתינו וגופינו ברמ"ח איברים ושס"ה גידין ברמ"ח מזוות עשה ושס"ה לא תעשה שצמורה ואם היו עוסקים צמורה על הכוונה הזאת היו המה מרכזה והיכל לשכינתו יתברך שהיתה השכינה ממש נקראת כי היכל ה' המה וצקרבט ממש היתה השכינה קוצעת דירתה והארץ כולה היתה מאירה מטעמו וצוה יהיה קישור לפמליא של מעלה עם פמליא של מטה והיה המשכן אחד ^{לכל עמא שבערו חוק זה שלא עסקו צמורה כי אם לנורך הדברים} הגשמיים להנחתם לידע הדינים לנורך משא ומתן גם להחגאות להראות חכמתם ולא נחוונו להתעטם ולהתדבק בקדושת ורוחניות המורה ולהמשיך השכינה למטה בארץ כדי שחעלה נשמתם למדרגה גדולה אחרי מיתתם הנה צוה עשו פירוד שנתחלקה השכינה מן הארץ ועלתה לה למעלה והארץ נשארה בגשמיותה עלי קדושה וזה היה גורם חורבנה ואבירתה והוא אמרו מי האיש החכם וגומר על מה אבדה הארץ וגומר ויאמר ה' על עונם את חורתי אשר נתתי לפניהם וגומר ואמר חורתי מורת אמת אשר נתתי צמתנה שלא יהיו למדין ואוכתין וגם פירשתי להם טעם כל הדברים ופירושיהם וזהו אשר נתתי לפניהם כשלתן ערוך וכו' וכמו שכתבו רבותינו ז"ל (עירובין נד: מילתא ריש משפטים) על פסוק (שמות כא א) ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם וכוונתי שיתקשרו בעלם קדושת חורתי מורת אמת והשכינה תהא שורה בקרבם והמה עזבו את חורתי ולא הלכו זה פירוש חללת ההליכה צרוחיות המורה ממדרגה למדרגה כדי שתתדבק הנשמה בעצמות קדושת המורה לא הלכו זה דהיינו לא הלכו זה לשמה צעיה שצאו לפחות בעסק המורה ולכרך לפניו יתברך ולהודות לו על נתינת המורה לעמו ישראל כדי שיהיו דברים נקדושתה וצמינתו יתברך והוא המכוון בצרכה אשר צונו על אשר קרבנו לפני הר סיני ונתן לנו חורתי הקדושה כלי חמדו שהיה משתעשע זה בכל יום כדי שתתדבק נשמתינו בעצמות קדושת המורה ורוחניותה ולהוריד השכינה בקרבנו לא הלכו זה לעסוק בדברי תורה לשמה כי צוה נעשו שנתחלקה השכינה מן המחוונים ואלו אבדה הארץ נחתה כמדבר. מצלי עוצר נסתלקה השכינה לגמרי מן הארץ ועלתה לה למעלה וכן היא גירסת רב אלפס (ברכות ה:) ולומדי תורתך לשמה וצוה ראוי להגיה בעדורים: ג וצוםחא אשכנזית לעסוק בדברי תורה וכו'. נראה דלפי שיעקר ההצטחה שהצטיינו הוא יתברך לא היתה אלא על עסק המורה הוא העמל והטורח כמו שכתבו (ויקרא כו ג) אם צמקותי חלכו שמהיו עמלים צמורה שבעל פה על מנת לשמור ולקיים ונתתי בשמיכם

זאת ואשר דבר פי יי אליו ויגידה על מה אבדה הארץ. דבר זה (ג) נשאל לחכמים ולנביאים ולמלאכי השרת ולא פירושוהו עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו. שנאמר (שם יב) ויאמר יי על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה. (ד) היינו ולא שמעו בקולי היינו ולא הלכו בה אמר רב יהודה אמר רב לומר שאין מברכין בתורה תחלה: ב (ה) וצריך לברך למקרא למדרש למשנה ולתלמוד: ה—(ו) וזו נוסחה ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על דברי תורה. ונוסחא אשכנזית לעסוק בדברי

ב וצריך לברך למקרא למדרש ולמשנה ולתלמוד. הכי אסיקנא בסוף פרק קמא דברכות (יא:):
 ג כתב ה"ר דוד אבודרהם (עמ' לב) שאם השכים לכתוב דברי תורה קודם חפלה חייב לברך ברכת המורה כמו ללמוד רק שלא יהא כותב דברי הרשות: [בדק הבית] ועיין בדברי האגור שאכתוב לקמן (גכ. ד"ה כתב האגור) [עד כאן]: ונסימן שקודם זה (סוף הסימן) כתבתי אם יכול לומר פסוקים דרך ריגוי ומחוייבים עד שלא יברך ברכת המורה:
 ה וזו נוסחה אשר קדשנו במצותיו וצונו על דברי תורה. פשוט שם וכתב הרא"ש (ברכות פ"א סי' ג) ויש מקומות שאומרים לעסוק בדברי תורה וה"ר יונה (ברכות ה:) ד"ה מאי מצרך) כתב שצנוסחאות מדוייקות מאלו על דברי תורה וכתב ה"ר דוד אבודרהם (עמ' מג) שיותר נכון לומר על דברי תורה לפי שהוא כולל עסק הלימוד ועשיית המצות וכן כתב אבן הירמי (המהג"ה ה' חפלה סי' י) כלומר דלילו לעסוק בדברי תורה אינו אלא על קריאת המורה ולי נראה דיש לדחות לדבריה מהאי טעמא גופיה עדיף טפי לברך לעסוק בדברי תורה שהיא ברכה מיוחדת לקריאת המורה שהוא צא לעסוק זה עכשיו מלבדך על דברי תורה שכולל ג"כ עשיית המצות שאינו צא עכשיו לעשותם ולכשיעשם מצרך על כל מצוה ברכה המיוחדת לה. ומכל מקום נוסחת הרמב"ם (חפלה פ"א ה"י) היא על דברי תורה:

ב וצריך לברך למקרא למדרש ולמשנה ולתלמוד. הכי אסיקנא בסוף פרק קמא דברכות (יא:):
 ג כתב ה"ר דוד אבודרהם (עמ' לב) שאם השכים לכתוב דברי תורה קודם חפלה חייב לברך ברכת המורה כמו ללמוד רק שלא יהא כותב דברי הרשות: [בדק הבית] ועיין בדברי האגור שאכתוב לקמן (גכ. ד"ה כתב האגור) [עד כאן]: ונסימן שקודם זה (סוף הסימן) כתבתי אם יכול לומר פסוקים דרך ריגוי ומחוייבים עד שלא יברך ברכת המורה:
 ה וזו נוסחה אשר קדשנו במצותיו וצונו על דברי תורה. פשוט שם וכתב הרא"ש (ברכות פ"א סי' ג) ויש מקומות שאומרים לעסוק בדברי תורה וה"ר יונה (ברכות ה:) ד"ה מאי מצרך) כתב שצנוסחאות מדוייקות מאלו על דברי תורה וכתב ה"ר דוד אבודרהם (עמ' מג) שיותר נכון לומר על דברי תורה לפי שהוא כולל עסק הלימוד ועשיית המצות וכן כתב אבן הירמי (המהג"ה ה' חפלה סי' י) כלומר דלילו לעסוק בדברי תורה אינו אלא על קריאת המורה ולי נראה דיש לדחות לדבריה מהאי טעמא גופיה עדיף טפי לברך לעסוק בדברי תורה שהיא ברכה מיוחדת לקריאת המורה שהוא צא לעסוק זה עכשיו מלבדך על דברי תורה שכולל ג"כ עשיית המצות שאינו צא עכשיו לעשותם ולכשיעשם מצרך על כל מצוה ברכה המיוחדת לה. ומכל מקום נוסחת הרמב"ם (חפלה פ"א ה"י) היא על דברי תורה:

פרישה

צרכמה כדכתיב ונהיה לנו ואלאזינו לומדי תורה כן פירש רש"י דף פ"א ע"ש. ומהר"י אבוהב כתב שהטעם שמתחר שאין מצרכין על המורה מורה שאין קורין אותה לשמה אלא כאומנות בעלמא לפיכך אין זוכין לשלשם הנמשך לעוסק צמורה לא ימושו וגו' וכן פירש ר"ן בשם רבינו יונה וכמו שאכתוב בעמוד: (א) נשאל לחכמים. דכתיב מי חכם וכן: ולנביאים ולמלאכי השרת. דכתיב וימייה ע"ה) ולאשר דבר פי ה' אליו: (ד) מאי ניהו ר"ה שמעו בקולי כו' לומר שאין מברכין בתורה תחלה. זה לשון הר"ן בשם רבינו יונה דקרא הכי דייק דעל שלא נרכו צמורה חלה אבדה הארץ דאם איתא דעל עונם את חורתי משמע שצונו את המורה ולא היו עוסקים זה כשנשאל לחכמים ולנביאים למה לא פירושוהו והלא דבר גלוי הוא וקל לפרשו אלא ודאי עוסקים היו צמורה תמיד ולפיכך היו החכמים והנביאים והמלאכים ממהים על מה אבדה הארץ עד שפירשה הקב"ה בעצמו

הגהות והערות

אז בגמרא שלפנינו "מאי ניהו" ליתא והנוסח שם "היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה":

יתבאר בסמוך עוד³⁶⁵. ומה שאמר³⁶⁴ דלא מוסיף יסיף, כי התורה הפך השררה, כי על ידי התורה של אדם דביקות בו יתברך וכמו שבארנו זה במקומו באריכות³⁶⁵, ולפיכך נאמר על התורה³⁶⁶ כי הוא חייך ואורך ימיו, והרי התורה בשביל זה הפך השררה לגמרי, כי התורה עצם החיים. ולפיכך מאן דלא מוסיף יסיף ודלא יליף קטלא חייב, פירוש אם אינו מוסיף להיות עמל בתורה הוא יסיף כלומר שמת קודם זמנו, וזה כי כבר התבאר³⁶⁷ כי האדם שנקרא שמו אדם על שם שהוא מן האדמה שהיא בעלת חומר, ודבק בחומר האדם ההעדר כמו שהתבאר למעלה, ועוד יתבאר בכמה מקומות, ולפיכך צריך האדם להוסיף בתורה השכלית שהוא הפך החומר והיא חיותו של אדם. וגם שעל ידי התורה יש לו דביקות בו יתברך כמו שבארנו זה בכמה מקומות, כי אם לא היתה התורה לא היה לאדם בעל חומר דביקות בו יתברך ולפיכך בתורה יש החיים, וזהו דלא מוסיף יסיף, ופירוש דלא מוסיף שאינו יגע ועמל בתורה, אע"ג שלמד התורה רק שאינו עמל בדבר ואינו מגביר השכל על החומר שדבק בו ההעדר, ולפיכך הוא יסיף. ומאן דלא יליף פירוש שאינו לומד כלל חייב בדין קטלא, כי מרחיק עצמו מן התורה ואדם כזה מתנגד אל התורה ומביא אליו המיתה לפי שמרחיק עצמו ממנה, וכך אמרו בפרק ר"ע³⁶⁸ נמשלו דברי תורה לנגיד דכתיב שמעו³⁶⁹ כי נגידים אדבר מה נגיד זה יש בידו להמית ולהחיות אף דברי תורה יש בידם להמית ולהחיות, והנגיד ממית בכח המשפט ולכך אמר קטלא חייב ר"ל במשפט מפני הרחקתו מן התורה ועוד יתבאר.

וקבע אלו שלשה דברים ביחד דהיינו נגד שמא אבד שמיה וגם דלא מוסיף יסיף ודלא יליף קטלא חייב, וכך הם בפרק הרואה³⁷⁰ אמר רבי יהודא ג' דברים מקצרין ימיו ושנותיו של אדם מי שנותנין לו כוס לברך ואינו מברך ומי שנותנין לו ספר תורה לקרות ואינו קורא והמנהיג עצמו ברבנות, מי שנותנין לו ספר לקרות ואינו קורא שנאמר³⁷¹ כי הוא חייך ואורך ימיו וכוס של ברכה לברך ואינו מברך דכתיב³⁷² ואברכה מברכך והמנהיג עצמו ברבנות דאמר ר' אבא בר חנינא מפני מה מת יוסף קודם אחיו שהנהיג עצמו ברבנות ע"כ. הרי כי זכרו ג' אלו דברים ביחד נותנין לו ספר תורה לקרות וכוס של ברכה לברך ומנהיג עצמו ברבנות. כי שלשה דברים אלו שצריך אל החיים, כי מן הש"י

- (363) להלן ב ב ובהערה 90 שם, ולמעלה (368) שבת פה ב. וראה להלן בפרוש רבינו בהערה 323.
- (364) תשובה לשאלה ו.
- (365) נתיבות עולם נתיב התורה פרק ז בד"ה ובפרק קונם י"ו.
- (366) דברים ל כ.
- (367) תפארת ישראל פרק ג ובעוד מקומות. וראה להלן בפרק ג הערה 524, ובפרק ז הערה 90, ובפרק ו הערות 148, 316.
- (370) משלי ח ו.
- (371) דברים שם.
- (372) בראשית יב ג.
- (370) ברכות נה א. ושלשה דברים אלו אינם מקבילים ממש לשלשת הענינים שבמשנתנו, שהרי ענין כוס של ברכה לא נזכר כאן בכלל. אך התוכן והרעיון אחד.

והיינו שע"י העסק בתורה ביגיעה הוא מגביר את שכלו על חומר, וכזה הוא מתורגם מן החומריות.

וכך מבואר בדבריו (שם פ"ו מ"ג) וז"ל:

וזה לא ימצא רק כמו שעוסק בתורה שהוא בן חורין לגמרי כמו שבארנו כי השכל הוא בן חורין אין שייך שעבוד בו, ואמר 'שכל העוסק בתורה מתעלה' י"ל שאין זה בלבד שהוא בן חורין אבל הוא מתעלה, וזה כי הוא מתעלה מן העולם הזה השפל ולכן אמר שכל העוסק בתורה מתעלה.

הבחינים לא ניטלו מנישמות ישראל ויוצאים לפניה ע"י העסק בתורה ביגיעה כן ויותר מזה מצאנו בדברי בעל הלשם דצ"ל (שערי הלשם ח"ב ס"ד) שאע"פ שניטלו הכתרים מישראל בחטא העגל, לא ניטלו אלא מן הגופים אבל לא מן הנשמות, וז"ל:

והיינו כי בשעה שהקדמוני נעשה לנשמו או נתעשרו בהם, וכמו"ש בגמרא שבת (דף פ"ה ע"א), ואח"כ במונן תורה נמויך בהם נמשך ונתייחד בהם, ונתייחד בהם אותן האורות לירשת עולם, כי הגם דכתבי ויתנצלו בני ישראל את עדיי' הגה הוא רק מזה"ק והחומר, כי ע"י מעשה העגל הוחזר גופם לעור משבא דחוי"א... אבל בתשמה והפנימיות הרי עומדים אותן הכתרים בישראל לעולם, והם תמיד 'צומלכת כהנים ועו' קודש' האמרינו כי על דבר זה נפרת בריית, ולעולם זאת על ישראל.

מבואר מדבריו דבר גורא, והכתרים שניטלו מישראל לא ניטלו לגמרי, ונשארו בנשמת כל אחד מישראל, ושייכים ישראל עדיין למדרגת אותם הכתרים של לוחות הראשונות. וכזה יש לכאר מש"כ הרמב"ם (ה"ל פ"א ח"א) דכתו תורה מונח ועומד לכל מי שרוצה ליטלו, וז"ל:

בשליטה כתרים נתנו ישראל, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלוכה, כתר כהונה וכהו אהרן... כתר מלכות וכהו בו דוד... כתר תורה הרי מונח ועומד ומונח לכל ישראל, שנאמר 'תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב', כל מי שירצה יבא וישאמר.

ואין אדם משיג את הכתר הזה עד שימית את עצמו על התורה ביגיעה ועמל, כמו שהוסף הרמב"ם בהמשך דבריו (ה"י"ג) בדברים נוראים:

אף על פי שמוזה ללמוד כיום ובלילה אין אדם למד רוב הכמות אלא בלילה, לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מן שניות ואכילה ושתיה ושיחה וכיוצא בהן אלא בתמידות תורה ודברי חכמה.

ולפי דברינו הנ"ל י"ל שהאופן שהאדם מוציא מדרגת הכתרים הללו מן הכח אל הפועל הוא ע"י שפוסק בתורה, כי אין בן חורין אלא מי שיעסק בתורה, 'שהעוסק

בתורה מתעלה מן החומריות ועי"ז הוא משתייך למדרגה שקודם חטא העגל שבו התנצלו את עדיים מהר חורב, ועי"ז זוכה לעטרת הקדושה שהם הכתרים שזכו במתן תורה.

והדברים מתבארים היטב לפי דברינו הנ"ל שהכתרים הם עטרת הקדושה של האיגי קדוש', וכך כתב הלשם בלשונו הזכב וזהו תמיד ממלכת כהנים וגוי קדוש', דמדרגת הכתרים הם מדרגת הקדושה של האיגי קדוש' כמו שבבארנו.

הג השיבויעת נקרא בחז"ל בשם 'עצרת' כי יש בה עדיין בחינת עצרת להעוסקים בתורה: כן עפי"ז יש לכאר דברי הספורנו, דבלשון התורה לא נקרא חג השבועות 'עצרת' מחמת הקלקול של י'יתנצלו את עדיים מהר חורב', שבוה איבדו כלל ישראל מדרגת עטרת הקדושה של מתן תורה, וירידה זו היא ירידה בכללות ישראל שירד הכלל ממדרגתה של לוחות הראשונות. ומה שבא חג השבועות בלשון חז"ל בלשון 'עצרת' היינו משום שקיים עדיין ענין העצרת ל'יהודים העוסקים בתורה ביגיעה ועמלה, שבוה הם שייכים למדרגת העצרת של קודם חטא העגל, כי ע"י עסק התורה האדם שייך ללוחות הראשונות, והוא בן חורין כלוחות הראשונות קודם חטא העגל, ועי"ז חוזרים אליו הכתרים של קודם הנפילה של י'יתנצלו את עדיים מהר חורב', כי ע"י העסק בתורה ביגיעה ועמלה משיגים את הכתרים של קודם חטא העגל, והם עטרת הקדושה של מתן תורה שזכו להיות 'ממלכת כהנים וגוי קדוש'. ונמצא לפי"ז דלכל הכלל כולו אין לקרות חג השבועות בשם 'עצרת', ולכן לא נקרא בן בתורה כמותו עיצומו של היר"ט לכל הכלל, אולם חז"ל קראוהו 'עצרת' כיון שיש בה בחינה זו של 'עצרת' לאותם שעוסקים בתורה מתוך יגיעה ועמל, וכיון שלהם שייך לקרותו 'עצרת' קראוהו חז"ל בכ"מ כשם זה.

חייב אדם ליעשה מזה החג ביותר כי הוא י"ב שוכניו בו לתת תורה כן ולפי"ז מבואר מה שמצינו בדברי חז"ל, שיש משמעות מיוחדת ליר"ט דעצרת כלפי עמלי התורה, וזה מבואר בדבריו הנשגבים של בעל השל"ה הק' (מס' שבועות - נר מצוה אות יח) כענין עבודת האי יומא דעצרתא, וז"ל:

חייב אדם לשמח מזה החג ביותר כי הוא י"ב שוכניו בו לתת תורה. ונפסחים פוק אלו דברים (ספ"ה ב) הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכפ, מי בריה דרבינא יתיב כולא שתא בתעניתא בר מעצרתא יומי דפריא מן. רב יוסף בימיא דעצרתא עביד ליה עגלא תילתא. אבר א לא הווא יומא כמה יוסף אופא בשימא. מכל מקום עילי ברעיה' (תהלים ב י"א) כתב. והשמה אשר עמה תהיה שפחה יתעית יהיה להם ליהבך ששע